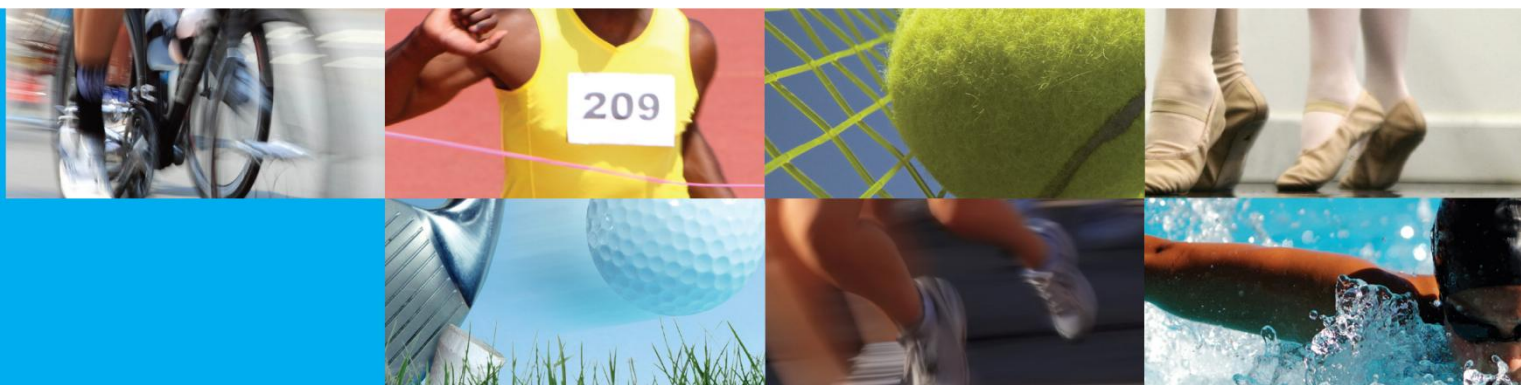

Casus Olympische Spelen voor gehandicapten Arnhem 1980

Geerte Meijer

Casus Olympische Spelen voor gehandicapten Arnhem 1980

Geerte Meijer

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Voorwoord

Dit verslag is het resultaat van een onderzoekstage bij het Mulier Instituut (MI). In het kader van het MI-project 'De geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland', heb ik mij gericht op het eerste grote internationale evenement voor gehandicapten in ons land: de Spelen die in 1980 in Arnhem werden gehouden.

Voor dit onderzoek heb ik veel steun gehad van NOC*NSF en NPC-Nederland bij het vinden van bronnen en in het bemiddelen bij de totstandkoming van diverse interviews. De gespreksgenoten die met mij terug geblikt hebben op de destijds gehouden Spelen ben ik veel dank verschuldigd. Door hen heb ik een goed beeld gekregen van de gebeurtenissen rondom en tijdens 'Arnhem 1980'.

Ik wil de volgende personen in het bijzonder bedanken voor hun bijdragen aan het tot stand komen van dit rapport: Fons Kemper, Steven Snijders, Rita van Driel, Rian Smit, Erica Terpstra, Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet, Gertjan van der Linden, Irene Louwers-Schmidt, Marianne Polderman-Kortekaas, Wim Ludeke, Willem Wichhart, Delphine van Opdorp-Ariens Kappers en Peter Brandsen.

Veel leesgenoegen!

Geerte Meijer, september 2014

Inhoudsopgave

Summary	9
1. Inleiding	11
1.1 Gehandicaptensport, een terugblik	11
1.2 Aanleiding voor het onderzoek	12
1.3 Doel- en vraagstelling	13
1.4 Methoden van materiaalverzameling	13
1.5 Literatuur	14
1.6 Leeswijzer	15
2. De aanloop naar de Spelen	17
2.1 Van Moskou naar Arnhem	17
2.2 De opbouw van de organisatie	18
2.3 Financiën en nationale acties	20
2.4 Politieke tegenwind	21
2.5 Klaar voor de aftrap	23
3. De Paralympische Spelen, 21 juni - 5 juli 1980	25
4. De Spelen nader beschouwd	43
4.1 Beeldvorming en publieke aandacht	43
4.2 Ontwikkeling organisaties en evenementen	44
4.3 Scheiding sport en politiek	45
4.4 Spelen als wegbereider	46
4.5 Slotconclusie	47
Literatuur	49
Bronnen	50
Bijlage I Transcripten van afgenomen interviews	51

Summary

In 1980 the sixth Olympic Games for the disabled took place in Arnhem. This study describes and analyses the impact of these Olympic Games for disability sport in the Netherlands. The following questions lead to this study:

- Why were the Olympic Games for the disabled held in Arnhem in 1980, and not in Moscow?
- Which financial and organizational means enabled the Games?
- How did the Games and the Dutch performance influence the development of disability sport in the Netherlands?

In 1980 the 'regular' Olympic Games took place in Moscow. However, Russia claimed that they did not have sports organizations for disabled people in their country so they declined to organize the Olympic Games for the disabled. The Russians' statement triggered the Netherlands to organize the Olympic Games for the disabled. It was decided that Arnhem was the best place because it had a big national sport center: Papendal, which already had a good number of sporting facilities.

Several well-known people set up a foundation for the Games. Alfred van de Emden, the chairman of the board, was also the chairman of the Dutch Red Cross. Another very special member was Her Royal Highness Princess Margriet, who also worked for the Red Cross. Erica Terpstra, a former Dutch athlete and Member of Parliament was on the board as well. The foundation had to make sure that everything was arranged in the short amount of time that remained until the Games. The Dutch Army and volunteers (e.g. scouts) played a huge role in the organization of the event.

The lack of financial means seemed a problem at first, but the tv-show 'Telebingo', presented by the famous Dutch host Mies Bouwman, solved that problem. In a couple of months, this show raised enough money to organize the Games.

Unfortunately there was another, political problem. South Africa was not allowed to participate in the Games because of their apartheid system. They were still planning to send a team to Arnhem claiming that the team was not based on race. After a great deal of discussion, even in the Dutch parliament, it was decided that South Africa was not allowed to participate in the Games, but the Games must go on, with or without South-Africa.

From 21 June till the 5th of July Arnhem was the playground for disabled athletes from all over the world. A number of world records were broken and many friendships were made. All the athletes and their coaches slept at a military camp in Schaarsbergen, which was renamed as 'The Olympic Village'. From there, special shuttle buses took the athletes to the Papendal Center (outdoor sports), the Rijnhal (indoor sports) and the swimming pool 'The Vallei' in Veenendaal. The Dutch athletes performed very well and especially the competitions in wheelchair basketball were attracting many spectators.

The Games of 1980 were very successful. According to many people who were closely involved, it was the start of a more professional organization of the Games. It was also the first time that such a large tournament for disabled people was held in the Netherlands. The image of disabled people changed drastically. It was the beginning of social integration and recognition of disabled people in Dutch society. So, in a way, Arnhem can be seen as the beginning of the professionalization of the Games and the integration of disabled people in sports and in society.

1. Inleiding

1.1 Gehandicaptensport, een terugblik

Gehandicaptensport als wedstrijdsport gelieerd aan het olympische gedachtegoed krijgt vorm in het midden van de vorige eeuw. De eerste ‘Olympische Spelen voor gehandicapten’, maar nog niet onder die naam, vinden plaats in september 1960 te Rome, een week nadat de Olympische zomerspelen daar beëindigd zijn. In vergelijking met de moderne Olympische Spelen, die voor het eerst in 1896 werden gehouden, gaat het dus om een relatief jong evenement.

De gehandicaptensport vindt zijn oorsprong in het gebruiken van sport als klinische behandelingsmethode bij het revalideren. Maar ook als vorm ter ontspanning en recreatie van patiënten. Ludwig Guttmann, een neuroloog, zette in 1944 in het Stoke Mandeville Hospital te Aylesbury een Spinal Injuries Unit op. Daar gebruikte hij sport als een belangrijk onderdeel van het revalidatieproces voor mensen - aanvankelijk alleen oorlogsslachtoffers - met letsel aan de ruggengraat. Guttmann organiseerde in 1948 in het verlengde van zijn therapie voor de patiënten ook een sportontmoeting; de Stoke Mandeville Games waren geboren. Tijdens de eerste sportwedstrijden werd overigens alleen aan boogschieten gedaan. In de daarop volgende jaren kwamen steeds meer sporten op het programma te staan. In 1952 werden de ‘Games’ zelfs internationaal toen een Nederlands team op uitnodiging van Guttmann naar Stoke Mandeville afreisde om mee te doen. Het jaar daarop werden de Games omgedoopt tot de ‘International Stoke Mandeville Games’ (ISMG) toen ook Australië, Canada, Finland, Frankrijk, Israël en Zuid-Afrika zich bij de Nederlanders en Britten aansloten.

Toch duurde het nog tot 1960 voordat de eerste ‘Olympic Style Games for athletes with a disability’ georganiseerd werden. Dit gebeurde in Rome, waar dat jaar de Spelen van de XVIIe Olympiade plaatsvonden. De ISMG werden nog steeds jaarlijks gehouden, behalve in een olympisch jaar, dan kregen die spelen de kwalificatie Olympische Spelen voor gehandicapten. Hoe het er destijds in 1960 aan toeging verhaalt de eerste Nederlandse deelneemster die paralympisch goud won.

“Daar in Rome hebben we gezwommen in het echte Olympische bad, helemaal ingelegd met mozaïek, dat was wel heel leuk. Het was natuurlijk een 50-meter bad, en wij, mensen met een hoge laesie, zwommen 25 meter. Toen hebben ze een touwtje in het water gehangen en dat was de startlijn. Het aantikpunt had namelijk alle apparatuur om de tijd te meten. Vandaar dat we midden in het bad moesten beginnen. Dat was uiterst moeilijk. Maar we hebben het wel gered. Dat is later natuurlijk ook nooit meer voorgekomen.”

(Delphine van Opdorp-Ariens Kappers, interview, 08-05-2013)

De eerste twee Spelen werden gehouden in dezelfde stad als de Olympische zomerspelen - Rome en Tokio. In de daaropvolgende jaren vonden ze elders plaats, waardoor de verbinding met de Olympische Spelen minder werd. Het succes was er evenwel niet minder om; elk jaar werd het evenement groter en kwamen er meer sporten bij. Een verbreding die ook gold voor het type aandoening van de deelnemers. De Spelen werden in de jaren 70 opengesteld voor sporters met een amputatie en een visuele beperking. In 1976 was er nog een doorbraak: de eerste winterspelen werden gehouden in Zweden. In Arnhem 1980 deden voor het eerst spastici mee aan de Spelen.

In 1988 kwamen het Internationaal Olympisch Comité (IOC) en het Internationaal Paralympisch Comité (IPC) tot overeenstemming over naamgeving en locatie van de spelen. De Paralympische Spelen zouden voortaan gebruik gaan maken van dezelfde locaties en voorzieningen als die van de Olympische Spelen.

Een belangrijke beslissing waardoor zowel sportief als organisatorisch een grote stap voorwaarts gezet kon worden.

Over de naam van de Spelen bestonden in de jaren 70 en 80 tussen het IOC en de paralympische beweging verschillende controverses. Het IOC wilde namelijk niet dat de internationale gehandicaptensport organisaties de term Olympisch gebruikte. Zo kon het gebeuren dat na afloop van de Spelen in Arnhem het Nederlandse organisatiecomité een aanmanende brief daarover van IOC-directeur Monique Berlioux ontving. Na veel discussie tussen beide comités is in 1988 overeengekomen dat als officiële benaming ‘Paralympische Spelen’ (in het Engels *Paralympics*) gebruikt zal worden. Het woord ‘Paralympisch’ moet gezien worden als een samenvoeging van het Griekse woord *para* wat ‘naast’ betekent en het woord Olympisch. Het geeft aan dat de Paralympische Spelen op hetzelfde gedachtegoed gebaseerd zijn als de Olympische Spelen en dat beide evenementen zij-aan-zij gaan.

De Paralympische Spelen, als klein sporttoernooi voortgekomen uit revalidatie doelstellingen, zijn inmiddels uitgegroeid tot het op een na grootste sportevenement van de wereld. Londen 2012 liet zien hoezeer de Paralympische Spelen leven en wat voor een groei het evenement heeft doorgemaakt. In Sochi werd onlangs de 11de editie van de Paralympische winterspelen afgesloten. Onderstaand overzicht (tabel 1.1) toont waar en wanneer de zomer- en winterspelen vanaf het begin hebben plaatsgevonden.

Tabel 1.1 Overzicht gaststeden Paralympische Spelen 1960-2014

Paralympische zomerspelen	Paralympische winterspelen
1960: Rome	1976: Örnköldsvik
1964: Tokyo	1980: Geiloo
1968: Tel Aviv	1984: Innsbruck
1972: Heidelberg	1988: Innsbruck
1976: Toronto	1992: Tignes-Albertville
1980: Arnhem	1994: Lillehammer
1984: Stoke Mandeville en New York	1998: Nagano
1988: Seoel	2002: Salt Lake City
1992: Barcelona	2006: Turijn
1996: Atlanta	2010: Vancouver
2000: Sydney	2014: Sochi
2004: Athene	
2008: Peking	
2012: Londen	

(Bron: Snijders, 2014)

1.2 Aanleiding voor het onderzoek

In 2012 is het Mulier Instituut in samenspraak met NOC*NSF begonnen met de uitvoering van het project getiteld ‘De geschiedenis van de paralympische beweging in Nederland’. Aanleiding hiervoor was het bezoek van de Engelse kenner van de paralympische beweging Ian Brittain aan Nederland. In 2010 bezocht hij ons land om gegevens over Britse paralympische deelnemers te verzamelen. Al snel bleek dat Nederland over de eigen deelnemers uit de beginperiode maar zeer beperkte en fragmentarische informatie bezat. De gegevens over de Paralympische Spelen en de deelnemers waren zover beschikbaar ook nog heel divers van aard.

Aangezien veel van het materiaal niet gearchiveerd is en ook niet beschreven, is de kans groot dat veel ervan, langzaamaan in de vergetelheid raakt en wellicht voorgoed uit het blikveld van historici zal verdwijnen. Met name voor de paralympische deelnemers van het eerste uur geldt dat de tijd klok onverbiddelijk doortikt en hun ervaringen en verhalen snel vastgelegd moeten worden.

Jaap Pegels komt de eer toe de geschiedenis van de gehandicaptensport als eerste meer systematisch in kaart te hebben gebracht (Pegels, 1985). Zijn *Met pijl en boog naar Engeland* beschrijft de opkomst van de gehandicaptensport in ons land tot het midden van de jaren 1980. Zijn werk heeft evenwel geen gelijkwaardig vervolg gekregen. Onlangs is een overzicht beschikbaar gekomen van alle Nederlandse medaillewinnaars op de Paralympische Spelen vanaf 1960 (Snijders, 2014). Daarnaast publiceert de stichting Hephaistos vanaf 2000 fotoboeken met daarin resultaten van de Nederlandse deelnemers aan de Paralympische zomer- en winterspelen.

Als eerste stap in het historisch onderzoek naar de paralympische beweging in Nederland zijn archieven opgespoord en doorgelicht op relevante informatie (Verhaag, 2013). Om het inzicht in de paralympische beweging in Nederland verder te verdiepen wordt in dit deelonderzoek de aandacht gericht op de Olympische Spelen voor gehandicapten die in 1980 in Arnhem plaatsvonden. In het kader van de geschiedschrijving van de paralympische beweging verdienen deze eerste Spelen op Nederlandse bodem het om uitgebreid beschreven en geanalyseerd te worden.

1.3 Doel- en vraagstelling

Doel van dit deelproject is om te bepalen in hoeverre de Olympische Spelen voor gehandicapten in Arnhem 1980 een omslagpunt vormen in de ontwikkeling van de gehandicaptensport in Nederland. Bij het onderzoek daarnaar zijn de volgende vragen richtinggevend geweest:

- a) Wat zijn de achtergronden die bij de toewijzing van deze Spelen aan Nederland een rol hebben gespeeld?
- b) Welke financiële en organisatorische middelen zijn ter realisering van de Spelen ingezet?
- c) Hoe zijn de Spelen verlopen en welke impact heeft dit gehad op de ontwikkeling van de gehandicaptensport?

1.4 Methoden van materiaalverzameling

Voor dit onderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd, zoals archiefstukken, dagbladen en tijdschriften.

Het regionale dagblad *de Gelderlander* is veelvuldig geraadpleegd om uitslagen en resultaten te achterhalen, maar ook om meer informatie over de sporters en de gebeurtenissen rondom de Spelen te verkrijgen.

Het archief van Gehandicaptensport Nederland (GN) in Nieuwegein is bezocht om het bondsblad van de Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) uit 1980 en de jaren daarvoor in te kunnen zien.

Verder zijn twee omvangrijke 'plakboeken' van een lid van het uitvoerend comité (J. Bolk) geraadpleegd. Mappen die beschikbaar werden gesteld door het sportmuseum de Olympic Experience in Amsterdam.

Daarnaast beschikte de gemeente Arnhem over archiefstukken waaronder verslagen van raadsvergaderingen gewijd aan de kandidaatstelling voor de Spelen en de politieke implicatie alsmede documenten over de gemeentelijke betrokkenheid bij de organisatie van de Spelen zelf.

Tenslotte zijn er acht interviews voor dit onderzoek gehouden met diverse categorieën betrokkenen, zoals oud-deelnemers, medaillewinnaars, mensen uit de organisatie en met de beschermvrouwe van de Spelen. In het onderzoek is veel gebruik gemaakt van informatie uit deze interviews. Dat geldt met name voor de persoonlijke inkleuring en interpretatie van de veelal op schriftelijk bronnen gebaseerde inzichten. Ook voor de bepaling van de betekenis van de Spelen voor de verdere ontwikkeling van de gehandicaptensport leverden deze interviews belangrijke informatie.

1.5 Literatuur

Veel is er niet gepubliceerd over de Olympische Spelen voor gehandicapten van 1980. Een belangrijke publicatie in boekvorm is *Olympics for Disabled Holland 1980, commemorative book* van de hand van Henny Rückert, waarin de Spelen vooral in beeld zijn gebracht. De publicatie geeft met veel foto's en korte beschrijvingen een impressie van het evenement. Uit dit boek is voor dit deelproject veel informatie gehaald.

Zoals eerder gezegd, is Jaap Pegels de eerste en vooralsnog de enige auteur die de geschiedenis van de gehandicaptensport heeft vastgelegd in zijn boek *Met pijl en boog naar Engeland* (1985). Dit boek is veelvuldig benut om de context en achtergrond van de gehandicaptensport in ons land te duiden. De aandacht voor de spelen in 1980 in die publicatie is evenwel beperkt. Bij het naspeuren van gegevens over medaillewinnaars zijn de statistische overzichten van Steven Snijders (2014) benut. In het buitenland zijn verschillende studies verschenen over de Paralympische Spelen. Voor dit onderzoek is veelvuldig gebruik gemaakt van *Athlete First* van Steve Bailey (2008) en *The Paralympic Games Explained* van Ian Brittain (2010). Recent verscheen van de laatste auteur nog het overzichtswerk *From Rome to Sochi* (2013).

HKH prinses Margriet ontvangt op 16 maart 1981 het *commemorative book* van de Spelen uit handen van de auteur (Bron: www.anp.archief.nl)

1.6 Leeswijzer

Na deze inleiding verhaalt het tweede hoofdstuk over de voorbereidingen op de Spelen, met vooral aandacht voor de organisatie en de problemen waarmee men destijds geconfronteerd werd. In het derde hoofdstuk staan de Spelen zelf centraal. Van dag tot dag worden de behaalde resultaten en opmerkelijke gebeurtenissen tijdens de Spelen behandeld. Het vierde hoofdstuk poogt Arnhem 1980 een plek te geven in de ontwikkeling van de gehandicaptensport in ons land.

In dit rapport worden de namen Olympische Spelen voor gehandicapten, Paralympische Spelen en *Paralympics* als synoniemen gebruikt.

2. De aanloop naar de Spelen

Voor Nederland waren de ‘Olympische Spelen voor gehandicapten’ van 1980 het eerste grote gehandicaptensport evenement dat hier zou plaatsvinden. De tijdsdruk waaronder de voorbereidingen getroffen moesten worden, was groot vanwege de late toewijzing en onduidelijkheid over toegezegde overheidssteun. In de volgende paragrafen wordt ingegaan op toewijzing van de Spelen aan Nederland, de *ins and outs* van de voorbereidingen van het evenement en de boycot van Zuid-Afrika.

2.1 Van Moskou naar Arnhem

Op 8 oktober 1976 meldde de Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) dat Nederland zich eventueel kandidaat wilde stellen voor de Olympische Spelen voor gehandicapten die in 1980 zouden plaatsvinden. Moskou, de organisator van de Olympische zomerpelen van 1980, gaf namelijk niet thuis voor het organiseren van de Spelen voor gehandicapten. Rusland reageerde niet op herhaalde verzoeken van de International Sport Organisation for the Disabled (ISOD) verantwoordelijk voor de toewijzing van de Spelen. Een bijkomend probleem was dat Moskou ook geen waarnemers naar Toronto gestuurd had, waar de Paralympics in 1976 gehouden werden. De Russische autoriteiten beweerden later als een vorm van excuus dat er eigenlijk geen gehandicapten in Rusland waren. Dit had natuurlijk alles met de perfecte samenleving van het communistisch systeem te maken. Als uitvloeisel daarvan waren er in Rusland geen gehandicaptensport organisaties die de verantwoordelijkheid voor de Spelen op zich konden nemen.

“De redenen die aangevoerd werden waren echt schandelijk. Daardoor ontstond er een heel breed draagvlak om de Spelen hier in Nederland te organiseren, het mocht destijds nog geen paralympics heten, maar Olympische Spelen voor gehandicapten. De hele Kamer vond het perfect dat wij dat deden en dat prinses Margriet de beschermvrouwe van het evenement werd.”
(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

In januari 1977 stelde de NIS een onderzoekscommissie in die moest onderzoeken of en waar in Nederland de Olympische Spelen voor gehandicapten in 1980 zouden kunnen plaatsvinden. In mei bood deze commissie het bestuur van de NIS haar eindrapport aan. Het rapport schetste een positief beeld van de mogelijkheden. Dat resulteerde erin dat Nederland zich in juni 1977 officieel kandidaat stelde. Naast Nederland boden de Verenigde Staten, Denemarken en Zuid-Afrika eveneens aan om de Spelen door het in gebreke blijven van Rusland te willen organiseren. De kans dat Nederland de Spelen toegewezen zou krijgen was groot. De *bids* van de andere landen waren minder kansrijk of controversieel. Zo kende Zuid-Afrika het zeer omstreden apartheidsregime en stond al vast dat de Spelen van 1984 in de Verenigde Staten zouden plaatsvinden. In Nederland hadden inmiddels de steden Den Haag, Zoetermeer en Arnhem zich beschikbaar gesteld voor het organiseren van de Olympische Spelen voor gehandicapten.

Het NIS -bestuur achtte op basis van het uitgebrachte rapport Arnhem de meest geschikte kandidaat-stad. De Gemeente Arnhem gaf in juni 1977 aan dat ze bij een desgevraagd verzoek positief zou reageren. De gemeente beschikte zelf over de Rijnhal, een van de grootste indoorvoorzieningen in ons land. Voor de buitensporten kon gebruik gemaakt worden van het Nationaal Sportcentrum Papendal. Andere voorzieningen als een zwembad (Veenendaal) en een legerplaats (Schaarsbergen) die als Olympische dorp zou fungeren, lagen alle op redelijk korte afstand van Arnhem. Nu was alleen het wachten op een besluit van de International Sport Organisation for the Disabled (ISOD), die

verantwoordelijk was voor de toewijzing van de Spelen. Deze goedkeuring kwam op 23 juli 1977; Nederland in casu Arnhem kon officieel de Spelen van 1980 gaan organiseren. Als voorlopige datum voor het evenement werd vastgelegd: 25 juni tot 5 juli 1980.

Nu konden volgens het opgestelde plan de voorbereidingen daadwerkelijk ter hand genomen worden.

2.2 De opbouw van de organisatie

Nadat de Spelen aan Nederland waren toegewezen, werd, op het initiatief van de NIS, de Stichting Olympische Spelen voor gehandicapten 1980 opgericht. De (eind)verantwoordelijkheid voor de Spelen lag daarmee in de handen van het stichtingsbestuur. De feitelijke gang van zaken werd gedelegeerd aan een zogeheten organiserend comité belast met de voorbereidingen van de Spelen. Het organiserend comité gaf leiding aan diverse uitvoerende afdelingen (sport, transport, huisvesting, medische dienst, voorlichting enz.). Het organiserend comité fungeerde tezamen met deze afdelingen als motor van de Spelen. De Stichting had een permanent bureau op het Nationaal Sportcentrum Papendal, waar ook het organiserend comité en de afdelingen kantoor hielden.

Het stichtingsbestuur was politiek en bestuurlijk zeer breed samengesteld. Bekende mensen in het bestuur waren voorzitter Alfred van Emden oud-directeur van het Nederlandse Rode Kruis, Tweede Kamerlid van de VVD en voorzitter van Federatie Sport Gehandicapten Erica Verkerk-Terpstra en Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet in de functie van beschermvrouw. Het bestuur had de leiding over het organiserend comité, waarin Cor Dekking, als algemeen directeur, en voorzitter van de NIS Cor Westerneng, een grote rol speelden. Het organiserend comité stond weer in nauw contact met de uitvoerende afdelingen. Henrik Meijers en Jan Bolk waren bij de afdeling sport de drijvende krachten voor het gehele sportprogramma inclusief de opening en sluiting. Als waarnemers namens de International Sport Organisation for the Disabled (ISOD) werkten J. van der Maas en H. Tjebbes nauw samen met het stichtingsbestuur.

Voor Van Emden was een belangrijke man, die veel voor de organisatie van de Spelen heeft betekend. Erica Terpstra stelt dat het zonder hem niet gelukt was.

“Ik was toentertijd voorzitter van de Federatie Sport Gehandicapten. Maar dat was erg amateuristisch en we hadden het nooit geklaard als Van Emden er niet was geweest en als het bestuur er niet was geweest, waarin mensen zaten die vertelden hoe het moest gebeuren.”
(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

Beschermvrouw prinses Margriet geeft aan dat het vooral zijn verdienste was dat het televisieprogramma Telebingo van de Avro als belangrijkste financieringsbron voor de Spelen ingezet kon worden:

“Door Van Emden hebben wij de optie op Telebingo gekregen, heb ik later gehoord. Het hele woord ‘netwerken’ dat ik destijds niet echt kende, dat is wat hij deed toen.”
(Prinses Margriet, interview, 24-05-2013)

Naast Van Emden werd de naam Henrik Meijers ook veelvuldig genoemd in de interviews en in de kranten destijds. Meijers was officier Lichamelijke Opvoeding en Sport bij de landmacht en ‘uitgeleend’ aan de organisatie voor de Olympische Spelen. Hij was onder andere verantwoordelijk voor de wedstrijd

technische organisatie. Zijn achtergrond in het organiseren van grote sport evenementen als de Nijmeegse Vierdaagse en zijn betrokkenheid bij gehandicaptensport in ons land maakte hem een ideale kandidaat om leiding te geven aan de afdeling sport. Toenmalig vrijwilliger bij het rolstoelbasketbal en huidige bestuurslid van NOC*NSF Wim Ludeke benadrukte zowel de grote rol van vrijwilligers als die van Defensie.

“Als je kijkt naar de Spelen van ‘80 dan zijn die eigenlijk voor een groot deel door vrijwilligers georganiseerd. Tussen Arnhem en Defensie was er altijd al een sterke band, in de buurt staan ook veel kazernes. Er heerst een goede relatie op sportgebied. Je had ook een organisatie van burgers en militairen die sportevenementen organiseerde in Arnhem. Dat zag je ook op de Paralympics; het eigenlijke organisatiecomité bestond voor een groot deel uit militairen. Zoals bijvoorbeeld Henrik Meijers, de sportofficier en Cor Dekking een oud-marineman. Meijers was de grote trekker en Defensie was de ruggengraat van de Spelen. Door die goede relatie wisten deze mannen heel snel de verbinding te vinden met de Arnhemse sportwereld voor de praktische invullingen van de organisatie, zoals het organiseren van het rolstoelbasketbal.”

(Wim Ludeke, interview, 23-05-2013)

De rol van Defensie was, zoals Wim Ludeke hierboven aangeeft, groot bij het organiseren van sport voor gehandicapten. Deze relatie dateert van vlak na de Tweede Wereldoorlog, waarin veel soldaten ernstig gewond raakten en moesten revalideren. Dat gebeurde in het militair revalidatiecentrum Aardenburg te Doorn. Daar ligt de oorsprong van de gehandicaptensport in ons land. In de loop der jaren zijn er veel organisaties bijgekomen en is er veel veranderd, maar de band tussen Defensie en gehandicaptensport is gebleven.

Opzetten van tijdelijke voorzieningen door militairen op Papendal

(Bron: www.anp-archief.nl/page/48807/nl)

2.3 Financiën en nationale acties

De organisatie deed er in de voorbereidingen alles aan om de Nederlandse bevolking te enthousiasmeren voor en te betrekken bij de Olympische Spelen voor gehandicapten. Met name voor de financiële basis was er draagvlak nodig.

Fondswerving

Al bij de kandidaatstelling bleek dat er tenminste 11 miljoen gulden nodig was om de Spelen te kunnen organiseren. De NIS had echter niet de financiën om zo'n groot evenement te bekostigen. Derhalve moesten er andere bronnen aangeboord worden om aan geld te komen.

Rondom de inzet van middelen werd er een tegenstelling zichtbaar tussen de breedtesport en topsport. In de politiek en daarbuiten werd gewaarschuwd dat de aandacht voor de Spelen in Arnhem niet ten koste zou mogen gaan van de ontwikkeling van de meer recreatieve sportbeoefening. Veel gehandicapte sporters en organisaties waren dezelfde mening toegedaan. De organisatie van de Spelen poogde de critici hierin tegemoet te komen door op voorhand aan te kondigen dat een deel van de opbrengst van de acties ook voor de ontwikkeling van de breedtesport aangewend zouden worden.

Mies Bouwman werd als nationale televisie-icoon ingeschakeld om met behulp van een nationaal televisiespel Telebingo de financiering van de Spelen veilig te stellen. Al eerder had Mies Bouman met een marathon tv-uitzending de bouw van 'Het Dorp', een zelfstandige woongemeenschap voor gehandicapten, mogelijk gemaakt.

“Het was de eerste grote tv-spelshow op deze manier in Nederland, iedere week waren ze in een andere stad. Mensen kochten de Telebingo kaarten en deden thuis mee om te kijken of ze wat gewonnen hadden. De hype was zo groot dat de mensen al uren van te voren in de rij gingen staan om zo'n kaart te kunnen kopen. Mede door de Telebingo leefde de Spelen bij de Nederlandse bevolking.”

(Irene Louwers-Schmidt, interview, 25-04-2013)

De uiteindelijke opbrengst van Telebingo was 27 miljoen gulden. Een geweldig bedrag. Meer dan voldoende om de verwachte kosten voor de Spelen te kunnen dekken. De voorzitter van het stichtingsbestuur Alfred van Emden gaf aan een derde direct te bestemmen voor de Olympische Spelen voor gehandicapten. De rest zou in de gehandicaptensport zelf gestoken worden.

Daarnaast werden er in het land ook tal van andere inzamelingsacties gehouden, zoals puzzelacties in regionale kranten. De opbrengsten van die acties waren ook zeer respectabel.

De mascotte

Bij het kiezen van een mascotte voor de Spelen werd wederom de hele bevolking betrokken. Avro's Sportpanorama schreef een wedstrijd uit voor het ontwerpen van een mascotte. Gekozen werd voor een eekhoorn aangezien die in de bossen van Papendal veelvuldig voorkomt. Aan de mensen thuis werd vervolgens gevraagd om zelf eekhoorns te knutselen en op te sturen naar de Avro. De inzendingen werden door een jury, waaronder tafeltennisster Irene Schmidt, Martine Bijl, Herman van Veen, Rien Poortvliet en Bert Haanstra, beoordeeld. De winnende eekhoorns waren gehaakt en vormden een echtpaar. Dat concept lag aan de basis van de officiële mascotte die in publicaties en andere media-uitingen gebruikt zou worden.

Voorbeeld van een gehaakt mascotte-echtpaar

(Bron: plakboek J. Bolk)

Lespakketten

Om de jeugd te leren over mensen met een beperking, werden er lespakketten voor basisscholen opgezet. Daarbij zat ook een les-‘kist’. Een school kon die pakketten aanvragen om zo de kinderen te leren wat het is om te leven met een handicap. Ook kon de school sporters vragen om naar hun school te komen om te vertellen over hun handicap. Iets waarvoor Irene Schmidt veelvuldig werd benaderd.

Met bovenstaande acties probeerde de organisatie het Nederlandse volk te enthousiasmeren en te betrekken bij de Spelen.

2.4 Politieke tegenwind

Niet alleen de financiën waren aanvankelijk een zorgkind. Een veel complexer probleem dat de Spelen in 1980 in gevaar bracht, was het al dan niet deelnemen van Zuid-Afrika. Nationaal maar ook internationaal wilden velen Zuid-Afrika de toegang tot de Spelen ontzeggen, gezien het apartheidsregime dat daar nog steeds heerste. Op 2 augustus 1979 ontving de minister van Buitenlandse Zaken Van der Klaauw van het ‘Komité Zuidelijk Afrika’ een brief met daarin het verzoek Zuid-Afrika uit te sluiten van deelname. Volgens het comité was deelname in strijd met de resolutie van de VN tegen apartheid in de sport. In een brief aan de regering maakt de voorzitter van de VN-commissie Nigeriaanse VN-ambassadeur B. Akporode Clark tegen apartheid duidelijk dat de deelname van Zuid-Afrika inderdaad een schending zou betekenen van de ‘Internationale verklaring tegen apartheid in de sport’ en ook in strijd was met een aantal andere VN-resoluties tegen apartheid. Begin augustus 1979 werd in een Raadsvergadering van de gemeente Arnhem de deelname van Zuid-Afrika besproken. Het werd duidelijk dat de Raad faliekant tegen het apartheidssysteem was. Wat dit zou moeten betekenen voor een eventuele deelname van Zuid-Afrika was echter nog niet te voorzien.

Er kwam een groot maatschappelijk debat opgang met onder andere de vraag of Zuid-Afrika wel mocht deelnemen als het een multiraciaal team richting Arnhem zou sturen. Verder speelde de kwestie of politiek zich wel in sport zou moeten mengen zoals nu dreigde te gebeuren.

Eind augustus 1979 werd er in de Tweede Kamer gedebatteerd over de wenselijkheid van de deelname van Zuid-Afrika. Conclusie van dat debat was dat de organiserende Stichting de ruimte werd geboden om zelf te beslissen of Zuid-Afrika wel of niet mee mocht doen. De overheid zou immers alleen maar een rol hebben in het beschikbaar stellen van logistieke faciliteiten. De PvdA en de PPR waren hier tegen, het CDA twijfelde, D66 was onder bepaalde omstandigheden voor en de VVD en de GPV waren voor. In dit debat werd door PvdA-er Ter Beek, PPR-er Waltmans en van de PSP-er Van der Spek een

motie ingediend. In de motie van Ter Beek e.a. kwam naar voren dat zij van mening waren dat Nederland door het ondertekenen van de VN-resolutie een apartheidslaan niet mee kan laten doen aan de Spelen. Minister Van der Klaauw was het niet eens met deze motie omdat de regering van mening was dat de Zuid-Afrikaanse paralympische ploeg was samengesteld op basis van sportprestaties en niet op basis van ras. De andere motie werd ingediend door CDA'er Gualtherie van Weezel waarin de regering verzocht wordt zo snel mogelijk duidelijkheid te scheppen over of het Zuid-Afrikaanse team op multiraciale basis is opgebouwd. Er was in het debat vooralsnog geen duidelijk standpunt van de regering over het al dan niet deelnemen van Zuid-Afrika.

Begin september volgde een tweede debat, waarin de twee moties werden besproken. Het grote discussiepunt in dit debat was hoe de VN resoluties geïnterpreteerd moesten worden, de minister beloofde in oktober de Tweede Kamer hierop een antwoord geven. Ondertussen gingen de voorbereidingen in Arnhem gewoon door.

Begin oktober 1979 gaf staatssecretaris van Sport Gerard Wallis de Vries aan dat de regering de komst van een multiraciaal Zuid-Afrikaans team niet zou verhinderen. In de resolutie van de VN werd namelijk aangegeven dat er geen sportcontacten mochten plaatsvinden met op raciale basis samengestelde Zuid-Afrikaanse ploegen. De vraag was of dit op gemengde basis dan wel mocht. De regering was nog steeds van mening dat de bonden autonoom en onafhankelijk moesten zijn in hun oordeel. Overigens moest wel worden nagegaan of het betrokken team ook echt multiraciaal zou zijn.

De leden van het zogeheten 'Comité Olympische Spelen en Mensenrechten' (COSeM) dat ijverde voor een boycot van de Olympische Spelen in Moskou, bleek ook verdeeld over deelneming van Zuid-Afrika aan de Olympische Spelen voor gehandicapten. Dit comité sprak zich op 16 oktober 1979 uit tegen deelname van Zuid-Afrika. De stemming in de Tweede Kamer volgde 2 dagen later en een meerderheid van de Tweede Kamer bleek tegen de komst van Zuid-Afrika. De motie van PvdA'er Ter Beek daarover werd met een grote meerderheid aangenomen. Alleen was de vraag of Nederland Zuid-Afrikaanse sporters überhaupt wel kon weigeren, aangezien ze geen visum nodig hebben om Nederland binnen te komen.

De voorzitter van het stichtingsbestuur Van Emden liet na deze uitkomst weten dat de Spelen in Arnhem gewoon door zouden gaan. Hij erkende dat de Tweede Kamer weliswaar de motie van Ter Beek had aangenomen, maar het was niet zeker of het kabinet, gezien zijn eerdere stellingname, de motie ook daadwerkelijk zou willen uitvoeren. Alleen als dit het geval zou zijn dan zou de stichting aan Zuid-Afrika laten weten dat een landenploeg niet welkom was in Arnhem. De Spelen waren immers niet mogelijk als de toegezegde regeringssteun op logistiek en organisatorisch gebied ingetrokken zou worden. Op 19 oktober lag er al een antwoord: tot veler verrassing maakte het kabinet bekend conform de aangenomen motie te zullen handelen en de steun aan de Spelen in te trekken in het geval Zuid-Afrika van het stichtingsbestuur toestemming kreeg om deel te nemen. Dit overigens onder handhaving van het eerdere standpunt dat de uiteindelijke bevoegdheid om landenploegen te weigeren bij de stichting lag. De stichting had al eerder aangegeven dat zonder de financiële en logistieke steun van de overheid de Spelen geen doorgang zouden vinden. Derhalve liet ze na dit regeringsbesluit Zuid-Afrika weten dat ook een 'multiraciale' ploeg niet kon worden toegelaten in Arnhem.

Toch was na dit besluit de race nog niet gelopen. Zo ontstond er tijdens de behandeling van de Rijksbegroting in de Eerste Kamer op 11 december opnieuw een discussie over de beslissing van de regering en de Tweede Kamer. Dat leidde evenwel niet tot een ander standpunt. Ondertussen liet de gehandicaptensportbond van Zuid-Afrika weten toch een ploeg te zullen afvaardigen. Deze ploeg zou

bestaan uit 42 blanke deelnemers, 11 zwarte atleten en 18 officials. Begin januari werd als laatste strohalm door een pro-Afrikaans comité de Raad van State nog ingeschakeld om het regeringsbesluit om geen steun te verlenen als Zuid-Afrika deel zou nemen, te schorsen. De Raad van State wees dit verzoek af en schaarde zich daarmee achter het regeringsbesluit.

Uiteindelijk liet de Zuid-Afrikaanse gehandicaptensportorganisatie de stichting Arnhem 1980 weten niet te zullen deelnemen. Daarmee konden de Spelen doorgang vinden.

Erica Terpstra was destijds niet alleen lid van het stichtingsbestuur maar maakte ook deel uit van het eerder genoemde mensenrechtencomité COSeM. In beide fora verdedigde zij deelname van Zuid-Afrika.

“Ik heb toen gezien dat gehandicaptensport het enige onderdeel in Zuid-Afrika was dat gewoon gemengd was. Ze stopten al die gehandicapten ongeacht kleur bij elkaar. Dus toen de discussie kwam dat onder invloed van de totale sportboycot tegen Zuid-Afrika de Zuid-Afrikanen niet welkom waren, toen heb ik er voor gestreden dat de Zuid-Afrikaanse gehandicaptensporters wel mee mochten doen. Ik zei: ‘Het hakt er in Zuid-Afrika zo in dat gewone (valide GM) sporters niet mogen sporten in de wereld en wat zou het daarom mooi zijn als het enige voorbeeld dat wel gemengd is, dat gehandicapte sporters, dan wel mee mogen doen op wereldniveau. Dat moet impact hebben.’ Nou die strijd heb ik absoluut verloren, dus dat ging niet door.”

(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

2.5 Klaar voor de aftrap

De Olympische Spelen voor gehandicapten van 1980 werden pas laat toegekend aan Nederland. De botte afwijzing van Moskou was voor de organisatie en voor het gehele land een extra stimulans om er een groots evenement van te maken. In 1977 gingen de voorbereidingen van start, waarbij voor tal van zaken nog oplossingen gevonden moesten worden. Zo waren de financiën in eerste instantie het grootste probleem. Het opzetten van Telebingo met Mies Bouwman als boegbeeld zorgde ervoor dat men zich al snel daar geen zorgen meer over hoefde te maken. Er werd ruim 27 miljoen gulden opgehaald, ruim genoeg om de Spelen te organiseren. De populariteit van Telebingo in financieel opzicht liet ook zien dat de Nederlandse bevolking zeer betrokken was bij de Paralympische Spelen. Daarnaast zorgde de nationale zoektocht naar een mascotte voor betrokkenheid. De ‘valide’ en ‘invalide’ wereld ontmoetten elkaar, wat gezien kan worden als een eerste aanzet van de integratie van tot dan toe gescheiden terreinen.

Met de brede steun aan de Olympische Spelen voor gehandicapten had het in de voorafgaande jaren wel goed gezeten. In 1979 deed zich echter een nieuw probleem voor: de deelname van Zuid-Afrika. In diverse VN-resoluties was opgenomen dat men geen sportbetrekkingen mocht onderhouden met Zuid-Afrika vanwege het apartheidsregime dat daar heerste. Dit zou betekenen dat Zuid-Afrika niet aan de Spelen van Arnhem kon deelnemen. De vraag was aanvankelijk of het gehandicaptenteam dat naar de Spelen zou gaan multiraciaal was samengesteld of niet. Na vele politieke discussies en kamerdebatten werd besloten dat Zuid-Afrika geweerd zou worden ongeacht de samenstelling van een vertegenwoordigend team. Na deze politieke druk deelde de organisatie van de Spelen Zuid-Afrika mee dat hun komst het doorgaan van de Spelen in gevaar zou brengen. De Spelen gingen van start op zaterdag 21 juni, zonder de Zuid-Afrikanen. Maar hoog in de lucht klonken wel de echo's van de politieke schermutselingen die zich eerder hadden voorgedaan.

3. De Paralympische Spelen, 21 juni - 5 juli 1980

1980 was het jaar waarin de 6de Olympische Spelen voor gehandicapten in ons land gehouden zouden worden. De eerste Spelen vonden 20 jaar daarvoor in Rome plaats. Vervolgens waren Tokio in 1964 en Tel Aviv in 1968 aan de beurt. In 1972 was Heidelberg de gastheer en in 1976 werden de Spelen in Toronto gehouden. Nederland vaardigde bij al deze Spelen nationale ploegen af.

In 1980 fungeerden Arnhem en Veenendaal als Nederlandse gaststeden voor de Spelen. Deze gemeenten haalden alles uit de kast om er succesvolle en gedenkwaardige Spelen van te maken. Spelen waarin de drie motto's van de paralympische beweging - eenheid, vriendschap en sportiviteit - centraal zouden staan.

Dit hoofdstuk geeft een van dag-tot-dag beschrijving van de Spelen van 1980. De meest opmerkelijkste sportprestaties en gebeurtenissen worden per dag beschreven. Daarnaast wordt ingegaan op zaken die van groot belang waren voor het welslagen van de Spelen zoals vervoer, voeding en huisvesting.

Internationaal logo Arnhem 1980
(Bron: www.paralympic.org/arnhem-1980)

Zaterdag, 21 juni 1980: de openingsceremonie

De Olympische Spelen voor gehandicapten werden op 21 juni 1980 in Arnhem officieel geopend. In aanwezigheid van 12.000 toeschouwers en 1973 deelnemers uit 42 landen.

De voorzitter van het Stichtingsbestuur de heer Alfred van Emden verwelkomde de deelnemers en er werd stil gestaan bij het recente overlijden van ‘de vader van de gehandicaptensport’ Sir Ludwig Guttman. De openingswoorden werden uitgesproken door Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet, de beschermvrouwe van de Spelen, waarna zij de brandende toorts overhandigde aan de atlete Joke van Rijswijk voor het ontsteken van het Olympisch vuur.

“Dat was geweldig. Prinses Margriet zou de Spelen officieel openen en het was bijzonder slecht weer die dag. Het regende de hele tijd en het waaide vreselijk hard. De prinses zou aankomen met een helikopter en landen midden op het veld van de atletiekbaan. Maar door het slechte weer was het nog lang de vraag of zij wel kon landen. Er was natuurlijk wel een plan B, maar het zou jammer zijn als het geplande idee niet doorging. Gelukkig kon ze gewoon landen. Er was tijdens de openingsceremonie van alles op sportgebied te doen, er waren demonstraties, duizend meiden van het gymnastiek verbond met linten en muziek. Prachtig om te zien. We hadden natuurlijk het defilé van alle deelnemende landen. Daarna werd het vuur aangestoken, dat werd door vier mensen gedaan en die vertegenwoordigden de vier categorieën van handicaps. Dus je had een visuele gehandicapte, iemand met een verlamming, iemand met een amputatie en iemand die spastisch was. Tot slot werden de duiven los gelaten. Dat ik die dag namens de sporters de eed mocht uitspreken, was natuurlijk ‘once in a lifetime’. Dat was echt heel bijzonder.”

(Irene Louwers-Schmidt, interview, 25-04-2013)

Het ontsteken van de vlam werd gedaan door een viertal atleten die ieder een bepaalde handicap vertegenwoordigde: de rolstoelbasketballer Harry Venema, de zwemster Vera Rotgans-Schipper, de visueel gehandicapte atlete Joke van Rijswijk en de zwemmer Chris de Groen.

De tafeltennisster Irene Schmidt sprak vervolgens de eed uit namens de sporters, Henk Boersbroek deed dit namens de juryleden. Het laatste officiële gebeuren was het hijsen van de Olympische vlag en de nationale vlaggen van de 42 deelnemende landen. De Spelen konden nu echt beginnen.

Opening van de Spelen door Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven

(Bron: Nationaal Archief)

Tijdens de opening werd de controverse rondom de deelname van een Zuid-Afrikaanse ploeg letterlijk zichtbaar gemaakt. Verscheidene pro-Afrikaanse groeperingen in ons land waren verantwoordelijk voor het in de lucht sturen van twee reclamevliegtuigjes. Deze vlogen tijdens de opening van de Spelen, uit protest tegen de boycot van Zuid-Afrika, boven Papendal. Met achter zich een niet mis te verstane tekst.

Deze protestacties konden evenwel geen afbreuk doen aan de festiviteiten op de grond. Die gingen gewoon door en de Spelen werden op de voorgenomen wijze geopend.

Protestvliegtuigjes boven Arnhem tijdens de opening van de Spelen 21 juni 1980

(Bron: www.sportgeschiedenis.nl)

Zondag, 22 juni 1980

De Spelen begonnen goed voor de Nederlandse equipe. Op deze eerste dag behaalde zowel Soedjiman Dipowidjojo bij het hinkstapspringen als de visueel gehandicapte atlete Marianne Polderman-Kortekaas met kogelstoten goud bij deze atletiekonderdelen. Laatstgenoemde wist de kogel 7.44 meter ver te stoten.

“Hoewel de opening en de sluiting heel erg bijzonder zijn als je daarin mee loopt, is het hoogtepunt toch wel als je daar boven op het podium staat op nummer 1. Al had ik het natuurlijk ook in Canada (Spelen van 1976, GM) al twee keer eerder meegemaakt. Toch is het nog mooier als je dan in Nederland voor je eigen volk staat en het Wilhelmus wordt gespeeld, dat was heel ontroerend.”

(Marianne Polderman-Kortekaas, interview, 10-04-2013)

Bij het onderdeel hinkstapsprong, waar alleen blinde atleten aan mee deden, waren de kwalificatiesprongen van Soedjiman tijdens de series al van hoog niveau. De kans was dus groot dat hij een medaille zou pakken. Het leek er zelfs even op dat hij het wereldrecord van de Noor Jonhsen van 8.28 m. zou verbeteren, maar hij bleef er net één centimeter onder.

De eerste sportdag stond in het teken van de atletiek, waarbij de Nederlanders al direct lieten zien dat ze een sterke ploeg hadden en de eerste gouden plakken binnen haalden.

Classificatie

Hoewel zondag 22 juni de eerste wedstrijddag van de Spelen was, waren de deelnemers al een paar dagen voor het begin van de Spelen in Arnhem in het Olympisch dorp gearriveerd. Alle atleten moesten namelijk niet alleen geregistreerd, maar ook gekeurd worden. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat vonden deze keuringen plaats. Artsen onderzochten de deelnemers opdat een definitieve klassenindeling voor de wedstrijden vastgesteld kon worden.

De atleten werden sowieso in vier klassen ingedeeld:

1. Verlamden (Wheelchair)
2. Geamputeerden (Amputee)
3. Blinden (Visually impaired)
4. Spastici (Cerebral palsy)

Binnen deze klassen waren er weer onderverdelingen naar zwaarte van de handicap. De indeling in verschillende subcategorieën ging heel ver. De consequentie daarvan was dat er maar weinig deelnemers waren die het tegen elkaar konden opnemen in een bepaalde categorie. De vergaande indeling leidde ook tot een prijzenpot met ongeveer 3000 plakken. De ceremonies bij het uitreiken ervan namen zeer veel tijd in beslag. Waarbij het publiek de essentie van het onderscheid tussen de categorieën vaak ontging. Dit systeem is dan ook een paar jaar na de Spelen aangepast, met als consequentie dat er ook minder medailles te behalen waren.

Maandag, 23 juni 1980

Op deze dag mochten de Nederlandse basketballers voor het eerst laten zien wat ze konden. En dat deden ze. Brazilië werd met 110 tegen 17 van het veld gespeeld. Ook het zitvolleybalteam startte goed: er werd met 3-0 van Joegoslavië gewonnen. Zitvolleybal was toentertijd een relatief nieuwe discipline in de gehandicaptensport. In Arnhem was het de eerste keer dat zitvolleybal in het wedstrijdprogramma van de Spelen was opgenomen.

Bij atletiek werd er wederom goed gepresteerd. De Amerikaanse atlete Melissa Rickets gooide bij het discus werpen een nieuw Olympisch en Wereld record van 26.49 m. Bovendien won Joke van Rijswijk op deze eerste maandag van de Spelen een gouden medaille bij het hoogspringen voor visueel gehandicapten. Ze verbeterde haar eigen wereldrecord met 3 centimeter en bracht het op 1.23 m.

Deze maandag stond vooral in het teken van de goede prestaties van de Nederlandse ploeg bij de teamsporten. In de Rijnhal wonnen zoals gezegd de basketballers en de volleyballers.

Sporten

Vanaf de eerste Paralympics in Rome 1960 heeft het aantal sporten en onderdelen die beoefend konden worden zich gestaag uitgebreid. In Rome werd nog gestreden in acht takken van sport, waaronder snooker dat in 1980 niet op het programma stond. In Arnhem werden wedstrijden gehouden in de volgende twaalf sporten.

- Atletiek, waaronder rolstoelracen, hardlopen, hinkstapsprong, knotswerpen, discus- werpen, hoogspringen, verspringen, vijfkamp, kogelstoten, speerwerpen en slalom
- Zwemmen
- Goalball
- (zit)Volleybal
- Basketbal
- Boogschieten, waaronder dartchery
- Schermen
- Schieten
- Worstelen
- Gewichtheffen
- Lawnbowlen
- Tafeltennis

Dinsdag, 24 juni 1980

Wederom liep het in het Nederlandse kamp voorspoedig. De Nederlandse tafeltennis equipe plaatste zich zowel bij de vrouwen als de mannen voor de finales. Ook de basketballers bleven goed presteren, na hun eerdere overwinning op Brazilië werd nu Denemarken met 98 - 43 verslagen.

Op deze dinsdag stond ook het volleybalduel tussen Israël en Egypte op het programma. Wat een hele controversiële wedstrijd was met veel spanning vooraf, gezien het verleden van de twee landen. De Jom Kippoer oorlog van 1973 tussen Israël aan de ene en Egypte en Syrië aan de ander kant, lag bij de betrokkenen nog vers in het geheugen. Israël versloeg Egypte, maar de wedstrijd verliep rustig en liet zien dat sport een belangrijk verbreedingsmiddel is.

Het weer liet zich helaas ook deze dag, net als de dagen ervoor, niet van zijn beste kant zien. Aanhoudende regenval was de oorzaak van de geringe publieke belangstelling. Bij het zwemmen en in de Rijnhal waren er nog redelijk veel toeschouwers, maar op het sportcentrum Papendal viel het aantal bezoekers zwaar tegen. De plotselinge buien zorgden ervoor dat de niet overdekte tribunes vaak leeg bleven.

Desondanks werd er in de dagbladen - vooral in de Arnhemse Courant en in de Gelderlander - veel aandacht aan de Spelen gewijd. Ook was er elke dag wel iets van de Spelen te zien op de tv of op de radio te horen.

SPELEN OP RADIO EN TV	
Aan de Spelen in Arnhem en Veenendaal zal ruim aandacht besteed worden op radio en televisie. Bovendien kunnen mensen die in de periode van 21 juni tot en met 5 juli met vakantie zijn via Radio Nederland Wereldomroep over de Olympics geïnformeerd worden.	
Televisie	
Studio Sport van de NOS en AVRO's Sportpanorama zullen de Olympische Spelen in Arnhem en Veenendaal in ruime mate coveren.	
<i>zaterdag 21 juni</i>	<i>donderdag 26 juni</i>
Openingsceremonie AVRO televisie 22.50-23.20 uur	AVRO televisie 21.00-21.30 uur
<i>zondag 22 juni</i>	<i>zaterdag 28 juni</i>
Verslag in Studio Sport-uitzendingen	Verslag in Studio Sport
<i>maandag 23 juni</i>	<i>zondag 29 juni</i>
AVRO televisie 22.30-23.00 uur	Verslag in Studio Sport
<i>woensdag 25 juni</i>	<i>maandag 30 juni</i>
Studio Sport	AVRO televisie 22.25-22.55 uur
	<i>woensdag 2 juli</i>
	Verslag in Studio Sport
	<i>vrijdag 4 juli</i>
	AVRO televisie aan het eind van het programma
	<i>zaterdag 5 juli</i>
	Sluitingsceremonie in Studio Sport.
	Radio.
	Over de radio verslaggeving is nog geen exact programmalijsjtje bekend. Zeker is al wel dat in de 'Langs de Lijn'-programma's op woensdag, zaterdag en zondag aandacht aan de Spelen zal worden geschonken.

Media aandacht voor Olympische Spelen voor gehandicapten (Bron: NIS blad 1980 Arnhem)

Sportief waren de spelen na vier dagen al een groot succes: verbetering van wereld en Olympische records was schering en inslag. Dit liet zien wat voor een stormachtige ontwikkeling gehandicaptensport het laatste decennium had beleefd. Ook groeiden atleten in het toernooi vaak boven zich zelf uit. Zo verbeterde de 21 jarige Poolse Doroto Blok bij het speerwerpen tweemaal haar persoonlijke record. Ze gooide tenslotte een afstand van 27,06 m. wat een nieuw Olympisch en Wereldrecord betekende. En uiteraard een gouden plak. Ook de 17-jarige publiekslieveling Carmella Lovitt uit de VS scherppte bij de 60 meter sprint in klasse A het wereldrecord aan. En dan te bedenken dat de Spelen nog maar enkele dagen oud waren.

Woensdag, 25 juni 1980

Deze dag kende wederom enkele belangrijke nationale successen, dit keer voor de Nederlandse tafeltennis equipe. Zowel de damesdubbel Schmidt en Becker als de herendubbel Van de Leur en Uit den Boogaardt veroverden goud.

Marianne Polderman won weer een atletiekmedaille, dit keer een bronzen bij het verspringen. Ze gaf aan dat dit haar laatste Spelen waren en dat ze zich na afloop op haar gezin zou gaan richten. Vier jaar eerder behaalde Marianne Polderman ook al medailles op de Spelen van Toronto, toen met zwemmen. Het valt op dat in die tijd veel gehandicapte sporters makkelijk van sport 'switchen'. Vergelijkbaar met Polderman, stapte zwemmer Gertjan van der Linden na de Spelen van '80, over naar een andere sport namelijk het rolstoelbasketbal. In deze Olympische disciplines heeft hij nadien meerdere medailles veroverd.

Ondanks het feit dat de Nederlandse ploeg veel tot de verbeelding sprekende prestaties leverde, waren de Spelen niet voor elke Nederlandse sporter een succes.

De Nederlandse schuttersploeg kende in de aanloop naar de Spelen een slepend conflict over een mogelijke verhoging van de reiskostenvergoeding. Dit zorgde ervoor dat een aantal routiniers Oranje niet vertegenwoordigde op de Spelen. Wat resulteerde in onbegrip bij de resterende deelnemers van de ploeg. Het stond toen eigenlijk al bijna vast dat Oranje het brons, behaald in Toronto 1976, niet kon 'verdedigen'.

Ook voor veel van de handboogschieters waren de Spelen een teleurstelling. Alleen Jappie Walstra en Henk van de Liefvoort veroverden bij het onderdeel 'Novice Round' respectievelijk een zilveren en een bronzen medaille.

Wederom werden er records gebroken: De visueel gehandicapte Japanse hoogspringer Matsui ging over een record hoogte van 1,78 m. Hij sprong daarmee maar liefst 11 centimeter hoger dan het oude wereldrecord.

Koninklijke interesse

De Spelen konden gedurende het verloop rekenen op veel belangstelling van het Koninklijk Huis. De in april 1980 afgetreden Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana bezocht op woensdag 25 juni zowel het nationaal sportcentrum Papendal als de Rijnhal en sprak daar met enkele spelers en officials.

Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet fungeerde als beschermvrouw van de Spelen. Ze zag deze rol niet als een papieren functie. Samen met haar man Pieter van Vollenhoven opende ze de Spelen en daarnaast was ze vrijwel dagelijks bij de Spelen aanwezig om blijk te geven van haar belangstelling.

Later zegt ze hierover:

Toentertijd stonden de niet of minder valide mensen in feite buiten de maatschappij en dát veranderen vonden wij als stichtingsbestuur enorm belangrijk. Sport is het instrument geweest om te laten zien wat mensen wél kunnen. In plaats van te benadrukken wat ze niet kunnen. Dat maakt het bijvoorbeeld ook interessant voor werkgevers, om mensen met een beperking in dienst te nemen, ze ervaren hoe bijzonder en hoe groot hun doorzettingsvermogen is. Door sport is die integratie op gang gekomen, al kan dat nog steeds veel beter.

(HKH Prinses Margriet, interview, 24-05-2013)

Donderdag, 26 juni 1980

Deze dag kwam de zwemploeg pas echt goed los. De Nederlandse ploeg won drie keer goud, vier keer zilver en twee keer brons. Zwemcoach Cor van der Velden, die aankondigde na de Arnhemse Olympiade zijn werk voor de NIS-selectie te zullen staken, had zijn 36 pupillen via een zorgvuldige trainingsopbouw klaargestoomd voor deze successen in Arnhem.

Gertjan van der Linden, nu basketbalcoach toen een dertienjarige deelnemer bij het zwemmen, kan de trainingen van Van der Velden nog goed herinneren.

“Er wordt altijd gezegd dat het in die tijd makkelijk was een medaille te halen. Daar ben ik het niet mee eens, ik trainde toen echt heel erg intensief. Van der Velden had zijn eigen methodes. Hij werd aangesteld als trainer/coach en als mannetje van dertien jaar luister je daar naar. Mijn opvoeding in sport is dus wel wat anders dan in deze tijd. Ik lag af en toe langs de kant uit te puffen en dan kwam iemand ging op mijn vingers staan. Of ik was zo uitgeput, tot overgeven toe, omdat ik echt niet meer kon. Hoewel veel mensen zeggen dat je in die tijd die gouden medaille gewoon ‘gekregen’ hebt, omdat het niveau in de tijd nog niet zo hoog was. Dan denk ik bij mij zelf dat er nu misschien, met alle respect, minder hard wordt getraind dan toen.”

(Gertjan van der Linden, interview, 16-04-2013)

Ook op deze dag werden weer records verbroken. Een verrassing kwam uit het Poolse kamp: met discuswerpen kwam de rolstoelatlete Zawedija tot een afstand van 17,54 m. Een nieuw wereldrecord!

Sociaal programma

Naast de sportwedstrijden vonden er ook tal van activiteiten plaats in de gemeenten Veenendaal en Arnhem zelf. In beide gemeenten waren aparte stichtingen opgericht om de deelnemers en bezoekers van de Spelen gastvrij te kunnen onthalen.

In Veenendaal was dat de Stichting Veenendaal '80 die een programma had samengesteld waarmee men een integratie hoopte te bereiken tussen sportieve prestaties van de deelnemers en feestelijke uitingen van de Veenendaalse gastvrijheid. In de periode 21 juni - 5 juli 1980 werd er in Veenendaal een groot aantal evenementen georganiseerd. Zo waren er tentoonstellingen, beurzen, markten, braderieën, culturele en muzikale evenementen, kermis, vuurwerk, feesten en demonstraties. Net als in Arnhem kende Veenendaal een soort opening. Daarnaast werd de ontvangst van de sporters op vrijdag 20 juni opgeluisterd door tal van evenementen.

In Arnhem was een comité dat zorgde voor festiviteiten. Het zogeheten Comité Arnhem Welcome had er onder andere voor gezorgd dat de binnenstad beter toegankelijk was voor rolstoelen. Dit maakte het voor gehandicapte deelnemers en hun supporters gemakkelijker om daar rond te kijken en te winkelen. Verder werd de stad versierd met 2000 vlaggen en zorgden veel bloemen en plantenbakken voor een feestelijke aankleding. Het comité organiseerde ook de nodige evenementen. Zo waren er verschillende concerten en vond er een vuurwerkshow plaats op de laatste dag van de Spelen.

Vrijdag, 27 juni 1980

De Canadese eenbenige atleet Arnie Boldt schreef op deze dag in Papendal geschiedenis door outdoor een ongekende hoogte van 1,96 m. te bedwingen: een nieuw wereldrecord.

In Toronto in 1976 had deze Canadees de mensen al verstoeld doen staan door over 1,86 m. te springen. In de jaren daarna kon hij de lat steeds hoger leggen. Tijdens indoortrainingen was hij al eens over de 2,00 m. gegaan, dus de verwachtingen voor Arnhem waren zeer hoog gespannen. Helaas waren de weersomstandigheden dusdanig dat de twee meter onbereikbaar was. Maar het verbeteren van het toenmalige wereldrecord was natuurlijk een topprestatie die velen is bijgebleven.

De West-Duitse atletiekploeg zat voor de 400 meter voor blinden en slechtzienden met de handen in het haar omdat ze geen begeleidende loper konden vinden voor hun atleet Kurt Meier. Na enig speurwerk vond de organisatie Haico Scharn, een Nederlandse topser op de middenafstand, bereid deze rol op zich te nemen. Hij leidde Meier vervolgens naar de zilveren medaille.

De Belg Remi van Ophem veroverde goud bij het discuswerpen voor rolstoelers. Hij wierp de discus precies 30 m. ver, waarmee hij het wereldrecord in zijn categorie ruimschoots verbeterde. Ondertussen deden de Nederlandse basketballers weer goede zaken door te winnen van Argentinië. Ook de zwemploeg behaalde weer eremetaal.

Sportlocaties

Niet alle sporten konden op dezelfde plek georganiseerd worden. De Spelen van 1980 kenden twee locaties in de gemeente Arnhem, te weten de Rijnhal en het nationale sportcentrum Papendal. Voor het zwemmen werd gebruik gemaakt van een 50m. bad in Veenendaal. De locaties lagen ongeveer een half uur rijden van elkaar af.

Papendal behoeftte voor de Spelen nauwelijks aanpassingen. Het complex was immers vanaf het begin af aan opgezet met het oog op de toegankelijkheid en mogelijkheden van de gehandicapte sporter. Qua capaciteit waren voor deelnemers en bezoekers uiteraard nog wel wat extra voorzieningen nodig. Negen van de twaalf sporten werden op Papendal beoefend. In de sporthal op het sportcentrum vonden de sporten schermen, gewichtheffen, goalball, worstelen en tafeltennis plaats. Voor het pistool- en geweschieten werd een baan ingericht in een speciaal daarvoor geschikte tent. Op het veldencomplex werd aan boogschieten gedaan en het lawn bowling geschiedde op een speciaal aangelegde grasmat. Het atletiek gedeelte vond natuurlijk plaats op de kunststofrondbaan op het sportcentrum. Verder was er op Papendal een nieuw zwembad, waarin de zwemmers hun trainingen konden afwerken.

De Rijnhal in Arnhem was de thuisbasis voor enkele indoor teamsporten zoals basketbal en zit- en standvolleybal. Toentertijd was het Nederlands grootste sporthal. De Rijnhal bood plaats aan 3000 toeschouwers en lag op 11 km van Papendal.

Aangezien Arnhem geen overdekt 50m. wedstrijdbad had, werd er voor het zwemmen uitgeweken naar de gemeente Veenendaal. Daar beschikte men met het zwembad 'de Vallei' over een voorziening die wel aan de wedstrijdseisen voldeed. Het zwembad lag op 27 kilometer afstand van het Olympisch dorp en was in 25 minuten te bereiken. Naast een wedstrijd bassin beschikte 'de Vallei' over trainingsbaden en een buitenbad.

Zaterdag, 28 juni 1980

Tafeltennisster Irene Schmidt toonde haar topklasse tijdens de enkelspelfinale en behaalde daarmee haar tweede gouden medaille tijdens de Spelen.

“Ik moest mezelf wel echt goed afsluiten en richten op de wedstrijd. Dan is het 21ste punt maken toch wel het mooiste van alles. Dat is het super moment, het allermooiste, het laatste punt. De medaille uitreiking is een goede tweede, vanaf dat moment ga je in een roes leven. Daarna is het feest, met een glimlach van oor tot oor krijg je die medaille en dan nog het volkslied. Maar het moment van die laatste winnende slag was wel het mooist, zowel in het team als individueel.”

(Irene Louwers-Schmidt, interview, 25-04-2013)

Het niveau van het tafeltennis was flink toegenomen in vergelijking met voorgaande jaren. Ook qua materiaal was te zien dat de nieuwe ontwikkelingen in het spel goed werden bijgehouden. Op de Spelen werd duidelijk dat er dringend gesleuteld moest worden aan de regels, aangezien deze op verschillende manieren geïnterpreteerd konden worden. De International Stoke Mandeville Games Federation (ISMGF) ging hier dan ook spoedig mee aan de slag.

Helaas waren er ook teleurstellingen voor de Nederlanders. Tegen de Canadese rolstoelrijder Fitzgerald was de Nederlander Ebo Roek kansloos op de 800 meter. Met een tijd van 2.18.81, net geen verbetering van het Wereldrecord, liet de Canadees de Nederlander ver achter zich.

Wheeler wedstrijd (Bron:arnhemspersagentschap.nl)

Ook bij de rolstoelbasketballers ging het wat minder, ze konden de lijn van de vorige wedstrijden in de ontmoeting tegen Frankrijk niet vasthouden. De 5 basketballers speelden meer tegen zichzelf dan tegen hun opponent, wat resulteerde in een verlies van 59-61.

De zwemploeg was echter wel opnieuw succesvol met drie gouden, drie zilveren en een bronzen medaille. Gertjan van der Linden was een van de gelukkigen die op deze dag bij de 3 x 100 meter samen met Wim de Laar en Jacques Bakx een gouden medaille won. Hij is met zijn 13 jaar de jongste gouden medaillewinnaar ooit:

“Voor mij heeft het winnen van een gouden medaille de meeste indruk gemaakt. Als je als kind een gouden medaille wint, is dat het mooiste wat er is. Als ik dan naar mijn eigen zoon van tien kijk, die alles wil winnen en als hij dan met een beker thuis komt, is dat het mooiste wat er is. Dan maakt het niet eens uit of het de Paralympische Spelen zijn of iets veel kleiner, daar denk je helemaal niet over na.”

(Gertjan van der Linden, interview, 16-04-2013)

Deze dag kende ups en downs in de Nederlandse equipe. De zwemmers en de tafeltennissers bleven op niveau presteren, voor de rolstoelbasketballers was het echter een minder goede dag.

Zondag, 29 juni 1980

Deze zondag was een welverdiende rustdag voor de sporters. Voor 170 gastgezinnen was het allerm minst een rustdag omdat een of meer deelnemers aan de Spelen op bezoek zouden komen. De Gelderse Rotary clubs, de Juniorkamer en het comité 'Arnhem Welcome' hadden namelijk de actie 'Get in touch with the Dutch' opgezet. Een evenement dat tot doel had de deelnemers meer vertrouwd te maken met Nederland en de Nederlandse cultuur. Soms werden deelnemers door hun gastgezinnen meegenomen om ze een stuk van Nederland te laten zien. Andere deelnemers besteedden de vrije zondag met een bezoek aan een van de vele kerken in plaatsen in de omgeving van de Spelen.

Olympisch dorp

Tijdens de Spelen verbleven de deelnemers en begeleiders in het Olympische Dorp, dat wil zeggen de als zodanig ingerichte Oranjekazerne in Schaarsbergen. De 2000 militairen en 500 burgers die daar normalerwijze werkten, moesten twee maanden lang ergens anders ondergebracht worden. Dit bracht natuurlijk heel veel geregeld met zich mee.

Maar ook moest het complex zelf aangepast worden zodat het ook voor de mindervaliden te gebruiken was. Drempels moesten worden weggenomen om de kazerne en het terrein geschikt te maken voor de opvang van de gehandicapte sportlieden. Per soldatenkamer konden 10 personen gehuisvest worden. Er was een zelfbedieningsrestaurant met een capaciteit van drie- tot vijfduizend maaltijden per dag. Er waren uitgebreide parkeerplaatsen en voorzieningen als bank, postkantoor, kapper, tandarts, dokter en een reparatiewerkplaats. Ook waren er ontspanningsmogelijkheden als een bioscoop en voorstellingen van artiesten tijdens de Spelen. Een reusachtige recreatietent fungeerde als algemene ontmoetingsplaats voor atleten, supporters en begeleiders.

In de acht vaste legeringsgebouwen van de Oranjekazerne in Schaarsbergen konden 2592 mensen een bed vinden. Naast de legeringsgebouwen waren er nog houten barakken met 224 slaapplaatsen. Voor de chauffeurs van de vijftig aangepaste bussen werden op de kazerne drie aparte slaapbarakken neergezet. De 350 vrijwilligers van Scouting Nederland hadden op het kazerneterrein hun eigen zomerkamp opgezet. De officials sliepen en aten op Papendal in het sporthotel. Voor de overige vrijwilligers was dat niet nodig aangezien die in en rond Arnhem woonden.

Vier weken lang was het Olympisch Dorp in gebruik door zo'n vierduizend mensen die er sliepen, aten en recreëerden. In die periode was niet de kazerne commandant de baas, maar was Sabine de Jong van Ellemeet de burgemeester van het Olympisch dorp.

Dienstverlening was in het Olympisch dorp het sleutelwoord. Niets was aan het toeval overgelaten. Er was bijvoorbeeld een Engelse reparatieploeg aanwezig. Die bestond uit vier mensen in dienst van de grootste rolstoelfabrieken ter wereld. Zij waren van Engeland naar Arnhem gekomen voor de Spelen om kapotte rolstoelen te repareren. Hun service was gratis, alleen voor de gebruikte onderdelen moest betaald worden.

Het hypermoderne sportgebouw van de kazerne bleek een prima extra trainingsaccommodatie. 's Avonds was er alle gelegenheid tot amusement. Ook op het gebied van de voeding was alles tot in de puntjes geregeld. Twintig professionele koks, bijgestaan door ongeveer tachtig keukenhulpjes van Scouting Nederland, kwamen driemaal daags in actie om zo'n 4000 personen van eten te voorzien.

Maandag, 30 juni 1980

De zwemmers lieten zich weer van hun beste kant zien: Martin Kers en André van Buiten wonnen respectievelijk goud en zilver medaille. Kers won de finale van de 100 meter schoolslag voor geamputeerden en stelde zijn wereldrecord 3 seconden scherper met een tijd van 1.18.94. Van Buiten behaalde de tweede plek met een tijd van 1.19.74. Miriam Sanders veroverde bij de dames zilver op de 100 meter schoolslag.

De visueel gehandicapte sporters uit de VS en Canada maakte onderling uit wie er met het worstelgoud van door ging. Voor deze discipline hadden zij zich namelijk als enige twee landen ingeschreven. Dat resulteerde in negenmaal goud voor de Amerikanen en negenmaal zilver voor de Canadezen.

Verder vonden op deze maandag demonstraties van de nog niet olympische sport judo plaats. Daarmee ging een van Ludwig Guttmanns laatste wensen, als grondlegger van de Spelen voor gehandicapten, in vervulling om de nodige aandacht te besteden aan judo.

Weer of geen weer

Deze dag werd wederom duidelijk dat het weer de grootste tegenstander van de Spelen bleek te zijn. De KNMI geeft aan dat de zomer van 1980 eentje was met een tekort aan zomerweer. Vooral tussen half juni en half juli 1980 was het slecht met aanhoudend koel, nat en somber weer.

Al eerder was gebleken dat door de vele regen de publieke belangstelling te wensen overliet. Het nationaal sportcentrum Papendal had, afgezien van de openingsceremonie die 11.000 bezoekers lokte, in de eerste week van de Olympiade slechts 13.000 toeschouwers mogen verwelkomen. Alleen bij de rolstoelbasketbal wedstrijden in de Rijnhal waren de tribunes goed gevuld. Tot en met zaterdag 28 juni waren daar in totaal 10.000 toeschouwers geteld. Hetzelfde gold voor de publieke belangstelling bij het zwemmen. De beschikbare 800 zitplaatsen van het zwembad de Vallei in Veenendaal waren bij de avondwedstrijden vrijwel altijd uitverkocht.

Voor de organisatie waren de opkomstcijfers wellicht teleurstellend. In eerdere prognoses was gerekend op zo'n 200.000 toeschouwers. Na de eerste 10 dagen van de Spelen stond de teller pas op de helft daarvan. De achterblijvende bezoekerijfers waren gelukkig voor de organisatie geen ramp. De begrote inkomsten en uitgaven bleven keurig binnen het budget van 15 miljoen gulden.

Dinsdag, 1 juli 1980

De zitvolleybal heren plaatsten zich voor de finale door in een stampvolle en oergezellige Rijnhal Finland met 3 - 0 te verslaan. Gedurende het gehele toernooi had het team van coach Arie 't Hart bewezen technisch, tactisch en conditioneel superieur te zijn. Ook in de halve finale lieten ze hun klasse weer zien. Tegen wie Nederland de finale moest spelen werd uitgevochten in het duel van Zweden tegen Joegoslavië. Daarin bleek Zweden met 3 - 1 de sterkere van de twee en dus de volgende tegenstander van de Nederlanders.

Verder won de Belgische rolstoelracer Mark de Meyer goud op de 100 meter door zijn belangrijkste concurrent de Canadees Mel Fitzgerald te verslaan. Na de wedstrijd gaf hij aan dat hij de overwinning te danken had aan een goede en vooral gevarieerde training.

Deze dag werd duidelijk dat de rolstoelbasketbalfinale rechtstreeks op tv uitgezonden ging worden. Deze finale zou ook op het grote scherm te zien zijn in de bioscoop van het Olympisch dorp.

1980 was het eerste jaar waarin bij zwemmen en atletiek, de spastici uitkwamen. Hun deelname en prestaties lieten niemand onverschillig. Wilskracht en toewijding waren noodzakelijk om hun moeilijk bestuurbare lichaam in staat te stellen een prestatie te leveren.

De Rijnhal was deze dag ook weer een echter publiekstrekker, mede door de velen aanmoedigingen plaatsten de zitvolleyballers zich voor de finale.

Catering

Zonder goed en voldoende eten kan een sporter niet optimaal presteren. Al de deelnemers aten 's avonds in het Olympisch Dorp en ook op de verschillende sportlocaties was het eten uitstekend geregeld. Zoals al eerder gemeld was de Oranjekazerne in Schaarsbergen omgedoopt tot Olympisch dorp. De kazerne was daarvoor logischerwijs ontruimd. Dat gold ook voor de beschikbaarheid van het militaire keukenpersoneel. Daardoor was er onvoldoende capaciteit om elke dag voor 4500 gasten (verse) warme maaltijden klaar te maken. Door middel van diepvriesmaaltijden loste men dit op. Een aanpak die al jaren bij de Vierdaagse in Nijmegen was beproefd. Voordat de Spelen begonnen werd bij de deelnemende landen gevraagd of er speciale wensen waren wat voedsel betreft. Er werden over het algemeen gerechten uit de Hollandse keuken geserveerd, maar de voedingswensen van de deelnemers uit andere landen stonden uiteraard voorop.

In drie grote eetzaal van het Olympisch dorp kon tussen 's middags twaalf en 's avonds tien uur een warme maaltijd worden genuttigd. Dit gebeurde volgens het zogeheten cafetariasysteem. De deelnemers en hun verzorgers haalden zelf eten en drinken. De tafels waren afgeruimd door leden van Scouting Nederland. Wie niet zelf langs het cafetaria kon komen, werd natuurlijk aan tafel bediend.

De lunch werd op de locaties zelf geserveerd. Op Papendal, bij de Rijnhal en het zwembad de Vallei stonden grote tenten waarin lunchpakketen werden uitgereikt. Ook dit werd door de scoutingleden gedaan.

Het ontbijt stond elke morgen vanaf 6:00 uur klaar in het Olympisch dorp.

Woensdag, 2 juli 1980

De Nederlandse basketballers versloegen de VS met 63 - 60 tijdens de halve finale in een bomvolle Rijnhal. Maar liefst 5000 bezoekers waren getuige van een Nederland dat zich niet liet aftroeven door de Verenigde Staten. In de spannende wedstrijd stonden ze nog wel een tijdje achter, maar wisten de achterstand op tijd om te buigen in een voorsprong. In de finale zou Nederland de sterke Israëliërs treffen.

De belangstelling voor het gewichtheffen was ook zeer groot. 1980 was het eerste jaar waarin Nederland deelnam aan het gewichtheffen. De 51-jarige Louis van Ingen kwam uit bij de geamputeerden tot 85 kilogram, hij werd 4de en wist 125 kilo te tillen. Vooral de Zwitser Minder gooide hoge ogen: hij bracht maar liefst 127 kilo liggend omhoog.

Deze dag werden ook veel goalball wedstrijden gespeeld. In Nederland stond goalball in vergelijking met de VS en Canada nog in de kinderschoenen. Nederland kwam nog niet in actie. Met z'n nieuw en jong team hebben hoopte de coach bij de eerste vijf te eindigen.

Doordat Goallball nog redelijk onbekend was, had de organisatie een kleine fout gemaakt met de indeling van de sporthal. Medewerker van Papendal Willem Wichhart vertelt hierover:

“We hadden in de Rijnhal een klein probleem. Goalball, tafeltennis en gewichtheffen werden naast elkaar uitgeoefend. Dan was er zo’n herrie in de sporthal dat de sporters bij goalball het belletje in de bal niet konden horen. Dus moesten we ’s avonds en ’s nachts bezig met het isoleren van de ruimte. Zo waren er wel meer dingen, je was dus echt dag en nacht bezig. Ik moet ook zeggen dat ik helemaal uitgeput was na de Spelen.”
(Willem Wichhart, interview, 04-06-2013)

Vrijwilligers

Naast de vaste medewerkers van Papendal, zetten de vrijwilligers zich ook volledig in voor de Spelen; ze speelden een grote rol in de organisatie. Wim Ludeke, vrijwilliger bij het basketbal, weet het volgende te vertellen.

“Wij waren verantwoordelijk voor de totale organisatie. De indeling van de poule, het regelen van de accommodatie, maar ook alles daar om heen. De jurytafels, het hele reilen en zeilen in de Rijnhal werd door ons ‘gerund’.”
(Wim Ludeke, interview, 23-05-2013)

Ook Erica Terpstra onderstreept het belang van vrijwilligers voor de Spelen.

“De Spelen werden door vrijwilligers geregeld, er waren er heel veel die mee wilden doen, vooral de Scouting zette zich in. Daar heb ik grote bewondering voor, echt prachtig. Wat ook heel leuk was, is het side effect voor al die jonge padvindsters die meehielpen, voor hen was het vaak de eerste keer dat ze met gehandicapten mensen in contact kwamen. En ik heb vaak nog later met die mensen gesproken die zeiden: ‘het was voor ons zo’n eyeopener, we hebben zelfs gedanst met mensen in een rolstoel’, echt prachtig. Ik denk dat we ons daar altijd van onze beste kant hebben laten zien door de vrijwilligers. Ik weet nog wel dat er voor Assen in 1990 een hele lange wachtlijst was voor mensen die allemaal mee wilden helpen. Dat was ook omdat Arnhem zo’n ontzettend groot succes was geweest. En daar ben ik echt trots op.”
(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

Donderdag, 3 juli 1980

Alle aandacht ging deze dag wederom uit naar het Canadese fenomeen Arnie Boldt. Vorige week brak hij alle records bij het hoogspringen, waar hij 1.96 meter bedwong met maar één (afzet)been. Dit keer treedt hij aan bij verspringen zonder aanloop. Hij springt 2.92 meter ver en wint daarmee wederom goud. Zijn sprong betekende overigens geen nieuw wereldrecord, Dat stond al op zijn naam met 2,96 m. Erica Terpstra herinnert zich deze bijzondere atleet nog goed:

“Pas toen er spaarzaam op de televisie wat sportwedstrijden werden getoond kwam er meer aandacht. De grote trekker was een jongen met één been, hij kon zo vreselijk hoog springen. Daar sprak destijds heel Nederland over en toen opeens was het ‘sport’.”

(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

Arnie Boldt in actie bij hoogspringen
(Bron: Olympics for Disabled 1980)

Vervoer

Zoals eerder vermeld waren er drie verschillende locaties waar de wedstrijden gehouden werden. Dit betekende een hoop logistiek geregeld. De deelnemers moesten elke dag van Schaarsbergen naar Papendal, de Rijnhal of het zwembad in Veenendaal gebracht worden. De locaties lagen respectievelijk 7, 12, en 28 kilometer van het Olympisch dorp af.

Al direct na de toekenning van de Spelen aan Arnhem werd in 1978 begonnen met het organiseren van het transport. Voor het vervoer tussen de locaties en het Olympisch dorp koos men voor bussen. Het betrof een aangepaste stadsbus met toegang aan de zijkant. In de bus was ruimte voor 22 gewone stoelen en 16 rolstoelers. In totaal waren er 50 van die bussen tijdens de Spelen nodig.

Het vervoer was in 1980 dan ook tot in de puntjes geregeld. Overal stonden op-en afrijstellages waardoor iedereen makkelijk in de bussen kon komen.

Ook de Nederlandse Spoorwegen had rekening gehouden met bezoek van gehandicapte toeschouwers en deelnemers aan de Spelen. Daarvoor werd een zogeheten sternet van rolstoeltreinen opgezet.

Treinstellen werden geschikt gemaakt voor het vervoer van rolstoelgebruikers en in Arnhem en Veenendaal stonden op de perrons speciale NS mensen die behulpzaam waren bij het in- en uitstappen. Van deze voorziening werd echter zo weinig gebruik gemaakt dat de directie van de Nederlandse Spoorwegen besloot om met ingang van donderdag 26 juni geen speciale rolstoeltreinen meer te laten rijden.

Vrijdag, 4 juli 1980

De voltallige koninklijke familie was aanwezig bij de finale van de zitvolleyballers en de finale van de rolstoelbasketballers. Het volleybalteam wist te winnen van Zweden met 3-0.

De rolstoelbasketballers verloren helaas de finale, maar wel terecht, van de superieure Israëliërs. In een bomvolle Rijnhal waren 6000 bezoekers er getuige van dat de 'oranje rollende leeuwen' met 44-54 moesten buigen.

Erica Terpstra was destijds één van die bezoekers:

"Dat was echt heel bijzonder, een grote sporthal vol met mensen die allemaal kwamen kijken naar die rolstoelbasketballers."

(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013)

Al met al waren de Spelen voor het rolstoelbasketbal en het Nederlandse team een groot succes. De publieke belangstelling was ongekend groot: in totaal kwamen er 20.000 mensen naar deze wedstrijden in de Rijnhal kijken.

Finale Nederland-Israël (Bron: www.anp-archief.nl/page/56122/nl)

Net als goalball werd ook zitvolleybal voor het eerst geïntroduceerd bij de Spelen van 1980. En niet zonder succes voor ons land. In de finale liet Nederland de Zweden kansloos door ze met 3 - 0 te verslaan. Geruggesteund door een dolzinnig legioen maakte Oranje er in de Rijnhal een groot feest van. Het Nederlandse team stond in alle wedstrijden geen set af en mocht zich terecht de eerste Olympische zitvolleybalkampioen noemen.

Deze laatste wedstrijd dag was waarschijnlijk de drukst bezochte dag van de Spelen door de vele supporters die achter het nationale basketbal- en volleybalteam stonden. De basketballers mochten met hun zilver terugkijken op een zeer geslaagd toernooi.

Populariteit

Wim Ludeke vertelt als ooggetuige over de belangstelling voor de Spelen.

“De takken van sport die ‘binnen’ waren, waren wel heel populair. Vooral bij rolstoelbasketbal, omdat Nederland het zo goed deed, was de belangstelling enorm. De Rijnhal was helemaal uitverkocht en op het laatste moment was er zelfs besloten dat het op tv zou worden uitgezonden. Die laatste wedstrijd was het echt giga druk, dat was ongekend. De sfeer was ook geweldig. Dat is ook een beetje inherent aan het rolstoelbasketbal. Mensen gingen kijken naar iets wat ze niet kenden. Die sport heeft het in zich om in 5 minuten de rolstoel te doen vergeten. Je zit dan niet meer naar gehandicaptensport te kijken, maar naar gewone sport. Dat speelde zich daar ook heel nadrukkelijk af en dat ging ook rond. En omdat het Nederlands team het zo goed deed, was er alleen maar meer belangstelling. Met ongekende toestanden om de laatste avond, er werd zelfs gesproken van het neerzetten van extra tribunes. En een ongekende vraag naar kaarten. Dat was men natuurlijk niet gewend bij gehandicaptensport.”

(Wim Ludeke, interview, 23-05-2013)

Zaterdag, 5 juli 1980: De sluitingsceremonie

De Spelen werden afgesloten met een korte plechtigheid op de atletiekbaan van het Nationaal Sportcentrum Papendal. De heer Avronsart, de voorzitter van de ISOD sprak de hoop uit op meer internationale samenwerking op het gebied van gehandicaptensport.

De voorzitter Van Emden dankte zowel de deelnemers als de Nederlandse bevolking voor hun inzet en het geld dat ingezameld was om de Spelen mogelijk te maken. De Koninklijke Militaire Kapel speelde de Olympische hymne en vervolgens werden de vlaggen gestreken. Daarna doofde de Olympische vlam en werd de Paralympische vlag aan mevrouw Scruton en aan de heer Avronsart, vertegenwoordigers van respectievelijk het ISMGF en het ISOD, overhandigd. De Spelen waren nu echt voorbij.

Hare Koninklijke Hoogheid prinses Margriet heeft goede herinneren aan de Spelen van 1980 en ook aan de Spelen die volgden:

“Zowel nu en toen geeft het je heel veel energie. De sporters en de supporters, de hele sfeer geeft je ontzettend veel energie. Als je ziet waar mensen toe in staat zijn. ‘Je kan bergen verzetten’. Ik vind de sporters ook buitengewoon inspirerend. Hun levenshouding, hun optimisme, hun drijfveren. Dat inspireert mij altijd weer.”
(HKH prinses Margriet, interview, 24-05-2013)

De voorgaande paragrafen hebben laten zien dat de Olympische Spelen voor gehandicapten van 1980 in velerlei opzichten een succes genoemd mogen worden. De Nederlandse ploeg had zeker in sportief opzicht goed gepresteerd. Uiteindelijk resulteerde dat in een zesde positie op de medaillespiegel zoals onderstaand overzicht van de tien best presterende landen laat zien.

Tabel 3.1 Landenklassement op basis van behaalde olympische medailles, Arnhem 1980

Rangorde	Land	Goud	Zilver	Brons	Totaal
1	Verenigde Staten	75	66	54	195
2	Polen	75	50	52	177
3	Bondsrepubliek Duitsland	68	48	46	162
4	Canada	64	35	31	130
5	Groot-Brittannië	47	32	21	100
6	Nederland	33	31	36	100
7	Zweden	31	36	24	91
8	Frankrijk	28	26	31	85
9	Mexico	20	16	6	42
10	Noorwegen	15	13	8	36

(Bron: www.paralympic.org/results/historical)

4. De Spelen nader beschouwd

Zoals eerder vermeld vonden de eerste ‘Paralympische’ Spelen in 1960 in Rome plaats. Weliswaar nog niet onder die naam. Pas in 1988 krijgen de Paralympische Spelen een definitieve verbinding met de Olympische Spelen en worden die (verplicht) ook in dezelfde stad gehouden. De weigering van Moskou om de Paralympische Spelen van 1980 aldaar te organiseren, heeft bij de besluitvorming over de verplichte koppeling zeker een rol gespeeld. Voor Nederland waren de Spelen van 1980 in Arnhem het eerste grote internationale gehandicaptensport evenement. Dit hoofdstuk gaat in op de effecten van deze door velen als zeer succesvol beschouwde Spelen.

4.1 Beeldvorming en publieke aandacht

De mens vormt zich voortdurend, bewust of onbewust, een beeld van andere mensen. Zo ook van mensen met een handicap. Deze opvattingen worden gevormd door de kennis en ervaringen die we in ons leven opdoen via de opvoeding, het onderwijs of het sociaal milieu waarin we ons bewegen. De (on)zichtbaarheid van mensen met een handicap speelt daarbij een grote rol. De beeldvorming over deze groep hoeft echter niet altijd overeen te komen met de realiteit of het beeld dat die ander van zich zelf heeft. Ze sturen echter wel onze beoordeling, communicatie en sociale omgang ten opzichte van mensen met een handicap. De Paralympische Spelen en de media aandacht ervoor heeft de beeldvorming van gehandicapten sterk veranderd en Arnhem 1980 is daarin voor Nederland zeer belangrijk geweest.

Volgens de geïnterviewde betrokkenen hebben de Spelen van 1980 de gehandicaptensport in Nederland ‘op de kaart’ gezet. Na de Spelen in Arnhem werd het sporten door mensen met een beperking steeds ‘normaler’ beschouwd en kwam er steeds meer aandacht voor gehandicaptensport. Gehandicapten en gehandicaptensport werden zichtbaar en toegankelijker gemaakt.

Wim Ludeke, destijds vrijwilliger en thans bestuurslid van NOC*NSF met aandachtsgebied gehandicaptensport, beaamt dat de Spelen van 1980 hebben bijgedragen aan een ander beeld van gehandicapten.

“Toen werd getoond dat gehandicapten geen zielige mensen waren, maar dat ze ook volwaardig tegen elkaar konden strijden in de sport.”

(Wim Ludeke, interview, 23-05-2013)

Deelnemer aan het zwemmen Gertjan van der Linden spreekt ook over de beeldvorming bij het publiek die volgens hem een transitie heeft doorgemaakt. Hij geeft aan dat mensen vroeger kwamen kijken in de trant van ‘wat goed dat ze dit kunnen’, tegenwoordig komen mensen echt voor de sport. Londen 2012 heeft dat bewezen met zijn overvolle tribunes bij de wedstrijden. Ook de Nederlandse televisie ging steeds meer aandacht aan de Spelen besteden waardoor het gaat leven onder de bevolking. Natuurlijk was er in 1980 in Nederland extra aandacht voor de Spelen omdat Nederland gastland was. Bovendien legden volgens Gertjan van der Linden de resultaten van de valide spelen ook gewicht in de schaal. De Paralympische Spelen liften zo mee in het succes van de olympische broer. Hoewel de Paralympische en Olympische Spelen in Nederland ‘op papier’ gelijk zijn, wordt de aangepaste sport volgens Van der Linden nog steeds niet als volwaardige sport gezien. Want het gaat nog te vaak over de sporter en zijn persoonlijke verhaal en veel minder over de als sporter behaalde prestaties.

Oud-deelnemster Irene Louwers-Schmidt stelt eveneens dat de Spelen van 1980 gehandicaptensport in Nederland echt een eigen gezicht hebben gegeven. De goede voorbereidingen speelden daarin volgens haar een grote rol. Door Telebingo en de speciale lessen op basisscholen werden gehandicapten bij de maatschappij betrokken. Volgens haar kwam na 1980 ook de sportprestatie meer centraal te staan in plaats van de sporter als persoon. Londen 2012 was daarin voor haar een hoogtepunt.

“Iedereen in Londen was in de ban van de Paralympische Spelen. Channel 4 zond de hele dag programma’s uit over de Paralympics. Natuurlijk ging dat ook over hoe iemand aan zijn handicap was gekomen, maar elke wedstrijd werd live uitgezonden. Iedereen in Engeland wist van de Spelen en er was amper verschil tussen de beleving van de Olympische Spelen en de Paralympische Spelen. Wat dat betreft hebben de Paralympische Spelen na jaren van ontwikkeling echt hun plek gevonden.”

(Irene Louwers-Schmidt, interview, 25-04-2013)

4.2 Ontwikkeling organisaties en evenementen

In Nederland zijn in de loop der jaren veel veranderingen doorgevoerd in de organisatie van de gehandicaptensport. Vooral in aanloop naar de Spelen van 1980 zijn daarvoor belangrijke stappen gezet.

De eerste gehandicaptenorganisatie met aandacht voor sport¹ ontstond na de Tweede Wereldoorlog toen blijvend gehandicapte slachtoffers zich organiseerden in de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogsslachtoffers (BNMO). In 1955 nam deze bond het initiatief voor de eerste Nationale Invaliden Sportbijeenkomst. Dit initiatief leidde in 1961 tot de oprichting van de Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) waar zich al direct 45 clubs als lid aanmelden. Het is ook de NIS die vanwege zijn expertise betrokken wordt bij onder andere de samenstelling van de paralympische teams. In 1970 installeerde de NIS een aantal sporttechnische commissies: zitvolleybal, rolstoelbasketbal, atletiek, handboogsport, tafeltennis en zwemmen. In 1977 werd blindensport een derde poot van de NIS, naast rolstoelsporters en atleten met een amputatie.

Enkele jaren voor de Spelen van 1980 werd op 4 april 1975 de stichting Nationaal Fonds Sport Gehandicapten (NSFG) opgericht. Het bestuur bestond onder andere uit mr. Pieter van Vollenhoven (president) en Alfred van Emden (voorzitter). Personen die in de gehandicaptensport een belangrijke rol speelden. De stichting stelde zich ten doel het verwerven en verdelen van gelden ten behoeve van sportbeoefening door gehandicapten. Er zijn voor gehandicapten nu eenmaal meer drempels die genomen moeten worden in vergelijking met beoefenaars van valide sporten. De voornaamste bron van inkomsten van het NSFG is de jaarlijkse nationale collecte. De opbrengst is in die tijd circa 2 miljoen gulden per jaar. Het geld dat in aanloop tot 1980 uit de Telebingo-actie beschikbaar is gekomen, vormde een grote buffer voor activiteiten na de Spelen. Hierdoor en met de steun van NSFG kon de gehandicaptensport in de jaren 80 verder doorgroeien.

Op 21 juni 1977 kwam op initiatief van het bestuur van het Nationaal Fonds Sport Gehandicapten een nieuwe organisatie tot stand: de Federatie Sport Gehandicapten (FSG). Deze federatie was bedoeld als

¹ Uitgezonderd de in 1926 opgerichte Nederlandse Dovensportbond (NDSB).

samenwerkingsorgaan van al de categorale organisaties die toentertijd binnen de gehandicaptensport actief waren. De federatie trachtte enerzijds door adviezen, technische en andere ondersteuning de sport mogelijk te maken, anderzijds dit in de richting van de gehandicapten te propageren. Als eerste voorzitter van de FSG werd mevrouw Erica Terpstra gekozen. In die hoedanigheid maakte zij ook deel uit van het stichtingsbestuur van de Spelen in Arnhem.

De NIS als belangrijkste organisatie verantwoordelijk voor de uitzending, ging steeds meer eisen stellen aan de Nederlandse deelnemers van de Paralympische Spelen. In 1988 kwamen er bijvoorbeeld voor het eerst kwalificatielimieten waar sporters aan moesten voldoen. Het was voor het eerst niet meer voldoende om de beste van het land te zijn om uitgezonden te mogen worden. Vanaf dat jaar werden de Olympische en Paralympische Spelen weer in dezelfde plaats gehouden, waardoor de Paralympische Spelen toegang kregen tot de Olympische faciliteiten.

Omdat er ook internationaal gezien weinig geld beschikbaar was voor gehandicaptensport, werd in de zomer van 1983 de Stichting Internationaal Fonds Sport Gehandicapten een feit. De stichting stelde zich ten doel fondsen te werven ter financiering en bevordering van internationale sportontmoetingen, opleidingen, sporttechnisch en medisch onderzoek, uitwisseling van sporttechnisch kader en internationale samenwerking in het algemeen.

In 1992 fuseerde de NIS tot de Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten (NEBAS). In 2001 gingen de NEBAS en de Nederlandse Sportbond voor Geestelijk Gehandicapten (NSG) verder als Nebas/NSG. In 2008 ontstond Gehandicaptensport Nederland na overdracht van de verantwoordelijkheid van de gehandicaptensport en het lidmaatschap van de International Paralympic Committee (IPC) aan NOC*NSF. Al eerder was een begin gemaakt met de overdracht van de sportbondfunctie van Gehandicaptensport Nederland naar de reguliere sportbonden. Inmiddels heeft een groot aantal sportbonden die formele verantwoordelijkheid voor de organisatie van sport voor mensen met een handicap overgenomen. Sinds 2004, zoals al eerder vermeld, verzorgt NOC*NSF de voorbereiding en uitzending van de paralympische teams. Volgens de voorzitter Wim Ludeke van het Nationaal Paralympisch Comité (NPC) plukt Nederland sinds 2012 pas echt de vruchten van deze organisatorische integratie. Nederland is hierin samen met Noorwegen uniek.

In de periode 1960 tot 2014 hebben de Paralympische Spelen organisatorisch een sterke groei doorgemaakt. Ook de (publieke) belangstelling is erg toegenomen. Erica Terpstra en andere betrokkenen zien de Spelen van 1980 wel als de *cradle* van de gehandicaptensport. Arnhem maakte dat gehandicaptensport een plek kreeg in de sportwereld en in de Nederlandse samenleving.

4.3 Scheiding sport en politiek

Bij de voorbereidingen van de Spelen van 1980, zowel de Paralympische als de Olympische, werd de verwevenheid van sport en politiek duidelijk gevoeld. Zowel bij de boycot van Moskou door vooral Westerse landen, als de boycot van de komst van Zuid-Afrika waren het de politieke kwesties die de boventoon voerden. Sport werd dan wel als een eigenstandig terrein benoemd, maar kon zich niet onttrekken aan het politieke primaat. Er werden heftige discussies gevoerd in de Arnhemse gemeenteraad en in de Tweede Kamer. Waarbij er sprake was van onbegrip voor elkaars posities. Na afloop van de Spelen in Arnhem en Moskou zijn er pogingen in het werk gesteld om tot afspraken over de relatie sport en politiek te komen. Dat heeft er toe geleid dat er gedragslijnen opgesteld zijn door de NSF en de Rijksoverheid over hoe te handelen in het geval van sportontmoetingen met omstrede

regimes. Sport wordt niet meer gezien als onschuldig vermaak dat zijn eigen grenzen stelt, maar ook als een instrument waarmee politieke druk uitgeoefend kan worden. Toen en nu. Zo werd In de aanloop naar de Olympische Spelen van 2008 in Peking de Olympische fakkeltocht verschillende keren aangegrepen om de mensenrechten kwesties in China en Tibet aan de orde te stellen. De vraag blijft steeds wie je met deze boycot het meest schaadt. Erica Terpstra laat daar in het interview geen enkel misverstand over bestaan: het is meestal de sporter die hierdoor gestraft wordt en niemand anders. De Nederlandse boycot van de Spelen in Melbourne in 1956 had dat al eerder aangetoond. Terpstra herinnert zich deze boycot en de gevolgen daarvan maar al te goed.

*“Ik had gezien wat voor een impact de boycot van Melbourne had. Een dreun voor de sporters, maar geen enkel effect. Ik heb daar nog wel een mooi voorbeeld van. Toen ik voorzitter was van NOC*NSF heb ik de atleten van 1956 naar het Olympisch Stadion gehaald, mannen van tachtig met tranen in hun ogen, omdat ze uiteindelijk de erkenning kregen van destijds een verkeerde beslissing. Prachtig. Ik heb toen echt een rekening vereffend. Ik wist hoe vreselijk het voor hen was geweest om terug te moeten gaan. En bovendien, ik ben van de dialoog, niet van het weglopen.”*

(Erica Terpstra, interview, 09-04-2013).

Hoewel de Zuid-Afrikaanse atleten niet naar Arnhem waren afgereisd, kwamen er wel 8 officials naar de Spelen in Arnhem. Zij volgden de wedstrijden als toeschouwers op de tribunes. Het verloop van de Spelen sterkte hun opvatting dat juist deelname veel meer had kunnen betekenen voor de situatie in Zuid-Afrika dan het wegblijven. Het resultaat van de boycot was dat vooral de sporters en niet het politieke bestel in Zuid-Afrika werden geraakt door de genomen beslissing. Een geluid dat ook in Nederland vanuit de sport naar voren werd gebracht, maar uiteindelijk geen gehoor heeft gevonden.

4.4 Spelen als wegbereider

De Olympische Spelen voor gehandicapten in 1980 waren volgens velen - deelnemers, bestuurders en vrijwilligers - een stuk professioneler opgezet dan voorgaande Spelen. Na 1960 hebben de Spelen een belangwekkende groei en ontwikkeling doorgemaakt. In Rome waren de accommodaties bijvoorbeeld amper aangepast voor mensen met een rolstoel terwijl die het merendeel van de deelnemers vormden. Bovendien was er toen nog weinig publiek, de sporters sportten tegen en voor elkaar. In 1980 was dat al heel anders, de accommodaties waren volledig aangepast en vooral bij de binnensporten was er veel publiek. 1980 was een zeer geslaagd evenement. Nederland had de test om een bijna twee weken durend internationaal sporttoernooi te organiseren, uitstekend doorstaan.

Door het (organisatorische) succes van de Spelen in Arnhem bewees Nederland dat ze de middelen in huis had om in 1990 de Wereldspelen naar ons land te halen. Ook wist men wat er anders moest en kon, zodat de Wereldspelen een nog groter succes zouden kunnen worden. Bij de Wereldspelen van Assen in 1990 waren honderden mensen wederom in bereid om vrijwillig mee te werken om het evenement tot een succes te maken. Er waren zelfs zo veel aanmeldingen dat die niet allemaal gehonoreerd konden worden. Nederland heeft in één decennium twee keer kunnen bewijzen dat het in staat is om een internationaal evenement voor gehandicapte sporters neer te zetten. Een golden era voor de gehandicaptensport in ons land, zowel sportief als maatschappelijk.

4.5 Slotconclusie

De afwijzing van Moskou om de Paralympische Spelen onderdak te bieden en het niet toelaten van een Zuid-Afrikaans team in Arnhem, laten zien dat een strikte scheiding tussen sport en politiek in de jaren 80 niet vol te houden is. In beide kwesties heeft de politiek zich nadrukkelijk gemengd in het vaak als autonoom beschouwde maatschappelijke terrein van de sport.

Ondanks deze ‘aanloop’ problemen waren de Spelen van 1980 in Arnhem een groot succes. Nederland liet zien dat het in een redelijk korte tijd een goed georganiseerd toernooi kon opzetten. Dankzij nationale acties vormden de financiën geen probleem en door Defensie werd het evenement qua logistiek mogelijk gemaakt. De rol van Defensie was in de organisatie groot vanwege de sterke band die er sinds de Tweede Wereldoorlog was met gehandicaptensport. De Spelen zouden ook niet geslaagd zijn zonder de vele vrijwilligers die zich hadden aangemeld om te helpen. Door die massale inzet waren volgens velen de Spelen van 1980 de best georganiseerde Spelen tot dan toe. Nederland zette zich als organisatieland hiermee op de kaart. Mede daardoor werden de Wereldspelen voor gehandicapten van 1990 met veel vertrouwen aan Nederland, in casu Assen, toegewezen.

De Arnhemse Spelen waren qua deelnemers de grootste tot dan toe. De uitbreiding van het aantal categorieën voor gehandicapten droeg daar natuurlijk aan bij. Wedstrijden voor spastici stonden voor het eerst op het programma en voor slechtzienden werd het aantal sporten uitgebreid met de teamsport goalball.

Op sportief gebied waren de Spelen voor Nederland ook succesvol, vele medailles werden behaald wat leidde tot een eervolle zesde plaats in het landenklassement.

De media zoals tv, radio, regionale en landelijke kranten besteedden veel aandacht aan de Spelen waardoor een groot publiek bereikt werd en een belangrijke bijdrage aan de beeldvorming geleverd werd.

Zowel nationaal als internationaal ontstonden er steeds meer organisaties voor gehandicaptensport. Dat heeft de vraag opgeroepen naar een ‘normalisering’ van de gehandicaptensport, dat wil zeggen naar het integreren van sport voor minder validen bij de reguliere sportbonden. Dat geldt ook voor de Olympische beweging. Sinds 2004 is in Nederland de verantwoordelijkheid voor het uitzenden van Paralympische ploeg ondergebracht bij NOC*NSF. Die betrokkenheid geldt ook voor de ondersteuning van het Nederlandse Paralympische Comité. Daarmee is een belangrijke voorwaarde voor afstemming en coördinatie binnen de olympische beweging gerealiseerd.

Al met al is Arnhem 1980 als een belangrijk omslagpunt te beschouwen voor gehandicaptensport in Nederland. Het was de eerste keer dat er zo’n groot toernooi voor sporters met een handicap in ons land georganiseerd werd. Hierdoor begon gehandicaptensport in Nederland pas echt ‘op gang te komen’. De beeldvorming over de gehandicapte mens werd ingrijpend gewijzigd en vormde een opmaat naar de maatschappelijke integratie en erkenning van gehandicapten.

Maar de Spelen lieten ook zien dat, op enkele uitzonderingen na, de professionaliteit van het sportgebeuren zelf nog in de kinderschoenen stond. Het tweede grote internationale sportevenement voor gehandicapten, de Wereldspelen van Assen in 1990, toonden dat er binnen een decennium belangrijke vorderingen gemaakt waren. In dat opzicht kan Arnhem als een mijlpaal gezien worden en markeert het, het begin van de professionalisering van de gehandicaptensport nationaal en internationaal. Die constatering geldt ook voor de maatschappelijke integratie van de gehandicapte als medemens én als sporter.

Literatuur

Bailey, S. (2008). *Athlete first. A history of the Paralympic Movement*. Chichester: Wiley & Sons.

Booth, D. (2005). *The Field: truth and fiction in sport history*. Abingdon: Routledge.

Brittain, I. (2010). *The Paralympic Games Explained*. New York: Routledge.

Brittain, I. (2012). *From Rome to Sochi - A History of the Summer and Winter Paralympic Games*. Champaign Ill.: Common Ground Publishing.

Pegels, J. (1985). *Met pijl en boog naar Engeland*. Haarlem: De Vrieseborch.

Rückert, H. (1980). *Olympics for Disabled 1980*. Arnhem: Stichting Olympische Spelen voor gehandicapten 1980.

Scruton, J. (1993). *The Eleven Years of ICC, 1982-1993*. (z.p.)

Snijders, S. (2014). *Goud, zilver, brons - Nederlandse medailles op de Paralympics 1960-2014*. Voorburg: wjsportproductions.

Verhaag, M. (2013). *Paralympische beweging en Nederland. Mijlpalen en archieven*. Utrecht: Mulier Instituut.

Woude, L. van der (red.) (2001). *Sport voor mensen met een beperking*. Houten: Bohn Stafleu Van Lochem.

Bronnen

Dagblad De Gelderlander; Jaargangen 1977-1980.

Secretarie Gemeente Arnhem; Raadstukken betreffende Olympische Spelen voor gehandicapten Arnhem 1980; Periode 1976-1979.

Jan Bolk; plakboeken Olympische Spelen voor gehandicapten 1980; Periode 1979-1980.

Bijlage I Transcripten van afgenomen interviews

Interview met Delphine van Opdorp-Ariens Kappers (oud-deelnemer in 1960)

- Telefonisch afgenomen op 8 mei 2013
- Paralympisch zwemster bij de Spelen in 1960, 1968 en 1972
- Eerste Nederlandse gouden medaillewinnares op de Paralympische Spelen

Interviewer: Het Mulier Instituut doet onderzoek naar de Paralympische Spelen van 1980 in Arnhem en zou graag van u willen weten hoe het er bij de Spelen voorafgaand aan Arnhem aan toe ging.

Respondent: De aanloop van de Spelen is natuurlijk heel erg belangrijk, want de mensen die meegingen in 1960 waren de pioniers. Zij begonnen ermee.

I: U bent de eerste Paralympische medaillewinnaar van Nederland.

R: Daar zit natuurlijk een hele voorgeschiedenis aan vast. In Nederland werd er in die tijd door gehandicapten wel degelijk gezwommen en getafeltenist etc, maar dat was nooit gebundeld. In 1957 heb ik een auto ongeluk gehad. In 1958 ben ik gaan revalideren in het militair revalidatiecentrum Aardenburg te Doorn. Dat was dus een militair oord en ik was de eerste burgervrouw daar; het is nu trouwens half-militair en half-burger. Het was toen een hele mooie zomer en ik heb daar gezwommen met een paar officieren in het natuurbad, een bad zonder tegels. Ik had toen nog nooit een keerpunt gemaakt. Wel had ik in mijn jeugd al veel gezwommen. In 1958 ben ik toen voor het eerst mee geweest naar Engeland, naar de Stoke Mandeville Games. Tijdens de revalidatie ben ik begonnen met handboogschieten. Daarvoor zou ik aanvankelijk meegaan naar Engeland. Maar ik kwam ik uit op de rugcrawl.

I: U zou dus eigenlijk gaan handboogschieten?

R: Ja inderdaad, maar dat was gewoon om mijn armen sterker te maken. Dat is eigenlijk helemaal geen sport voor mij. Ik ben het wel een tijdje blijven doen, maar zwemmen vond ik eigenlijk veel leuker. In Engeland in 1958, ging ik met rugcrawl meedoen. Ik had toen maar tegenstand van één Schots meisje. Ik won terwijl ik nog nooit een keerpunt gemaakt had. Ik had volgens mij pas twee keer eerder in het water gelegen. Toen vroeg ik aan Charlie Atkinson, een Engelsman die veel verstand had van zwemmen, of ik ook borstcrawl kon doen. Hij antwoordde dat dat niet kon met mijn laesie. Nou toentertijd moest je dat niet tegen mij zeggen. Na de revalidatieperiode ging ik naar huis. Dat was in Groningen waar ik ook studeerde. Ik kwam terecht in het Helperzwembad. Klaas Ligthart was toentertijd een bekende trainer die ook te maken had met CIOS, en hij was hoofd van het Helperzwembad. Bij hem kwam ik dus om de rugcrawl verder uit te breiden. Toen zei ik ook: 'borstcrawl schijn ik niet te kunnen, maar ik wil het wel graag proberen.' Als mensen zeiden dat ik iets niet kon, dan wilde ik het toch nog wel eventjes proberen. Ik deed in '59 mee met die twee slagen en toen had ik dus weer goud. Er was gewoon geen tegenstand of tenminste heel weinig. Voor Rome heb ik ook getraind op de schoolslag wat met mijn laesie wel de moeilijkste slag is. Toen had ik ook heel weinig tegenstand. Ik herinner me trouwens wel een Israëlsch meisje. Daar in Rome hebben we gezwommen in het echte Olympische bad, helemaal ingelegd met mozaïek, dat was wel heel leuk. Het was natuurlijk een 50-meter bad, en wij, mensen met een hoge laesie, zwommen 25 meter. Toen hebben ze een touwtje in het water gehangen en dat was de startlijn. Het aantekpunt had namelijk alle apparatuur om de tijd te meten, vandaar dat we midden in het bad moesten beginnen. Dat was uiterst moeilijk. Maar dat hebben we wel gered. Dat is later natuurlijk ook nooit meer voorgekomen. Dat kon toen dus allemaal nog. We sliepen in Rome in de echte Olympische huizen, deze waren gebouwd op palen. Dat was handig met warm weer dan kan je er onder te zitten, maar voor rolstoelers was dat natuurlijk helemaal niet handig. Bovendien waren we natuurlijk

met veel rolstoelen, want toentertijd werd er alleen sport bedreven door mensen met een dwarslaesie en mensen met polio. Pas veel later zijn de anderen erbij gekomen. In die tijd waren het dus die twee. Dat waren veel rolstoelen die op de trap op en af gedragen moesten worden. Dus als je iets vergat, had je een probleem want dan moest je weer helemaal terug. Dat was dus een zware taak voor al die mensen er omheen. De sfeer was wel uitstekend en we hebben echt veel lol gehad daar. Het was wel echt het begin van gehandicaptensport. We hadden het natuurlijk in Engeland wel eerder gedaan maar nog niet zo. In Nederland was het er nog amper, de eerste sportclub ontstond in Aardenburg, dat was Marathon die nog steeds bestaat. Deze was opgericht door militairen. Handboogschieten en basketbal waren de enige twee dingen die dus in het begin gedaan werden.

I: Wanneer kwam de eerste zwemvereniging dan op?

R: Ik zwom gewoon voor mezelf, dat deed iedereen toen. Pas in 1968 na de Paralympics in Tel Aviv werd de NIS opgericht. Ik zat daar in de zwemcommissie en toen hebben we alle zwemmers in Nederland in kaart gebracht, door wie ze getraind werden en toen kwamen we ook met de limiettijden. Dat hadden we voorheen nog niet. Als je een beetje kon zwemmen, kon je mee draaien. Er waren namelijk heel weinig sporters in de hogere handicap klasse. Daarom zijn die limiettijden ingesteld en daarna kwamen ook de NK's. Daar kwam iedereen bijeen, toen werd het veel uitgebreider en veel prettiger. De nationale kampioenschappen fungeerden ook als selectie voor de Spelen. Daar werd je beoordeeld en je moest binnen de limiettijden blijven, wilde je uitgezonden worden.

I: Bent u ook naar de Spelen in Tokio geweest?

R: Nee daar ben ik niet geweest.

I: Ik vond het inderdaad vreemd dat u geen medailles had gewonnen in Tokio. Dat geldt ook voor Tel Aviv, bent u daar wel geweest?

R: Ja daar ben ik wel geweest, maar daar werd ik in een andere klasse gekeurd, waar ook veel polio's in zwommen. Die hebben over het algemeen heel veel restspier. Ik had me voorbereid om in die klasse te zwemmen en wel zo hard mogelijk. Maar toen heb ik niks gehaald. Vlak voor die wedstrijden werd me nog gevraagd of ik toch een klasse hoger wilde zwemmen, maar ik wist dat ik tegen Aria Nordam moest zwemmen en van haar zou ik zeker winnen. Dus dat vond ik niet eerlijk tegenover haar. Op een haartje na heb ik toen het brons gemist, helaas, maar dat was nu eenmaal zo.

I: Maar dat is wel vreemd dat u in 1960 en 1972 anders gekeurd werd dan in 1968...

R: Ja inderdaad, ik heb overigens wel bijna elk jaar mee gedaan aan de Engelse Spelen (de Stoke Mandeville Games), die heb ik misschien maar twee keer gemist, en daar sloten ook steeds meer mensen bij aan. In Heidelberg, in 1972, lagen echt alle lanen vol in dat zwembad en hebben we voor het eerst series gezwommen. Dus nog wedstrijden voor de eigenlijke finale. En dat was fijn, toen was er eindelijk tegenstand en moest je er hard voor knokken.

I: Als u zo terug kijkt, wat waren dan de mooiste Spelen?

R: Dat is moeilijk, ze waren zo verschillend en mijn leeftijd was natuurlijk ook verschillend. Ik was in de tussentijd getrouwd, had een praktijk. Ten tijde van Heidelberg was ik bijvoorbeeld ook bezig met mentale training geven aan valide boogschutters die naar München zouden gaan. Je bent zelf ook zo veranderd. En 1972 was mijn laatste jaar, toen moest ik ook echt stoppen. Ik werd ook te oud om zo hard te trainen. Ik had het ook druk, een eigen praktijk en mijn man had een baan. Het werd een beetje veel allemaal.

I: Trainde u eigenlijk vaak?

R: Nou dat weet ik eigenlijk niet zo precies. Voor de Spelen had je altijd wel de centrale trainingen en die waren 1 keer per week in Amstelveen. Ik lag denk ik zo'n drie keer per week in het water, soms ook wel minder.

I: Trainde u eigenlijk minder in 1960?

R: Ja dat denk ik wel. Destijds was dat onder Klaas Lighthart. Elka Gaarlandt en ik trainden wel vaker samen.

I: U gaf aan dat pas na 1968 de eerste zwemverenigingen ontstonden, werd u daar ook meteen lid van?

R: Ik was natuurlijk al lid van een vereniging (Marathon). Dus ik hoefde niet nog eens van een zwemvereniging lid te worden. Bovendien kon ik makkelijk trainen in Groningen, in Amstelveen of naar de centrale training waar iedereen bij elkaar kwam. We hadden dat elk weekend, zo'n 1 à 2 uur. Dat was heel erg anders dan nu.

"Ik ging vóór die tijd met het BNMO, de bond voor Nederlandse militaire oorlogsslachtoffers mee. We gingen ook met Dakota's van Defensie naar Engeland."

Ik ging vóór die tijd met het BNMO, de bond voor Nederlandse Militaire oorlogsslachtoffers mee. We gingen ook met Dakota's van Defensie naar Engeland. Toen de Antilope sportvereniging opgericht werd, gingen die ook mee naar Engeland.

I: Tijdens de trainingen werd gekeken wie goed genoeg was om naar buitenlandse toernooien te gaan?

R: Ja, je moest dus onder de limieten blijven. We hadden toen trouwens ook een erg goede trainer, Cor van der Velden. Hij is ook lang coach gebleven.

I: Hoe zag de dagindeling op die Spelen van 1960 er uit?

R: Dat weet ik eigenlijk niet meer zo precies. We gingen een keer naar beneden, je zag je kamer dus überhaupt niet meer op een dag. We hadden met de Nederlanders wel een apart hoekje, waar je met elkaar koffie dronk. Daar hoorde je wat je ging doen op een dag, of je zelf ging zwemmen of dat je bij anderen kon gaan kijken. Elk land had zo'n zijn eigen hoekje, maar er waren ook heel weinig landen die meededen.

I: Dus er werd wel veel bij elkaar gekeken? De Nederlanders keken bij de andere Nederlanders?

R: Ja, we gingen bij elkaar kijken en er was een zeer goede stemming,.

I: Hoe waren de Spelen in Tel Aviv, was er een groot verschil met Rome acht jaar daarvoor?

R: Ja zeker, het waren nog steeds dwarslaesie en polio's. Tel Aviv was anders dan München later, waar die vreselijke toestand is geweest met de Israëlische ploeg. Wij werden daar ook bewaakt door militairen, omdat het vlak na de 6-daagse oorlog was. Dat gaf een beetje een onveilig gevoel voor mij. Dat vond ik niet helemaal prettig. Het was in november met stralend weer, we waren heel veel buiten. Daar sliepen we op zalen. We hadden een badzaal samen met de Israëlische meisjes en nog een ploeg. Dat ploegenverband was heel leuk, je praat veel over je handicap, je manier van trainen, kleden, over je handicap etc. Ik weet ook nog wel dat we een kibboets hebben bezocht met z'n allen in bussen, en de dag erna werd die kibboets beschoten. Nou ik moet er niet aan denken dat we er allemaal met die bussen en rolstoelen geweest zouden zijn. Dat zei ik ook tegen een van die Israëlische meisjes en haar reactie was dat dat daar heel normaal is, dat zij daar wel aan gewend waren en dat het daar zo vaak gebeurde. Ze hadden allemaal ooms, vaders en broers in het leger. Dat was voor hen toen in 1968 een

normale zaak. Ik weet nog wel, bij de sluiting stonden we allemaal in een grote gymnastiek zaal, alle ploegen naast elkaar. En toen kwamen er vliegtuigen over, voor mij heel normaal, we wonen in Amstelveen, mijn man werkte bij KLM, maar er ging een soort angst heersen. Alle Israëliërs keken namelijk omhoog en die dachten: 'Oh nee, vliegtuigen'. Zo'n soort stemming heerste er, en ik was daar heel gevoelig voor.

I: Toch wel vreemd dat ze de Spelen daar deden in die onrustige tijd...

R: Ja het was ook wel een soort van durf van hun om dat daar te doen. Om te laten zien dat ze dat ook konden, er is natuurlijk een grootse organisatie voor nodig.

I: In Heidelberg 1972, hoe was het daar?

R: Ja, een stuk groter, daar heb ik dus ook echt series moeten zwemmen. Toen was het tot de wereld door gedrongen dat je ook met een hoge laesie ook prima zwemmen kon.

I: Dat is wel mooi, dat je zo aan de maatschappij laat zien dat je ondanks je handicap wel gewoon kan sporten. Hoe werd er toentertijd eigenlijk tegen gehandicapten aangekeken?

R: Nou dat hing heel erg af van jezelf. Ik had een praktijk als logopedist en je functioneerde gewoon in de maatschappij en je doet gewoon nog de dingen die je kan en die je leuk vindt. Wat wel zo was, en dat heb ik ook helemaal niet gemist in die tijd, is de media aandacht. Ik weet nog dat er voor Rome nog wel een artikel in de Panorama was, daar werden Elka en ik 'mejuffrouw' genoemd. Dat is heel anders dan in deze tijd.

I: Er was sowieso veel minder publieks- en media aandacht toch?

R: Ja je werd ook helemaal niet herkend op straat.

I: Was er bij de Spelen zelf wel veel publiek?

R: Niet in Rome, daar waren we elkaars publiek. In Tel Aviv was veel meer publiek en in Heidelberg ook.

I: Kunt u nog iets vertellen over de dag waarop u de medailles won?

R: Ja dat kan ik me nog goed herinneren, ik heb trouwens nooit op een platform gestaan. Dat scheen nog niet te bestaan geloof ik. Ik kan me ook niet herinneren dat dat gedaan werd in Heidelberg, tenminste niet bij de zwemmers.

In Rome, dat was wel heel erg apart, werden de medailles niet meteen uitgereikt nadat je gewonnen had, maar ik kreeg ze in de autobus terug naar het dorp in een soort Albert Heijn zak. De chef d'équipe

"In Rome, dat was wel heel erg apart, werden de medailles niet meteen uitgereikt nadat je gewonnen had, maar ik kreeg ze in de autobus terug naar het dorp in een soort Albert Heijn zak."

was naar de organisatie gegaan en zei dat we nog wat medailles misten. Die mocht hij toen gewoon meenemen. Iedereen was daar hevig verbolgen over, ik niet zo hoor. Als je nauwelijks tegenstand hebt, maar wel gewoon je best doet op de trainingen dan denk je al eerder van 'het is wel goed zo'.

I: De medailles in Heidelberg, waren daar wel huldigingen?

R: Nee, ik ben wel voorgesteld aan de President, maar verder werd het onder elkaar meer gevierd dan in nationaal verband, de zwemmers hebben in die tijd nooit op een podium gestaan. Het Wilhelmus hebben we ook nooit gehoord.

I: U kreeg dus een handje, een medaille en het was klaar?

R: Ja, zo iets, ja. Het is gek maar Heidelberg kan ik me heel slecht herinneren. Ik weet dat ik twee gouden medailles en één bronzen medaille heb gewonnen. En ik was het meest blij met de bronzen, want daar heb ik het hardst voor moeten vechten.

I: Hoe waren de openingsceremonies op de Spelen?

R: In Rome weet ik het niet meer precies, in Tel Aviv en in Heidelberg gingen we per land een stadion in, net als bij de gewone Olympische Spelen. De vlag ging voorop met een bord van je land. Dat was vooral in Heidelberg zeer indrukwekkend, daar zaten de tribunes ook aardig vol.

I: Waren er ook sportdemonstraties? In Arnhem waren er bijvoorbeeld turnsters.

R: Nee, dat kan ik me helemaal niet herinneren, Rome is natuurlijk ook meer dan 50 jaar geleden. Ik had het in ieder geval voor geen goud willen missen, je had een doel, je ging samen iets doen wat je heerlijk vindt om te doen. Ik denk dat ik zonder een doel nooit zo lang had gezwommen. Ik zwam nu nog steeds, twee keer in de week. Ik zit hier in Doorn in een appartement, van de BNMO, en we hebben een zwembad. Het is zalig, en zwemmen is ook zo goed voor de mobiliteit. Ik denk dat ik daardoor zelf ook uit en in mijn bed kan komen. Zwemmen is ontzettend goed voor de spieren, maar helaas gaat dat bad hier sluiten in september wegens bezuinigingen. Dat is heel erg zonde.

I: Om terug te komen op het sporten, het 'met z'n allen een doel hebben', hoe was het om op de Spelen te zijn? Was het gevoel anders dan bijvoorbeeld op de Stoke Mandeville Games?

R: Het leuke was dat je iets meer landen zag, al had je dat in Engeland ook wel. Je sliep iets anders. Ik ging er heen om te zwemmen, toch ook om mensen te zien, en het eindfeest was heel erg belangrijk. Dan ging je alle landen af en dronk je overal van die vreselijke wijn. Dat was wel heel leuk. We gingen ook altijd naar elkaar toe om een praatje te maken. Al maakte je niet echte vriendschappen, je had het ook alleen maar over de sport. Wat wel heel bijzonder was, was dat in 1964 Claus de ploeg opwachtte bij het vliegveld. Daar was ik niet bij, maar dat weet ik van Elka. De sportwethouder van Amstelveen was er ook altijd bij, mijn man was handboogschietster en we kregen dus redelijk veel aandacht. Wat me wel verbaast, is dat hoge laesies nu bijna niet meer zwemmen, ik denk dat dat komt omdat er opeens een hype kwam dat alles aangepast moest worden. Maar dat hadden wij helemaal niet, wij stelden wat dat betreft helemaal geen eisen. Natuurlijk waren sommige dingen wel vervelend, bijvoorbeeld als er maar een paar toiletten waren voor veel mensen en dat duurt bij ons wat langer dan gemiddeld, maar dat nam je dan maar voor lief. Dat was nu eenmaal zo. Nu is het zo dat hoge laesies heel veel hulp nodig hebben en het daardoor maar niet meer doen. Terwijl het voor je mobiliteit heel erg belangrijk is en op de Spelen leer je ook veel mensen kennen. Het is zo ontzettend leuk om andere mensen te spreken over hun trainingen.

I: Dus de Spelen waren voor u erg belangrijk?

R: Ja zeker. Het was natuurlijk anders dan andere toernooien. Al was het toen nog niet zo groot, maar alle aandacht hebben wij toen niet gemist. Achteraf heb je natuurlijk wel het gevoel dat je toch een speciale rol hebt gespeeld, bijvoorbeeld met het coördineren van het zwemmen. Daar heb ik trouwens ook een lintje voor gekregen. De prestatie die je geleverd hebt, is ook speciaal, maar dat was toen in die tijd heel anders. Alles was toen natuurlijk nieuw en er ging weleens wat mis.

I: Wat is eigenlijk het grootste verschil tussen toen en nu volgens u?

R: Nou ik weet eigenlijk niet precies hoe het nu gaat. Destijds vond ik het sportgebeuren eerlijk gezegd helemaal nog niet zo professioneel. Maar ja, het is natuurlijk maar afwachten wat voor een talent je meekrijgt.

Ook qua media aandacht was het natuurlijk heel anders. In Londen werd er heel veel uitgezonden.

I: U vertelde eerder dat de Panorama een stuk had geschreven over u en Elka Gaarlandt?

R: Ja dat was inderdaad over Rome. Ik heb ook wel wat krantenartikelen uitgeknipt, die zitten ergens in een map. Er werd hier en daar wel een klein beetje aandacht aan besteed. Maar kijk als Esther Vergeer nu haar tennisbaan kwijt raakt dan zou heel het land in rep en roer zijn en nu pakken ze mij mijn zwembad af en kraait er geen haan naar. Dat is wel jammer.

I: Bent u eigenlijk nog verder gegaan in de sport?

R: Voor 1972 en Moskou 1980 heb ik de valide boogschutters mentale training gegeven, dat was erg leuk om te doen. Dat was echt heel anders dan bij ons. Er was toen ook een speciale trainer voor schieten en voor conditie. In 1973 ben ik echt gestopt met wedstrijdsport, behalve dat ik, weliswaar mondjesmaat, ben blijven zwemmen. Dat heeft mij zeer veel goed gedaan.

Interview met Irene Louwers-Schmidt (oud-deelnemster)

- Afgenomen te Delft op 25 april 2013
- Paralympisch tafeltennisster bij de Spelen van 1972, 1976 en 1980
- Betrokken bij voorbereidingscommissie

Interviewer: Het Mulier Instituut doet onderzoek naar de Paralympische Spelen van 1980 in Arnhem. Kunt u daar in algemene zin iets over vertellen?

Respondent: Er bestond toen nog echt een duidelijke scheiding. Het werd moeilijk of nauwelijks geaccepteerd dat gehandicapten ‘normale’ dingen deden. Ze werden erg in een hokje gestopt, maar aan de andere kant stopten ze zichzelf ook in dat hokje.

Ik ben op mijn 18de tijdens mijn studie fysiotherapie, door een virus, guillain barre, verlamd geraakt. In één nacht tijd veranderde ik van een ‘normale studente’ tot iemand die tot haar middel verlamd was. De integratie tussen sportbonden van gehandicapten en valide sportbonden kwam pas heel laat op gang kwam. De eerste jaren na de Paralympische Spelen van 1980 heeft de tafeltenniscommissie van de van de NEBAS/NIS zich heel sterk gemaakt voor samenwerking met de Nederlandse tafeltennisbond. De NTTB was daar een enorme voorstander van, maar individuele gehandicapten tafeltennisverenigingen hebben hier unaniem tegen gestemd, met als reden dat ze bang waren hun eigen identiteit als gehandicaptenporter kwijt zouden raken door de intensieve samenwerking. De gehandicapten sloten zich ook eigenlijk af voor de maatschappij en de maatschappij deed hetzelfde. Ik kan wel begrijpen dat ze tegen hebben gestemd, omdat ze bang waren dat ze helemaal geen inspraak meer zouden hebben. Voor zowel de maatschappij als de gehandicapten was de integratie moeilijk.

I: In die tijd waren er dus al veel gehandicapten sportverenigingen?

R: Ja, die waren er zeker. Dit staat ook in Pegels, kort na de Tweede Wereldoorlog was Nederland een van de trekkers van de gehandicapten sport. In het revalidatiecentrum begon men te sporten en een paar jaar na de oorlog was er al een eerste interland tussen Nederland en Engeland.

I: Wanneer bent u eigenlijk begonnen met tafeltennis?

R: Ik ben begonnen met tafeltennis toen ik in revalidatiecentrum de Hoogstraat zat. Daar ben ik een klein jaar geweest om alles te leren doen met een rolstoel. Daar leerde ik dat je ook heel veel met de rolstoel kan doen wat betreft sport. Dat was tafeltennis en rolstoelbasketbal. De Hoogstraat was toen in Leersum en daar kwam ook altijd een gehandicapten sportvereniging trainen met de naam ‘Antilope’. Ik mocht de eerste weekenden niet naar huis. Ik had de vereniging al vaker gezien en dacht ‘zo dat is gaaf, dat zou ik ook wel willen doen’. Het was ook een onderdeel van de therapie om te sporten en zo te leren om weer met je lichaam om te gaan.

I: Had u daarvoor eigenlijk al getafeltennist?

R: Nee nooit getafeltennist, nooit als sport. Ik heb altijd al veel gesport, maar nooit tafeltennis of basketbal. Wat ik uiteindelijk de leukste sporten vond. Rolstoelbasketbal was ook leuk, maar je had toentertijd nog geen vrouwenteam dus als je hoger wilde komen ging dat eigenlijk niet. Ik kon ook niet twee sporten tegelijkertijd doen, aangezien ik ook weer ging studeren.

I: Hoe ging het balletje rollen met betrekking tot tafeltennis?

R: Nou het ging eigenlijk heel goed tijdens de revalidatieperiode en ik was nog niet eens ontslagen uit het revalidatiecentrum en toen zei de sportleraar al: ‘ga aan de slag onder de vlag van Antilope eens mee naar een toernooi, want als je hier straks weg bent is dat misschien wel leuk’. Dat heb ik gedaan en toen werd ik gelijk eerste in mijn gehandicaptenklasse, dus dat was hartstikke leuk. Maar ook wel

beetje dubbel: het ging zo wel heel makkelijk. Eenmaal ontslagen uit het revalidatiecentrum ging ik naar een gehandicaptensportvereniging in Breda. Breda had natuurlijk alles ook wel gevolgd, het had natuurlijk best veel impact in de vriendengroep en op de opleiding. Toen ik thuis was, kwam de voorzitter van de BISO of ik lid wilde worden van hun vereniging, dat ben ik vrij lang geweest. Na twee jaar ben ik overgestapt naar RIS in Rotterdam omdat ik ook in Rotterdam studeerde en dat was makkelijker te combineren met de training. Bovendien waren daar heel veel goede tafeltennissers in een rolstoel bij elkaar en dat was heel plezierig om je zo steeds beter voor te bereiden. We speelden veel tegen elkaar, zodat je steeds beter werd.

I: Hoe was dat in 1972, was er een voorselectie?

R: Ja, je moet dan op Nederlandse wedstrijden spelen natuurlijk en dan word je geselecteerd voor centrale trainingen. Op die centrale trainingen hangt het ervan af hoe je daar presteert of je mee mag naar de buitenlandse evenementen. Ik ben in 1971 naar Stoke Mandeville geweest, dat was mijn eerste buitenlandse evenement. We sliepen met 70 tot 80 man in een grote barak, dames en heren gescheiden. Het was vreselijk koud daar, ten minste dat vond ik. Er was een verpleegster aanwezig, die altijd koffie bij zich had, dus er ontstond al vrij snel een Nederlands koffiehokje. Ja, dat was mijn eerste buitenlandse ervaring en dat ging wel goed. In 1972 waren de Spelen dus in Heidelberg en daar won ik brons en goud.

I: Hoe ver van te voren begonnen jullie met de voorbereidingen?

R: De selectie was meestal een paar maanden van te voren bekend, maar dan moet je het nog steeds waarmaken in de centrale trainingen. Er wordt gekeken of je progressie boekt, hoe je het internationaal doet en of je medaillekansen hebt. Je hoorde eigenlijk vlak van te voren of je mee mocht. In Toronto (1976) won ik trouwens twee keer goud. In Arnhem, jouw project, was mijn afscheid. Dat was een fantastisch evenement, qua organisatie liep het echt perfect. Ik was van te voren ook enigszins betrokken bij de organisatie van het evenement. Toen het duidelijk werd dat de Spelen niet in Moskou werden gehouden, stelde een aantal landen zich kandidaat. Op een gegeven moment, in 1977, zei men in Nederland dat ze er ook maar eens over na moesten denken. Er is een comité gevormd, waar ik in zat namens de sporters. Men was er toen niet zo heel erg voor, of beter, niet iedereen was voor. Veel waren bang dat de Nederlandse gehandicaptensport zal lijden onder het organiseren van de Spelen. Toen is er besloten een commissie te vormen en die moest kijken of het kon. We hebben toen een rapport uitgebracht en daaruit bleek dat het kon. Alle financiën zouden niet op kosten komen van de NIS, geld zou ingezameld worden middels allemaal acties. Met name Avro's sportpanorama heeft hier veel voor gedaan, ze waren erg fan van gehandicaptensport. Zij hebben ook echt heel baanbrekend werk gedaan en zij waren van mening dat er een grote tv-actie moest komen: Telebingo met Mies Bouwman.

I: Dus van te voren is er gezegd dat er geld via acties zou moeten komen?

R: Ja, het geld moest niet van de NIS komen, want dat zou ten koste gaan van de gehandicaptensport. De Spelen moesten gefinancierd worden uit andere middelen en daar is Jan en Alleman achteraan gegaan. En toen kwam dus Telebingo met Mies Bouwman wat een ontzettende grote belevenis was. Het was de eerste grote tv spelshow op deze manier in Nederland, iedere week waren ze in een andere stad. Mensen kochten de Telebingo kaarten en deden thuis mee om te kijken of ze wat gewonnen hadden. De hype was zo groot dat de mensen al uren van te voren in de rij gingen staan om zo'n kaart te kopen. Mede door de Telebingo leefde de Spelen bij de Nederlandse bevolking. Ook werden er ook puzzelacties gehouden in regionale kranten. Dit was dus allemaal van te voren besproken. Een jaar voordat de Spelen echt begonnen werd dus het hele land erbij betrokken. En dat was zo ontzettend

goed van de organisatie. We wisten als commissie toen dat we een goede plek hadden waar het gehouden kon worden en we wisten de mogelijkheden om aan geld te komen. Toen ben ik uit die commissie gegaan, want dan krijg je tegenstrijdige belangen, maar ook dat je er geen tijd meer voor hebt omdat je meer moet gaan trainen. Er is een nieuw comité opgericht die zich helemaal met de organisatie ging bezig houden. Toen heeft Nederland zich kandidaat gesteld. Ik weet niet of je dat gelezen hebt, maar Zuid-Afrika stelde zich ook kandidaat. Dat was wel heel bijzonder want Zuid-Afrika kende toen nog de apartheid. Gehandicaptensport werd toentertijd nog niet echt als sport gezien, dus gehandicaptensport was niet van toepassing op de VN-resolutie die stelde dat je geen sport contact mocht hebben met Zuid-Afrika. Zuid-Afrika was lid van de ISOD, het overkoepelende orgaan, en zij kwamen altijd met een gemengd team. Ze voldeden eigenlijk aan alles. Een jaar voor de Spelen gingen mensen zich daar mee bezig houden. Het begon ermee dat valide sportbonden aangaven de Spelen te zullen boycotten als er een Zuid-Afrikaans team aan mee zou doen. Dit deden ze vanwege de VN-resolutie. Toen ontstonden de problemen, je had de bonden namelijk wel nodig voor het verkrijgen van scheidsrechters etc. De politiek begon zich er ook mee te bemoeien, niet dat dat niet mag, maar iedereen wilde wel een graantje meepikken. De partijen gingen duidelijk maken waar ze voor stonden. Dan krijg je die echte, ik noemde dat zwart-wit discussies. Natuurlijk is het zo dat je wel hele harde maatregelen moet nemen als er apartheid bestaat en ook apartheid in de sport. Maar aan de andere kant, als je wel eens hebt meegemaakt dat er een Zuid-Afrikaans multiraciaal team is, is het dan niet wat om dat juist te belonen? Van 'kijk we zijn hier heel goed bezig'. Maar zo werkte het helaas niet, dat ging ook niet, maar zo gingen de discussies wel. Op het laatste moment is er nog een delegatie van het NOC en NSF, waaronder Wim van Zijll, met Cor Dekking naar Zuid-Afrika gegaan en die hebben moeten vertellen dat ze officieel niet mochten komen.

I: Dat was toch heel kort van te voren?

R: Ja, dat was inderdaad heel kort van te voren. Dat was echt een heel gedoe, als sporter word je natuurlijk ook met dit soort dingen geconfronteerd. Dus dat speelde ook in die hele aanloop daar naar toe.

Het mooie aan die aanloop vind ik trouwens dat de hele organisatie er alles aan gedaan heeft om het volk erbij te betrekken op alle mogelijke manieren. We hadden Telebingo al, waardoor er eigenlijk niemand meer in Nederland was die niet wist dat de Paralympics er zouden zijn. Tegelijkertijd schreef Avro's Sportpanorama een wedstrijd uit voor het maken voor het maken van een mascotte. Er was gekozen voor een eekhoorn, want er waren op Papendal natuurlijk heel veel eekhoorns in die bossen. Er werd meestal een dier gekozen. Ik werd gevraagd in de jury te zitten om alle eekhoorns te beoordelen. Aan het volk werd gevraagd om zelf eekhoorns te knutselen en die eekhoorns moesten allemaal worden opgestuurd. Wanneer we er een heleboel hadden en de datum was verstreken, mochten wij aan de slag. De jury, Martine Bijl, Herman van Veen, Rien Poortvliet, Bert Haanstra en ik, moesten over de eekhoorns oordelen. Op een bepaalde dag zijn wij er naar toe gegaan en hebben we alle eekhoorns bewonderd, het waren er heel veel. Geknutseld, geplakt, noem maar op. De eekhoorns die gewonnen

“Het mooie aan die aanloop vind ik trouwens dat de hele organisatie er alles aan gedaan heeft om het volk erbij te betrekken, op alle mogelijke manieren.”

hadden waren gehaakt en het was een mannetje en een vrouwtje, een echtpaar. Dat vonden we echt heel leuk, dat je er twee had, een man en een vrouw. Dit concept is toen uitgewerkt en dat is de officiële mascotte geworden. Dat werd natuurlijk ook allemaal uitgezonden op de televisie, dus iedereen wist ook hier van af.

I: Dat is wel slim gedaan, om zo gebruik te maken van het medium televisie...

R: Ja zeker. Een derde ding was dat we ook lespakketten voor basisscholen hebben opgezet. Daarbij zat ook een les 'kist'. Dat heb je nog steeds bij basisscholen volgens mij. Als school kon je die pakketten aanvragen en dan wist je als leerkracht hoe je dat leuk, interactief kon doen in de klas. Er zaten bijvoorbeeld blinddoeken bij, zodat je kon voelen hoe het was om blind te zijn. In die leskist zat ook allemaal materiaal hoe je dat kon doen en in die lespakketten stond hoe je het leuk kon brengen. Aan het eind van het boekje stonden telefoonnummers en dan kon je als je het leuk vond een paralympische sporter uit de buurt uitnodigen om op school te komen om het een en ander te vertellen. Dat was het slot van het hele gebeuren, ik ben ook vaak op scholen geweest. Dan stonden alle kindjes in de aula of in de gemeenschappelijke ruimte en dan vertelde je wat. Er kwam dus iemand in een echte rolstoel binnen en dat was toch wel wat. Meestal deed ik dat apart voor de kleuters en voor de rest. Ik ging dan uit mijn rolstoel en dan mochten ze even in de rolstoel zitten. Dat was in die tijd echt uniek. Ik kan me nog een kleuter herinneren, aan wie ik had verteld dat als je niet goed kon lopen je bijvoorbeeld wel kon zwemmen. Toen vroeg dat jongetje of ik weleens gezwommen had. Ik vertelde dat ik toch meer van tafeltennis hield en toen zei hij: 'Als u nou gaat zwemmen, houdt u dan uw rolstoel aan?' Om maar even duidelijk te maken dat je nooit gescheiden was van je rolstoel, ten minste zo zagen mensen dat. Dus als je liet zien dat je er ook uit kon, maakte dat veel indruk. Ook dat hele project liep door heel Nederland en we deden ook wat meer algemene dingen, we lieten bijvoorbeeld zien hoe gehandicapten hun sokken aan konden trekken of zo. Je werkte zo aan de beeldvorming.

I: En was dit echt vlak voor de Spelen?

R: Nee, dit was, denk ik, al gaan lopen vanaf 1978.

I: Er werd dus al jaren van te voren gewerkt aan de beeldvorming en het imago van de Spelen?

R: Ja, maar naar die scholen gaan deden we vooral het laatste jaar. De Paralympische Spelen moesten echt een soort van climax vormen, en voor die tijd moest het dus op scholen besproken worden. Er werd ontzettend veel gedaan om iedereen er bij te betrekken en dat is ontzettend belangrijk geweest, daarom zijn die Spelen van 1980 zo belangrijk. Gehandicaptensport is toen pas echt op de kaart gezet. Er was bijvoorbeeld veel media aandacht vooraf aan de Spelen. Als je elke week al Telebingo hebt, waar sowieso elke aflevering een gehandicaptensporter aanwezig was. Tijdens de Spelen was er iedere avond een samenvatting van die dag. Bovendien is bijna alles vastgelegd, banden vol met video's, alle wedstrijden zijn vastgelegd op video. En de bedoeling was om na die Spelen die video's te gaan gebruiken, bijvoorbeeld tijdens trainingen om te kijken wat iedereen gedaan had. Dit deed Hendrik Meijers, hij was de bekende man, hij was sportofficier in het leger en hij heeft na de Paralympics nog een flink aantal maanden vrij gekregen om al die banden te organiseren en te reorganiseren. Zo heeft hij wat tafeltennis betreft al mijn wedstrijden erop, en met hulp van heel veel andere had hij ook alle services achter elkaar gemonteerd, van iedereen. Zodat je die banden kon gebruiken voor trainingssessies, noem maar op. Dat je ook visueel het een en ander had, wat je in die tijd natuurlijk amper had. Verhuisdozen met banden, allemaal keurig geordend, waarmee hij naar de NIS is gegaan om dat aan te bieden, maar de NIS wilde ze niet hebben. Want men zei: nou de trainers weten eigenlijk wel wat ze moeten doen'. De organisatie van de Spelen stond natuurlijk los van de NIS, de NIS was er wel bij betrokken, maar het waren twee aparte dingen en hij wilde dat dus allemaal geven aan de NIS. Maar zij zeiden: Nee, neem het allemaal maar mee, want het is toch te veel ruimte en wij weten heus wel wat we moeten doen en onze trainers zijn gekwalificeerd. Hij is een aantal jaren geleden overleden, kort voordat hij overleed was er nog een uitzending van TV-Gelderland, en dat heette 'Dit was toen 1980', daar werd ik ook nog voor gevraagd, hij zou ook nog komen, maar hij kon niet meer. Een week na dat

programma is hij overleden, maar ze zijn van TV-Gelderland nog wel even langs gegaan. Daarvoor is hij ook wel een paar keer hier geweest en toen ging hij wat kleiner wonen en hij zei: 'Je wil het niet weg doen, al die dozen met informatie'. Maar toen is het toch allemaal naar het grof vuil gegaan, niemand was geïnteresseerd. Er is dus geprobeerd om na de Paralympics alle video's van alle wedstrijden te rangschikken en te ordenen, maar daar was bij de gehandicaptensport toch geen interesse voor. En dat ze dat ook niet in de bibliotheek hebben op willen nemen. Ik heb zelf nog wat banden van mezelf. Het is heel jammer dat er heel lang een cultuur geweest is, niet alleen bij de NIS want het komt overal wel voor, maar ook van het wiel opnieuw uit willen vinden en veel te weinig gebruik maken van wat er al is gedaan, het is natuurlijk heel gek dat je dan hoort van: 'Ach maar vroeger was gehandicaptensport nog niet zo veel, maar nu wel'. Je zegt nu toch ook niet van: 'Sven Kramer schaatst die en die tijd en dan stelt wat Ad Schenk deed, eigenlijk niks voor'. Je kan het niet met elkaar vergelijken, je moet het in de context bekijken.

I: Ik heb het daar toevallig ook met Gertjan van der Linden over gehad, hij vertelde ook dat het in die tijd voor hem echt wel topsport was en dat hij zich kapot heeft getraind. Was dat bij u ook het geval?

R: Ja, ik trainde natuurlijk bij de gehandicaptensportvereniging, maar ik was daarnaast ook lid van de NTTB en trainde ook bij Avanti, de club van Bettine Vriesekoop. Ik ging namelijk competitie spelen bij de Leidse politisportvereniging omdat er daar iemand gezocht werd en het was prima dat je in een rolstoel zat. Ik ging dus daar competitie spelen, gewoon binnen de NTTB. Ik was al een paar keer Nederlands Kampioen geweest en dat hoorde Gerard Bakker, de trainer van Bettine Vriesekoop. Bettine kwam toen al op als jong grietje en toen dacht Bakker dat het misschien wel leuk was als wij een demonstratie wedstrijd zouden spelen om een bepaalde sporthal te openen. Hij had contact opgenomen of ik dat wilde doen. Nou dat vond ik nog wel wat, want dat is toch wel even een verschil. Toen zijn zij komen kijken, want waar Avanti vandaan komt is dicht bij Leiden, en toen hebben we daar wat gespeeld. Dat vonden ze hartstikke leuk. Toen hebben we ook die demonstratie gespeeld en toen zei Gerard Bakker tegen mij: 'goh ik vind het eigenlijk zo geweldig, en er staat nergens bij de NTTB dat je niet zitten mag tafeltennissen, dus wil je lid worden van Avanti want ik wil je dolgraag in mijn trainingsgroep hebben.' Daar hoefde ik geen tel over na te denken natuurlijk, toen ben ik Hazerswoude terecht gekomen. Dan moet je dus voorstellen dat ik nog studeerde, stage liep en werkte in het ziekenhuis. Ik at tussen de middag snel wat, en om een uur of 5, half 6 sloot ik af. Ik had brood bij me at dat snel op en ging ik naar de training. Ik trainde keihard, ik trainde gemiddeld 15 tot 20 uur in de week exclusief je wedstrijden op zaterdag. Dat waren eigenlijk ook de minimum uren die je mocht trainen om binnen de groep van Gerard Bakker te mogen blijven. We trainden bijvoorbeeld even veel als de nationale hockeyselectie, die naar Rusland zouden gaan voor de Olympische Spelen. Dus dat was echt veel, echt topsport.

I: Andere paralympische sporters trainden dus ook zo veel?

R: Ik weet het niet, ik weet wel dat ik echt een trainingsbeest was. Alle leden van de tafeltennisploeg trainden zeker in 1980, allemaal zo veel. Vooral de mannen die ook goud wonnen, die trainden ook als gekken. Ik werkte in die tijd ook niet full time, want dat ging ook niet, je kreeg toen ook nog niet de vergoeding. Je werkte gewoon minder, je was echt puur amateur. Of je had een uitkering of je deed het naast je werk, maar full time werken ging dus niet. Maar ook met Gradie en Loek spraken we het jaar voor de Spelen af en toe af om de zelfde dag vrij te nemen om met z'n vieren of met z'n zessen te trainen. We hebben toen zeker om de 14 dagen af gesproken.

I: Hoe was het team, waren jullie hecht?

R: Ja zeker, ik kan natuurlijk alleen over tafeltennis praten. Maar het was een prima team, je hoopte voor elkaar dat je ging winnen en je zweepte elkaar op. Met trainen maak je natuurlijk ook gebruik van elkaar, het is natuurlijk heel anders om tegen iemand te spelen in een rolstoel of staand. Als je zit pak je de bal meer voor het hoogste punt, en je kan natuurlijk niet makkelijk achteruit. Je moet je spel aanpassen. Je zit wat dichter op de tafel bij iemand die staat. Maar als je dan tegen iemand speelt die ook in een rolstoel zit, dan krijg je een veel sneller spel en heel anders. Daarom was het ook zo belangrijk om dagen in te lassen, waarbij je ook heel veel bleef spelen met mensen met dezelfde handicap.

I: Hoe zag jullie dagindeling eruit?

R: Je krijgt tijden aangewezen waarop je mag trainen, mag inspelen. Voor de rest pak je veel rust en je kijkt nauwkeurig wie je volgende tegenstander is en denkt na over hun zwakke en sterke punten en hoe je haar eventueel kan verslaan. Zo leef je helemaal naar een wedstrijd toe.

I: Hoe was het contact met andere Nederlandse sporters? Was er überhaupt veel contact?

R: Nee, niet heel veel, want je hebt natuurlijk ook verschillende sportlocaties. Je ging eigenlijk meer per tak van sport met elkaar om, we gingen met de aangepaste bussen naar Papendal, want daar waren de tafeltenniszalen, de atletiek ging daar ook naar toe maar die hadden hun wedstrijden natuurlijk ergens anders. De zwimmers gingen natuurlijk naar Veenendaal en de rolstoelbasketballers weer ergens anders naartoe. Je was zeker wel geïnteresseerd in de anderen, je hoorde ook wanneer ze medailles hadden gewonnen en je kende elkaar ook wel. Het is mij echter niet echt gelukt om bij andere takken van sport te gaan kijken, omdat je tot het eind toe bezig blijft. Er werden natuurlijk ook heel veel tafeltenniswedstrijden gespeeld. Je had veel klassen, er waren ongeveer 250 deelnemers en zo'n 600 wedstrijden. Wat je dan wel doet is als je even niet hoeft te spelen, of als je een vrije dag hebt, dan kijk je natuurlijk naar je eigen tak van sport. Ook probeerde je natuurlijk ook de mede teamgenoten te volgen voor zover dat kon.

I: Was er wel veel contact met de internationale sporters die dezelfde sport beoefenden?

R: Ja, die was er wel en dat was ook wel hartstikke leuk. Maar ik moet wel zeggen: je wilt natuurlijk winnen en dan ga je niet van te voren gezellig thee drinken met elkaar. Je denkt meer van: 'oh help, die is er ook, laat ik maar even gaan kijken'. Toevallig ben ik bij de Paralympics in Londen op een reünie geweest van oud-paralympiërs. Ik zag toevallig op internet dat dat er was. Ik had gevraagd of ik ook mocht komen, en ik was hartstikke welkom. Dus ik kom daar binnen en daar zie ik een heleboel van mijn oud tegenstanders, wat toentertijd vooral Engelsen waren. Ook uit Zweden trouwens. Je herkent elkaar gelijk, 32 jaar later, je bent toch veranderd zou je zeggen. We hebben het zo leuk gehad, zelfs aan het eind van de reünie waren we nog niet uitgepraat. Toen zeiden we tegen elkaar; wat is het eigenlijk apart, we hebben elkaar sinds 1980 niet gezien en nu hebben we het over allemaal andere dingen. Er was een giga klik, we wisten natuurlijk wel veel van elkaar, maar je hebt daar eigenlijk nooit over gesproken, nu pas leerde je elkaar echt kennen. Tijdens de wedstrijden gaat het natuurlijk hard tegen hard en als je elkaar tegenstander bent geweest en de een heeft verloren en de ander gewonnen, dan ben je zo'n laatste dag met het feest ook als verliezer niet heel vrolijk.

I: Hoe was de organisatie van die Spelen eigenlijk, u zei al iets over de professionaliteit.

R: Ja in die tijd was het super. De organisatie was zo goed, omdat het de eerste keer was dat de sporter centraal werd gesteld. De sport stond centraal en dat was vóór die tijd nog niet, maar hier dus wel. Dat betekende dat we gekwalificeerde juryleden hadden, en gekwalificeerde scheidsrechters. Er waren ook

allerlei applicatiecursussen voor scheidsrechters, wij maakten bijvoorbeeld gebruik van scheidsrechters van de NTTB. Zij hadden dus een cursus gekregen hoe sommige regels aangepast waren binnen onze manier van sport bedrijven. Dat zegt dus al heel veel, en het ging over de sport en dat merkte je aan alles. Dat was heel bijzonder en dat merkte je ook aan het feit dat men vond dat alles met vervoer goed geregeld moest zijn en dat we goed moesten kunnen slapen, dat alles aangepast moest worden. In Toronto was het ook al heel mooi, maar daar zaten we in het Paralympisch dorp in van die woontorens en die hebben vrij kleine liften. Toen ik bijvoorbeeld mijn wedstrijden om één uur 's middags moest spelen, dan moest ik al zorgen dat ik voor zevenen 's ochtends de lift had, voordat het echt druk werd. Iedereen moest namelijk met die lift en op een gegeven moment kon je er gewoon niet meer bij en je was dus eigenlijk nooit op tijd. Op een gegeven moment hadden ze vaste tijden per verdieping, toen liep het al wat beter. Maar ja dan ben je al bekaf voordat je naar de sporthal ging. En dat soort dingen waren er in Arnhem niet. Daar hebben ze het echt heel goed aangepakt, ik kan er echt niks anders over zeggen, en het was ook echt gewoon slim van ze om iedereen erbij te betrekken.

I: Denkt u dat dat echt geholpen heeft, die aandacht voor de tijd? Was dat ook terug te zien in het bezoekersaantal?

R: Ja, het was altijd uitverkocht.

I: Bij elke sport of alleen bij tafeltennis?

R: Volgens mij waren de tribunes wel altijd bezet. Bij tafeltennis was het echt uitverkocht.

I: Wat vond u van de openingsceremonie van de Spelen?

R: Dat was geweldig. Prinses Margriet zou de Spelen officieel openen en het was bijzonder slecht weer die dag. Het regende de hele tijd en het waaide vreselijk hard. De prinses zou aankomen met een helikopter en landen midden op het veld van de atletiekbaan. Maar door het slechte weer was het nog lang de vraag of zij wel kon landen. Er was natuurlijk wel een plan B, maar het zou jammer zijn als het geplande idee niet doorging. Gelukkig kon ze gewoon landen. Er was tijdens de openingsceremonie van alles op sportgebied te doen, er waren demonstraties, duizend meiden van het gymnastiek verbond met linten en muziek. Prachtig om te zien. We hadden natuurlijk het defilé van alle deelnemende landen. Daarna werd het vuur aangestoken. Dat gebeurde door vier mensen gedaan die de vier categorieën van handicaps vertegenwoordigden. Dus je had een visuele gehandicapte, iemand met een verlamming, iemand met een amputatie en iemand die spastisch was. Tot slot werden de duiven los gelaten. Dat ik die dag namens de sporters de eed mocht uitspreken, was natuurlijk 'once in a lifetime'. Dat was echt heel bijzonder!

I: In het Olympisch dorp werd er toch ook wel redelijk wat georganiseerd?

R: Ja, we hadden avondprogramma's met muziek en dansen, creatieve dingen, van alles. Ook rolstoeldansen en dat liet men ook zien op de televisie en dat was redelijk schokkend dat iemand in een rolstoel dat deed. Dat werd allemaal goed in beeld gebracht. Dat hielp ook bij de beeldvorming, je bent dan wel gehandicapt maar je kan nog heel veel, bijvoorbeeld sporten.

I: Daar hebben de Spelen aan bijgedragen?

R: Ja, inderdaad. En hoe groot die impact was, werd me laatst ook duidelijk. In de aanloop naar Londen, niet zo gek lang voordat Londen begon, moest ik naar de Ikea en daar kwam iemand aan en die herkende me. Blijkbaar was hij scheidsrechter geweest bij het tafeltennis in 1980. Zo word je 32 jaar na dato toch nog herkend...

I: Over je medailles: hoe was het eigenlijk om deze te winnen?

R: Er zat natuurlijk veel druk op, iedereen dacht van: dat doet ze wel even. Ik had natuurlijk ook nog andere dingen daaromheen, je was natuurlijk ook al nerveus geweest voor die eed enz. Heel veel familie was er op de tribune en mensen van het werk, die het allemaal wilde meemaken, en dat geeft natuurlijk ook extra druk. Je moet het natuurlijk wel even doen... Ik moest mezelf wel echt goed afsluiten en richten op de wedstrijd. Dan is het 21ste punt maken toch wel het mooiste van alles. Dat is het supermoment, het allermooiste, het laatste punt. De medaille-uitreiking is een goede tweede, vanaf dat moment ga je in een roes leven. Daarna is het feest, met een glimlach van oor tot oor krijg je die medaille en dan nog het volkslied. Maar het moment van die laatste winnende slag was wel het mooist, zowel in het team als individueel.

I: Waren die momenten allebei even mooi?

R: Niet helemaal, single is toch wel het aller belangrijkste. Maar ook in het team speel je ook enkelwedstijden. Ook daar moet je voluit gaan, anders win je natuurlijk niet en elke medaille telt.

I: Hoe was het gevoel om op die Spelen te zijn?

R: Nou als sporter is het natuurlijk het ultieme. Dat is uiteindelijk je hoogste doel, dus dat is geweldig.

I: Was het ook vaderlandse trots, het uitkomen voor je land? Het voor je land winnen?

R: Al die jaren trainen doe je dat natuurlijk niet voor Nederland maar vooral voor jezelf en omdat je stapelgek bent op het sporten. Je doet het puur omdat je het leuk vindt. Een soort sportverslaving, ben sportverslaafd net als mijn man trouwens, die ook in de tafeltennis wereld zat. Je doet het natuurlijk omdat je het leuk vindt. En dan doe je het ook nog omdat je wil winnen. Want sport is eigenlijk toch alleen maar leuk als je wint, helaas gebeurt dat niet altijd, maar dan ga je weer proberen je grenzen te verleggen. Als je uitkomt voor een Nederlands team heeft dat natuurlijk ook wat extra's, en zo'n volkslied is dan ook echt geweldig. Dan heb je ook wel het Nederlandse nationale gevoel. Je bent natuurlijk als Nederlander ook hele bij als anderen medailles winnen. Maar het gaat te ver om te zeggen dat je het voor Nederland doet, maar je bent wel super trots dat je erbij bent. Het geeft iets extra's.

I: Wat was de impact van de medailles? Bent u er nog bekender door geworden?

R: Dat is eigenlijk hetzelfde gebleven, je weet me ook te vinden, dat kan je ook wel als impact daarvan zien. Ik heb daarna nog wel een aantal jaar in de technische commissie gezeten, want ik wilde nog wel wat doen. Het was voor mij ook een goed moment om verder alles af te gaan sluiten, er kwamen natuurlijk ook andere dingen. Maatschappelijke en met mijn baan. Toen kwamen de kinderen. En dan heb je wel een handicap, en toch niet voldoende energie om dat allemaal te doen, het werd te veel. De laatste 5, 6 jaar was ik internationaal ongeslagen en dan is er toch wel meer in de wereld.

I: Dus na een tijdje was de uitdaging een beetje weg?

R: Ja maar ook dat er ook andere dingen komen. Want je moet je natuurlijk wel heel veel dingen ontzeggen, je bent iedere avond aan het trainen. Je kan bijvoorbeeld niet tot laat uitgaan, en je moest in de tijd ook part time je werk doen en ik kon moeilijk tegen mijn patiënten zeggen: 'joh ik ben moe, zoek het maar uit.' Ik deed ook veel groepstherapie, met angstige mensen ook en dat vereist ook heel veel energie. En dan is het mooi geweest, dan blijf je wel sporten leuk vinden, maar is het wel een mooi slot dat het zo mag eindigen, met dat goud.

I: Denkt u trouwens dat door de goede prestaties in Heidelberg en Toronto u gevraagd bent om de Spelen van Arnhem te 'trekken'?

R: Dat denk ik wel.

I: Dus dat is ook wel de impact van gouden medailles?

R: Ja inderdaad, plus dat je altijd ook wel meedeed met nadenken over hoe het allemaal zou kunnen. Praktisch gezien dan, ik heb natuurlijk nooit in het bestuur gezeten. Maar omdat je bekend was, werd je vaak gevraagd om ergens wat te gaan vertellen. In die tijd hadden we ook super 8 film cameraatjes, die filmpjes die ik had gemaakt nam ik dan mee en ik vertelde over het leven met een handicap. In 1979, het jaar voor de Spelen, toen werd ik benoemd tot Ridder in de orde van Oranje Nassau, en in die tijd was dat nog niet gewoon om dat als sporter te krijgen, dat kwam pas later. Maar ik kreeg hem dus ook niet voor de sport, maar voor mijn betrokkenheid met integratie van gehandicapten met de gewone maatschappij. Op dat gebied was ik dus al ver, en dat kwam wel door eerder behaalde successen.

I: We hebben het eerder over de openingsceremonie gehad, hoe was de sluitingsceremonie eigenlijk? Wat dat ook een heel spektakel?

R: Ja dat was qua activiteiten wat minder, maar dat is nu ook nog zo. Het was ook heel mooi dat iedereen weer per land bij elkaar liep door het stadion en prinses Margriet was natuurlijk weer aanwezig, ze sloot het geheel, en de tribunes waren allemaal vol. Dat is dan echt een mooi eind, en daarna een mooi feest. Het is dus mooi en goed afgesloten.

I: Wat is uw algemene gevoel als u terug denkt aan 1980? Kunt u dat misschien in twee woorden omschrijven?

“Het is mooi om te zien hoe ieder op zijn eigen manier een bijdrage heeft kunnen leveren om gehandicapten-sport zo op de kaart te zetten. Want dat is toen echt gebeurd.”

R: Geweldig en fantastisch. Alles wat ik hoopte is daar uitgekomen wat betreft mijn eigen sportieve carrière. Bovendien was het mooi om te zien hoe ieder op zijn eigen manier een bijdrage heeft kunnen leveren om gehandicaptensport zo op de kaart te zetten. Want dat is toen echt gebeurd.

I: U bent dus van mening dan 1980 echt een omslagpunt was wat betreft acceptatie in de maatschappij?

R: Ja, qua beeldvorming en qua het sporten centraal zetten. Vroeger als je een medaille won kwam je nooit op de sportpagina. In 1980 en daarna wel.

I: Het grote verschil tussen 1980 en 1972-1976 is dus de beeldvorming?

R: Ja, en dat het in 1980 echt om de sport ging. Daar is ook bijvoorbeeld wat media betreft echt voor gevochten. In 1976 wilde Avro's Sportpanorama iets over gehandicaptensport en die Spelen uitzenden, maar dat lukte zomaar niet. Frits Suèr, de leidende man van Avro Sportpanorama, heeft echt moeten vechten om iets op de tv te krijgen over de Spelen van Afrika. Sowieso nooit een directe uitzending, maar het is uiteindelijk gelukt om een documentaire te maken van een uur, en die is na de Spelen uitgezonden. Het team van Frits Suèr heeft 5 sporters, waaronder ik zelf, gevolgd in het jaar voorafgaand aan de Spelen in Toronto. Terwijl we aan het werk waren, heeft hij interviews met ons gehouden tijdens trainingen. Hij is ook meegegaan in het vliegtuig, waar toentertijd trouwens nog geen aanpassingen waren, we moesten het vliegtuig echt in getild worden. Net zoals in bussen en ander openbaar vervoer. Hij heeft ons helemaal gevolgd in die documentaire en geïnterviewd de documentaire is ook terug te vinden in Beeld en Geluid. Toen speelde ook nog de vraag of het ethisch verantwoord is

om een gehandicapte, met bijvoorbeeld 1 been, te laten zien in zijn zwemkleding op tv. Dat begon een beetje in 1976, in de aanloop naar Toronto was dat dan een issue of dat dus wel kon. Dan ben je in 1980 vier jaar verder en toen kon het allemaal wel. En daar heeft het organisatie comité dus ook gezegd dat de sporter centraal staat. We hebben het dan over wedstrijdverslagen en niet alleen de vraag hoe je aan die handicap bent gekomen. Het was daarvoor altijd het verhaal, en de laatste zin was dan: 'oh ja ze tafeltennist ook, en dat deed ze leuk'. Ik heb nog interviews gegeven, toen ik pas in de NTTB competitie ging tafeltennissen, waarin de journalist zei: 'Ik moet er toch nog wel aan wennen om dit zo te zien, vind jij eigenlijk niet dat jij nu de ander opzadelt met jouw handicap? Die raakt natuurlijk wel helemaal van slag als jij daar zo zit'. Zo was het toen, er is echt een hoop veranderd sinds die tijd. En dan zei ik ook dat ik me dat wel kon voorstellen, maar het veranderde als ik won. Dan was het echt van: we willen niet van iemand met een rolstoel verliezen natuurlijk. En al zou men de eerste set niet voluit gaan, maar de tweede ging men wel voluit. En op een gegeven moment hoorde ik bij de beste 70 speelsters van Nederland binnen de NTTB, dus dat was best hoog, ik speelde hoofdklasse. Ik had genoeg punten om mee te doen met de Nederlandse Kampioenschappen binnen de NTTB met de C- licentie, bij de dames, wat rolstoel betreft is er niemand die dat ooit gehaald heeft. Ik ben twee keer uitgekomen bij de Nederlandse Kampioenschappen en ik lag er ook de meteen de eerste ronde uit, maar ik verloor dan wel van mensen die heel ver kwamen. Toen gingen mensen toch wel anders over je denken en werd het niet als een 'makkie' gezien.

I: Wat is het verschil tussen 1980 en nu?

R: Ik ben vorig jaar in Londen geweest, en dan zie je dat het allemaal zo veel grootser is. Ik heb nog nooit zoiets meegemaakt als de Paralympics van Londen, wat ik daar van heb meegekregen. Er was geen kaartje meer te krijgen, het was tot de laatste plek vol. En dat was in Papendal ook wel, zoals ik al eerder aangaf, maar daar is het zoveel kleiner, daar kunnen ook veel minder mensen in. Wij stonden in Londen op het dak van het Holland Heineken Huis, dat was vlakbij het Olympic Parc, we stonden op het dak en er waren atletiek finales. Na iedere finale kwam er een golf van geluid, kilometers ver. Iedereen in Londen was in de ban van de Paralympische Spelen. Channel 4 zond de hele dag programma's uit over de Paralympics. Natuurlijk ging dat ook over hoe iemand aan zijn handicap was gekomen, maar elke wedstrijd werd live uitgezonden. Iedereen in Engeland wist van de Spelen en er was amper verschil tussen de beleving van de Olympische Spelen en de Paralympische Spelen. Wat dat betreft hebben de Paralympische Spelen echt hun plek gevonden. Daarnaast is het materiaal ook heel erg verbeterd, ik zaagde bijvoorbeeld zelf stukken van mijn stoel af en haalde de armleuningen eruit. Zodat ik net kon blijven zitten zonder mijn evenwicht te verliezen, maar dan wel mooie topspinballen kon geven. Ik had op een gegeven moment gedacht een hoger kussen te nemen, want dan zit je hoger en dan heb je meer bereik. Met mij waren er natuurlijk meerdere die dat bedacht hadden, toen kwam er meteen een extra regel dat je kussen niet hoger mocht zijn dan 10 cm. Maar zo kwam je dus wel met vernieuwende dingen. Nu bedenken de makers van de rolstoelen dat zelf en zijn er veel verschillende. Vroeger was er natuurlijk ook nog geen sponsoring, en toen was er een bedrijf uit Nederland die aan mij vroeg of ik een sportjack wilde meenemen naar een toernooi. Dat heb ik gedaan en aan mijn rolstoel gehangen, maar dat was op tv niet te zien, wat natuurlijk wel jammer was voor dat bedrijf. Wat dat bedrijf wel deed, is dat hij belde naar de sportzaal en dan werd er telkens omgeroepen: 'Telefoon voor... van...'. Dat waren allemaal van die begindingetjes en daarna is het pas echt gaan ontwikkelen.

Je valt nu natuurlijk gewoon onder NOC*NSF en je krijgt vergoeding en dat was toen bij ons allemaal niet zo, je deed het puur als amateur. Als ik nu denk aan Londen en aan 1980 dan denk ik aan de ene kant van: 'Wauw, ik heb aan dat begin gestaan' en daar was 1980 dus echt wel een keerpunt voor. Ook internationaal gezien weet ik dat mensen daarna zeiden van: 'nu moeten wij dit op dit niveau doen' en dat lukte Amerika in 1984 niet. Wij waren op dat moment dus wel zo ver, maar in het buitenland waren

ze dat dus niet. Dat kan je ook wel zien aan de takken van sport, bij sommige sporten trainde ze echt ontzettend veel, maar er ook takken van sport waar dat nog echt niet zo was. Ik had in die tijd echt respect voor iedereen, maar de voorbereiding en de trainingsarbeid van alle verschillende sporten lag nog zeker niet op hetzelfde niveau. Iedere tak van sport heeft ook zijn eigen groeiproces, respect voor iedereen, maar niet iedereen kende hetzelfde niveau. Als je nu mee doet met de Paralympics dan train je in jouw tak van sport echt het maximale.

I: Het is dus echt topsport geworden?

R: Ja, inderdaad. Vroeger stonden andere takken van sport nog heel erg aan het begin, en iedereen had natuurlijk andere trainingsmethoden. Toen ik bij Avanti mee ging trainen moest ik bijvoorbeeld ook heel veel conditie training doen en dat deed ik nooit echt. Die gingen dan hardlopen en ik moest mee doen. Ik deed die route dan met de rolstoel en dan startte ik voor de groep en dan wist ik zeker dat als er iets gebeurde, een lekke band ofzo, dan kom ik altijd weer iemand tegen. Of men ging met verzwaarde batjes spelen, waar ik ook aan meedeed, maar dat bleek niet goed voor mij te zijn aangezien ik al heel veel met mijn handen deed en dit te veel belasting was. Het was natuurlijk heel leuk om zelf de grens op te zoeken wat je wel en niet kan.

Interview met Marianne Polderman-Kortekaas (oud-deelneemster)

- Afgenomen in Amsterdam op 10 april 2013
- Gouden en zilveren medaillewinnares in Toronto 1976, zwemmen
- Gouden medaillewinnares in Arnhem 1980, speerwerpen en kogelstoten

Interviewer: Kunt u iets over uzelf en uw sporten vertellen?

Respondent: Ik ging altijd gewoon naar een 'normale school' en ik heb altijd wel gesport. Ik heb volleybal gedaan, maar dit kon helaas niet meer omdat ik steeds slechter ging zien. Ze wisten niet hoe dat kwam, pas op mijn 17de hebben ze geconstateerd wat het was. Na mijn ULO-examen ben ik naar het revalidatiecentrum gegaan en in de mallemlen van de visueel gehandicapte mensen terecht gekomen. Voor het zwemmen had ik op school al vijf diploma's gehaald en met atletiek ben ik pas na de Olympische Spelen van Toronto begonnen.

I: Was zwemmen niet meer leuk of niet meer interessant genoeg omdat u al heel veel had gewonnen?

R: Het was zeker zeer de moeite waard om daar mee door te gaan, maar mijn echtgenoot deed aan atletiek en toen zei ik: 'Misschien vind ik dat ook wel leuk om samen naar Beverwijk, bij DEM te gaan.' In 1977 na het aftrainen van zwemmen, ben ik met hem meegegaan voor de atletiek en dat ging ook goed. Ik vond het ook heel leuk en het was buiten en niet in zo'n benauwd zwembad.

I: Hoe kwam u dan bij de Spelen, hoe ging bijvoorbeeld de selectie? Net zoals nu?

R: Je had onderlinge wedstrijden en wedstrijden in de regio waar je naar toe moest. Nederlandse kampioenschappen, en daar liep altijd al de bondscoach van de zwemploeg van de NIS rond. Die stond daar te kijken en schreef natuurlijk alles op, daarna kwam hij naar je toe en vroeg of je zin had om bij de selectie te komen. Ik was pas weer in 1975 begonnen omdat ik toen hoorde dat er in Arnhem een gehandicaptensportvereniging was. Ik besloot me daarbij aan te melden, dan kan ik tenminste toch zwemmen. Daarvoor zwom ik nauwelijks; die zwembaden waren zo gigantisch vol, dat ik daar geen zin of mogelijkheid voor had. Ik zwom met die groep mensen mee en van daaruit vroegen ze of ik zin had om met wedstrijden mee te doen. Zo ben ik begonnen met de wedstrijden. Maar ik had echt zoiets van: 'wedstrijden, ik kan helemaal niet zo snel zwemmen en heb helemaal geen toptijden', maar goed het is toch goed gekomen. Het is dus heel snel gegaan, de bondscoach zei nog tegen mij in Canada toen hij afscheid nam en bij iedereen een praatje maakte: 'En jij, jij zag, kwam en overwon'.

I: Kwam de gehandicaptensport ook pas op rond '75?

R: Ik denk dat ze er altijd toch wel waren, maar de blinden en slechtzienden hebben pas de eerste keer in Canada mee gedaan met de Paralympics. Het is eigenlijk voort gekomen uit de Stoke Mandeville games uit Engeland. Daar is mijn echtgenoot ook een keer geweest, maar bij de mannen was er altijd meer concurrentie. Ik was in Canada ook met een man: Jan Veenstra, hij haalde geen finaleplaatsen, want er was zoveel concurrentie. Hij kon had zwemmen, maar hij haalde het maar niet. Terwijl hij echt hard kon zwemmen. En ik zwom een keer en ik wist of ik goud zilver of brons had. Ik heb gewoon geluk had.

I: U was toch ook wel goed?

R: Nou ja..

I: Over de Spelen van 1980: heeft u misschien iets meegekregen van de controverse omtrent Zuid-Afrika?

R: Nou ik weet dat er tijdens trainingen over gesproken werd, we hadden namelijk allemaal een brief en daar werd over gesproken. Ik zei dan ook: jongens ik vind het allemaal goed, maar ik kom om te sporten en ik bemoei me er niet mee.

I: U vindt dat sport en politiek gescheiden moeten zijn?

R: Ja sport zou moeten verbroederen en als je dan gaat praten over Zuid-Afrika dan distantieer ik me. Wij organiseerden de spelen natuurlijk, alleen maar omdat Moskou zei dat ze geen gehandicapten hadden. Onzin natuurlijk, het barst daar van de gehandicapten.

I: En de financiën van de Spelen, heeft u daarvan iets meegekregen?

R: Ja, maar ik weet ook nog dat er in Hilversum bij Ted de Braak een optreden was. Maar nogmaals, het is ten eerste heel lang geleden. Het staat allemaal in plakboeken en die boeken kan ik niet iedere maand of ieder jaar ter handen nemen met iemand erbij. Wat dat betreft is het allemaal wat vervaagd. Wat is geschreven is geschreven, en ik vind het ook opmerkelijk dat jullie in de archieven weinig hebben terug gevonden.

I: Ja er is wel een boek over de 1980 van Henry Rückert dat een goed beeld van de Spelen.

R: Ja dat was een verslaggever. Daar heb je dus wel het een en ander uit kunnen halen?

I: Ja inderdaad en nu interviewen we deelnemers hoe zij de Spelen zagen. Hoe was bijvoorbeeld de organisatie in vergelijking met nu?

R: In vergelijking met nu was het natuurlijk helemaal niet professioneel. Ik moet eerlijk zeggen dat ik huilend van de Spelen thuis kwam en dat ik daar ook wat traantjes heb gelaten. Ik heb gezegd tegen mezelf: 'je gaat voor jezelf en je hebt niks met de rest van de ploeg te maken'. Jij doet je ding en of je goud, zilver of brons wint: prima en voor de rest schluss. We hadden geen goede begeleiding. De bondscoach van de atletiek zou eerst de geamputeerden en ons hebben. Wat natuurlijk twee heel verschillende groepen zijn en je kunt je nu eenmaal niet opsplitsen. We hadden eerst training van Teun Tol en daarna kregen we Kees Jagers en hij was meer met bepaalde personen bezig dan met zijn hele ploeg. Ik vond het treurig, hij heeft gezorgd voor tweesplitsing in de groep.

I: De organisatie van de atletiekgroep was dus heel versplinterd, maar de organisatie van de Spelen was dat wel goed geregeld?

R: Ja, dat was wel goed geregeld, bijvoorbeeld met de bussen en het eten en de accommodatie in Schaarsbergen. Wat ik niet goed vond, was dat één van de atleten die toevallig ook in Arnhem woonden er gewoon tijdens de Spelen niet was. Zij kwam gewoon haar ding doen en daarna ging ze weer. Dat vond ik niet kloppen. Ook al woon je in Arnhem, je hoort erbij te zijn. Ze heeft geloof ik één nacht daar geslapen en daarna is ze er niet meer geweest, dat vind ik gewoon niet passen. Helaas was er onderling flink wat jaloezie.

I: Was er geen goede sfeer onderling?

R: Nee, in de atletiekgroep nogal wat haat en nijd. Ik ben door sommige atleten niet gefeliciteerd, zelfs niet door mijn coach. Dat geeft een bittere nasmaak, dat had ik in Canada niet. Ik ben ook eerder naar huis gegaan om naar de sluiting te gaan. Dat was jammer.

I: Hoe was het contact met internationale sporters?

R: Dat heb ik niet veel gehad. In het Olympisch dorp had je wel een beetje contact met mensen, maar niet heel veel. Dat was in Canada anders, daar zagen we elkaar om 9 uur bij het ontbijt, ja daar was veel discipline.

I: Heeft u tijdens de Spelen van 1980 trouwens nog iets gemerkt van de boycot van Zuid-Afrika?

R: Nee, niks van gemerkt. Door je visuele handicap mis je natuurlijk ook heel veel, en ik had ook geen persoonlijke begeleider, je moest alles doen met je coach en zijn assistenten. We waren met 8-10 mensen, misschien wel meer, en dat kan je gewoon niet verdelen.

I: Wel vreemd dat u bij zo'n evenement geen begeleider had.

R: Ja, waar ik bijvoorbeeld ook heel boos over was, was met het verspringen toen mijn sprong werd afgekeurd door een van de andere landen. Het stond ook al op het bord en het werd al omgeroepen maar toen kwam er een coach die zei dat de sprong niet goed was. Als atleet mag je niks, je moet op de coach vertrouwen, die moet je voor je opkomen, jou verdedigen. Hij had een klacht in moeten dienen, maar dat had hij dus niet gedaan. Je zou het vuur uit de sloffen moeten lopen voor je sporters. Ik heb ook altijd gevraagd of ik het goed deed, ik sprong uit *standing position*. Officieel zeiden ze dat dat niet mocht, maar dan hadden ze dat duidelijk aan moeten geven. In Nederland was het wel toegestaan, en dan opeens tijdens de Spelen niet.

I: Heeft u wel meegekregen hoe die Spelen beleefd werden?

R: Ja volgens mij was het wel heel druk hoor. Ik ben zelf nog wel bij het zwemmen wezen kijken. Met bussen kon je dan naar de accommodaties toe en volgens mij werd het wel allemaal druk bezocht. Het is natuurlijk ook heel dichtbij als het dan opeens in Nederland is.

I: Het leefde dus wel bij de bevolking?

R: Ja, volgens mij wel.

I: En wat viel u het meest op tijdens de Spelen? Wat was een groot positief punt/een opsteker?

R: Hoewel de opening en de sluiting heel erg bijzonder zijn als je daarin mee loopt, is het hoogtepunt toch wel als je daar boven op het podium staat op nummer 1. Al had ik het natuurlijk ook in Canada (Spelen van 1976, GM) al twee keer eerder meegemaakt. Toch is het nog mooier als je dan in Nederland voor je eigen volk staat en het Wilhelmus wordt gespeeld, dat was heel ontroerend. Al weet je dat het geen 'topprestaties' zijn, zoals nu. Ik deed het gewoon naast mijn werk. Het was toen een stuk minder professioneel, vandaag de dag wordt alles zo goed begeleid. Zelfs psychologen komen er aan te pas. In onze tijd was het dan maar een beetje 'klungelwerk' als ik het zo mag zeggen. Wat trouwens ook wel raar was bij de opening was dat het niet verplicht werd gesteld en dat vind ik gewoon niet goed. Ik vind dat, als je met een ploeg daar naar toe komt je je ook als ploeg moet presenteren. Er is niet voor niets een opening en een sluiting, dan moet je er zijn. Dit gold helaas voor heel veel sporters niet en dat heeft me toch wel verbaasd dat dat kan.

I: U miste dus de eenheid?

R: Ja, ik vind gewoon dat dat opgelegd moet worden. Je krijgt bepaalde dingen, je bent met z'n allen een ploeg, maar dat viel toen dus tegen. Ik vind dat gewoon niet kunnen. Dus ik had nog wel wat kritiek.

I: Nog even over de medailles, u heeft er veel gewonnen tijdens die Spelen, twee gouden, een zilveren en een bronzen.

R: Ja inderdaad ik zal ze eens pakken. Er staat ook tekst in braille op. Het is wel een mooi aandenken zo'n medaille, en ook de bekendheid die ermee gepaard ging. Ik werd in mijn woonplaats herkend, je bent meteen een van hen.

I: Was er veel media-aandacht dan?

R: Nog niet zoveel, ik had natuurlijk de eerste medaille. Dat was natuurlijk mazzel wat dat betreft, want dan kwam je op televisie. Maar er was niet veel, maar in Canada was er nog minder. Het groeide dus wel. Maar een Mart Smeets was bijvoorbeeld heel sceptisch over de Spelen, dat werd hem door de sporters niet in dank af genomen. Ik vind het nergens op slaan van Smeets: die mensen doen ook hun best, met pijn en moeite proberen ze hoog te komen.

I: Nog even over de medailles, wat voor een impact hebben op die op u en uw carrière gehad?

R: Ik ben na 1980 gestopt, en heb afgetraind. Ik had het leuk gevonden als Ronald - mijn man - ook mee had gedaan met atletiek, want hij was best goed, maar er was zoveel concurrentie. Hij haalde de limieten misschien net wel, maar hij had geen zin om er helemaal voor te gaan, terwijl ik een beetje fanatieker ben. Ik ging er wel voor en de concurrentie was bij de vrouwen niet zo groot. Het was natuurlijk leuk om met elkaar te trainen. Dat was bij zwemmen wel anders, ik kwam altijd afgemat terug van zo'n weekend. Dat zwemmen kostte veel meer moeite dan atletiek, het is een korte inspanning en zwemmen is meer uithoudingsvermogen.

I: Het is wel apart dat u uitblonk op twee van die verschillende sporten..

R: Ja voor die tijd was ik inderdaad wel goed. Maar ik blijf erbij: ik heb gewoon mazzel gehad. Zwemmen was voor de eerste keer bij de Olympiade voor blinden en slechtzienden en atletiek vier jaar later ook. Ik heb gewoon mazzel gehad.

I: Hoe was het eigenlijk voor een sporter om daar te zijn?

R: Leuk, ja ik was wel trots hoor. Het was wel echt een bekroning op de carrière. Canada was ook zo anders.

I: In welk opzicht?

R: In Canada was onze coach iemand uit het leger, die had er de zweep onder, maar wel leuk. Je presteerde. Bij atletiek was het zo van: komt het vandaag niet dan komt het morgen. Ja dat was dag en nacht verschil.

I: Heeft u spijt van de switch van zwemmen naar atletiek?

R: Nee, want als ik dat niet had gedaan, dan had ik moeten stoppen. Mijn echtgenoot vond het namelijk niet zo leuk. We hadden toen nog verkering, maar je kwam echt afgemat terug van de training. Je was zo moe als een hond, en vooral voor de Spelen moest je heel veel trainen. Doordeweeks had hij er niet zo veel last van, dan werkte ik en ging ik voor het werk zwemmen, maar in de weekenden wel.

I: Ging u elk weekend zwemmen?

R: Tegen de tijd dat de Spelen dichtbij kwamen wel, zowel gewone conditie training als training in het water. Dat was zwaar, het sociale leven moet je wel een beetje opgeven. Dat was met atletiek ook, maar daar gingen we samen naar toe.

I: Dus er werd wel heel veel getraind, ging u elke dag?

R: Nee, niet elke dag, maar wel zoveel mogelijk.

I: Was er op de Spelen een vaste dagindeling?

R: Ja, want er moest natuurlijk wel elke dag getraind worden.

I: Wat ziet u als grote ontwikkeling in de Spelen van toen en nu?

R: Ik weet er nu niet zoveel van, alleen weet ik dat het allemaal wel soepeler geworden is qua begeleiding. Er is volgens mij één-op-één begeleiding bij blinden en slechtzienden.

I: Volgt u de Spelen nog?

R: Nou ik vind het leuk om datgene wat in de pers komt een beetje te volgen, maar het is toch niet meer zo als vroeger. Vroeger hadden we een blad: sportsnippers, toen volgde ik het meer, maar nu niet meer.

I: Wat is volgens u het belang van de Spelen voor een sporter?

R: Ik denk dat het heel belangrijk is om je te meten met elkaar. Echter vind ik verbroedering belangrijker, daar is het uiteindelijk om begonnen. Sport verbreedert zegt men. Ik vraag me af waarom het niet telkens in Griekenland is, daar zijn de accommodaties en daar is het allemaal uit voort gekomen. Nu kost het elke vier jaar heel erg veel geld, waardoor ik zeg: 'terug naar de bron'.

I: Waarom is de Spelen de moeite waard geweest?

R: Ik heb het tijdens de spelen wel van me af kunnen zetten, in de trant van: nu ben ik hier, nu moet ik er ook iets van maken. Ik weet nog goed dat met verspringen, dat iemand me verspringen al wilde feliciteren en stond te juichen. Ik zei: 'Nee nog niet man, het is nog niet zover'. Toen werd die sprong afgekeurd, dat was op zich wel grappig. Al was het wel zuur dat het de verste sprong was die neergezet is op de Spelen.

I: Wat heeft u na de Spelen er nog over mee gekregen, heeft u het er nog met andere sporters over gehad?

R: De atletiek groep was al niet echt hecht en viel dus snel uiteen. Het vervelende is en blijft het muggenziften naar elkaar, die vorm van jaloezie. Bijvoorbeeld: 'ja, maar zij ziet nog'. Ook al is dat heel weinig, en ik bepaalde ook niet of ik bij de A of B groep hoorde. Dan krijg je die onderlinge jaloezie en dat is gewoon jammer. Daar heb ik nog jaren last van gehad, dat je zo met mede sporters elkaar het licht in de ogen niet gunt. De een is nou eenmaal beter dan de ander. Het blijft een vieze nasmaak geven..

I: Maar gelukkig heeft u uw carrière wel mooi afgesloten met eremetaal.

R: Ja inderdaad. Ik zwam nog steeds wel, heb ook even in het bestuur gezeten en geniet nog wel van het zwemmen.

I: Denkt u wel dat de Spelen voor 1980 een impuls waren voor gehandicaptensport?

R: Ik denk het wel: het liet zien dat sporten mogelijk was en dat niet eens op top niveau, maar gewoon op normaal niveau.

Interview met Gertjan van der Linden (oud-deelnemer)

- Afgenomen te Arnhem, 16 april 2013
- Jongste gouden medaillewinnaar bij het zwemmen in 1980
- Van 1988-2004 professioneel rolstoelsbasketballer
- Sinds 2004 bondscoach van het Nederlands rolstoelbasketbalteam

Interviewer: Kunt u uzelf even voorstellen?

Respondent: Ik ben Gertjan van der Linden, bondscoach van de dames en heren rolstoelbasketballers. Ik heb zelf in 1980 meegedaan met de Paralympische Spelen met zwemmen en daarna met rolstoelbasketbal tot 2004. Vervolgens ben ik coach geworden.

I: Wat was uw motivatie om te gaan sporten?

R: Ten eerste ben je een kind van 6 of 7 jaar, dus ja wat is dan je motivatie. Iedereen om je heen, de kinderen op straat doen allemaal voetbal. Ik moet zeggen dat ik dan wel mee voetbalde op protheses, maar dat was natuurlijk niet je eigen sport. Mijn buurman had ook een prothese, hij nam mij mee naar een sportvereniging in de buurt. Daardoor ben ik in aanraking gekomen met rolstoelbasketbal en zwemmen. Het werd dus allemaal gestimuleerd door mijn omgeving. Mijn ouders stimuleerden het heel erg en je gaat gewoon mee met andere kinderen.

I: Waren er toentertijd ook al speciale verenigingen?

R: Ja, de ISR had je, de Invaliden Sportvereniging Ridderkerk en dat was een combivereniging. Daar zwommen ze, en hadden ze basketbal, jeu de boules, tafeltennis noem maar op. Dus er was al een invalidensportvereniging, al zie je wel een verschil natuurlijk met de tendens dat alles geïntegreerd is. Je hebt nu nog wel een aantal combiverenigingen, alleen in de huidige tijd verschillen deze wel met die tijd.

I: Daar bent u begonnen met zwemmen en basketbal?

R: Ja dat kon ik daar allebei en toen hadden ze gezien dat ik met zwemmen wel wat talent had. Toen ben ik bij een valide zwemclub in Ridderkerk gaan trainen.

I: Waarom bij de valide vereniging?

R: Daar zaten de zwem trainer/coaches, en die deden vrijwilligerswerk bij de invalide sportvereniging. Die zeiden: 'je moet bij ons komen zwemmen'. Toen ben ik daar dus heen gegaan en heb ik meegedaan met de Nederlands Kampioenschap. Daar won ik, ik zwom al Nederlandse records aan flarden. Daarna is het balletje gaan rollen.

En toen heeft u dus meegedaan aan de Spelen van 1980?

R: In 1980 heb ik mee gedaan als jongste deelnemer, ik ben ook de jongste deelnemer ooit die een gouden medaille heeft gewonnen. Dat zijn hele leuke dingen, alleen kan je het totaal niet vergelijken met deze tijd. Het is allemaal nu wel professioneler geworden.

I: En waarom die switch van zwemmen naar rolstoelbasketbal?

R: Ik deed al rolstoelbasketbal tijdens het zwemmen. Door een ongeval ben ik dus uiteindelijk bepaalde sporten gaan beoefenen. Eigenlijk, hoe ik groot gebracht ben, zit voetbal in me. Alles staat in het teken van voetbal, maar dat is een teamsport en dat kan niet in een rolstoel. Als je je benen mist, kan je niet echt voetballen, maar op straat voetbalde ik altijd. Teamsporten vond ik altijd al veel leuker. Dat zat veel meer in me, dat neemt niet weg dat ik 6/7 keer trainde met zwemmen toentertijd. Ik basketbalde

ook nog 3 à 4 keer per week, als kind zijnde al, als 12/13 jarige. Dus op dat moment was het altijd trainen trainen trainen en sporten. Maar voor mij was het al vrij snel helder dat ik een teamsport moest gaan doen, want dat leek veel meer op voetbal dan het zwemmen. Toentertijd had je nog niet zoveel keuze, want rolstoeltennis had je nog niet of rolstoelhockey was er ook nog niet. Je had eigenlijk alleen maar rolstoelbasketbal als teamsport, dat was het enige. Daar bleek ik ook een beetje talent voor te hebben, dus dat zet je door en dan heb je bereikt wat je nu hebt bereikt.

I: En de Spelen van 1980, toen u nog zwom, hoe ging dat, de selectie bijvoorbeeld?

R: In 1977 deed ik mee met de Nederlandse Kampioenschappen, toen was ik elf. Daar zwom ik al alle Nederlandse records aan flarden. Al waren die nog niet zo hoog en het waren jeugdrecords. Ik zat met twee andere in een klasse, dus je was met z'n drieën en je won dus altijd al een medaille. Dat was al heel wat. Ik was toch een jong broekie die in de Nederlandse selectie kwam. Je trainde daarmee en met de valide vereniging. Daar lag ik elke morgen, zes ochtenden in de week in het water en twee avonden per week. Op zaterdag was er altijd nationale training in Doorn in het revalidatiecentrum, daar deden we 's middags krachttraining. Daar waren allemaal Paralympische sporters, de nationale selectie. In die selectie heb ik in de voorbereiding drie jaar bij getraind voor de Olympische Spelen.

I: De training was toen al flink intensief hoor ik?

R: Ja ik weet nog goed dat de ouders niet op de tribune mochten zitten. Als ik maar even langs de kant wilde rusten, ging Cor van der Velden op de vingers staan dat je moest gaan zwemmen. Hij was oud soldaat, die had er flink de zweep op. Dus vanuit die sportopvoeding kom ik. Ik was natuurlijk een dondersteen, daar was ik me ook van bewust. Als we op trainingskamp waren lag er altijd wel bij iemand suiker in zijn bed. Ik werd ook wel hard aangepakt, ik was pas dertien jaar, maar ik werd wel zo aangepakt. Daarom mochten ouders ook niet op de tribune zitten.

I: Vond u het wel een goede methode?

R: Er wordt altijd gezegd dat het in die tijd makkelijk was een medaille te halen. Daar ben ik het niet mee eens, ik trainde toen echt heel erg intensief. Van der Velden had zijn eigen methodes. Hij werd aangesteld als trainer/coach en als mannetje van dertien jaar luister je daar naar. Mijn opvoeding in sport is dus wel wat anders dan in deze tijd. Ik lag af en toe langs de kant uit te puffen en dan kwam iemand ging op mijn vingers staan. Of ik was zo uitgeput, tot overgeven toe, omdat ik echt niet meer kon. Hoewel veel mensen zeggen dat je in die tijd die gouden medaille gewoon 'gekregen' hebt, omdat het niveau in de tijd nog niet zo hoog was. Dan denk ik bij mij zelf dat er nu misschien, met alle respect, minder hard wordt getraind dan toen.

“Veel mensen zeggen: ‘in die tijd heb je die gouden medaille gewoon ‘gekregen’, het niveau was in de tijd nog niet zo hoog’. Dan denk ik bij mij zelf dat er nu misschien, met alle respect, minder hard wordt getraind dan toen.”

I: Vond u het toen nog wel leuk dan?

R: Ja want je won, en ik was wel een strebertje, ik wilde altijd winnen. Ook was ik de jongste altijd, dat moet je niet vergeten. Iedereen was ouder en ik werd dan ook wel op sleeptouw genomen door de anderen.

I: Was het dan ook wel een leuk team?

R: Ja, we waren wel echt een team en dat was ook wel echt belangrijk.

I: En de spelen van 1980 zelf, hoe ervoer u dat, was het professioneel?

R: Het was natuurlijk mijn eerste Spelen dus ik heb niet echt vergelijkingsmateriaal, ik was pas dertien jaar dus alles was overweldigend. Je mocht meedoen en het enige wat je deed was in het water zijn en zo hard mogelijk zwemmen. Opeens had je heel veel sporters hier in Papendal, we sliepen allemaal in Schaarsbergen in de kazerne, op stapelbedden en het was allemaal nieuw en leuk. Al had je natuurlijk geen vergelijkingsmateriaal, maar van iedereen die je sprak, hoorde je wel dat het allemaal goed geregeld was in Nederland. Het zou namelijk eerst in Moskou gehouden worden, maar die zeiden dat ze geen gehandicapten hadden, dus zij wilden het niet organiseren. Dan mag je blij zijn dat een land als Nederland het wilde organiseren in Arnhem.

“Bij ons in Veenendaal was er veel publiek, de finales waren bijna altijd vol. Dus dat was wel positief, maar ook het basketbal was altijd vol.”

I: Was er veel publiek?

R: Bij ons in Veenendaal was er veel publiek, de finales waren bijna altijd vol. Dus dat was wel positief, maar ook het basketbal was altijd vol. Het publiek was er wel, maar je kan het niet meer vergelijken met de huidige tijd.

I: Hoe was de sfeer in het Olympisch dorp?

R: Ik keek mijn ogen uit, als Nederlandse zwemploeg deden we wel heel veel samen. De coach had er wel ingehakt dat we altijd heel veel dingen samen deden. 's Ochtends natuurlijk de series en 's avonds je finales.

I: Er was dus wel een strakke dagindeling?

R: Ja dat had je altijd, maar ik lag natuurlijk ook wel om zeven uur in bed, dat kan je je in deze tijd ook niet meer voorstellen. Ik lag er echt om 7 uur in, want ik was dertien jaar en ik moest naar bed van mijn coach. Ik was nog een kind. Ik heb het dus iets anders beleefd, waardoor je nu wel heel veel ervaring hebt en wel om dingen moet lachen waar mensen zich weleens druk om maken of juist niet druk om maken. Je weet wel hoe het geweest is en hoe het nu is. Ik weet nog wel dat ik mijn ogen heb uitgekeken, al die mensen met die verschillende handicaps die er allemaal waren. In de zwemploeg en met basketbal had ik natuurlijk ook al veel ervaring, maar nu zag je ook buitenlanders die op plankjes binnen kwamen met wieltjes erop. Dat was heel anders. Ik weet ook nog dat ik voor het eerst iemand zag die helemaal geen armen had en die met zijn voeten aan het eten is, dat zijn hele rare dingen. En dan vraag je je af hoe zo'n iemand naar de wc gaat..

I: Ja dat lijkt me ook.

I: In die tijd was er politieke controverse omtrent Zuid-Afrika, heeft u daar wat van meegekregen?

R: Nee helemaal niks, ik zag het ook in je vraag staan, maar ik heb daar dus helemaal niks van meegekregen. Ik kan het in de huidige situatie wel wat begrijpen. De discussie over China, over Peking en de mensenrechten, dat daar over gesproken wordt en dat daar discussie over is vind ik helemaal nog niet zo verkeerd. En dat Zuid-Afrika dan niet mag komen, ja dat is dan maar zo.

I: Dus u bent eigenlijk een voorstander van politieke bemoeienis in sport?

R: Nou, je moet het gecombineerd zien, ik zeg niet dat ze niet mee mogen doen, maar ik vind wel dat je dingen bespreekbaar moet maken. Politiek zou geen impact op samen sporten mogen hebben, alleen vind ik wel dat je er bij stil mag staan. Kijk als Rusland zegt 'wij hebben geen gehandicapten, wij organiseren de spelen daarom niet'. Dan moet je de vraag stellen of je de Russen dan wel moet uitnodigen op de Paralympics. Die vraag kan je je altijd stellen, en dat is een politieke vraag dat alleen

maar met politiek te maken heeft en eigenlijk hoor je dan niet te komen. Want eigenlijk is het heel wrang; ze willen het niet organiseren omdat ze geen gehandicapten hebben, maar ze sturen wel een team. Dat is waarschijnlijk ook gewoon helemaal niet gebaseerd op topsport, waarschijnlijk dachten ze: *'ah dan hebben die mensen ook wat'* en daar moet je vanaf. Dat zag je sowieso in de tijd meer.

I: Hoe was dat, hoe werden jullie toentertijd gezien?

R: Ja, het was allemaal knap he wat we deden. *'Het is toch wel mooi dat mensen met een handicap toch iets leuks kunnen doen samen'*. En dat was ook wel zo, en daar ben ik mij van bewust, maar mensen beseffen niet dat ik keihard moest trainen, ik trainde gewoon 12/13 keer per week.

I: Dat lijkt me wel frustrerend dat mensen zo tegen je aan kijken...

R: Ja alleen was ik een kind en dat interesseerde me eigenlijk niet. Maar als je wat ouder wordt dan word je er van bewust. De huidige situatie maakt het er naar dat er veel meer mogelijkheden zijn om te trainen. In die tijd deden de toppers het zelf. In die tijd had je bij verschillende takken van sport als je het laatste jaar voor de Spelen hard ging trainen dat je dan al goed kon presteren op te spelen. Tegenwoordig moet je gewoon vier jaar lang hard trainen, al heb ik daar soms ook nog mijn vraagtekens bij, bij sommige takken van sport. Als ik nu kijk naar rolstoelbasketbal, als wij ons niet vier jaar lang voorbereiden voor de Spelen dan ga je niet eens naar de Spelen. Die tijden zijn veranderd, maar bij sommige sporten dus nog niet. Tenminste, als ik in mijn omgeving kijk dan twijfel ik daar weleens aan. Welke sporten dat zijn, dat doet er niet toe. Ik denk dat sommige sporten, als zij vier jaar lang gaan trainen, dat hun niveau stukken vooruit gaat, maar dat is niet alleen in Nederland. Ik kijk dan internationaal.

I: Dus internationaal moet het ook gewoon naar een hoger niveau worden getild?

R: Ja, bij sommige takken van sport trainen ze volgens mij nog niet dagelijks.

I: Wat heeft op de Spelen van 1980 eigenlijk de meeste indruk gemaakt?

R: Voor mij heeft het winnen van een gouden medaille de meeste indruk gemaakt. Als je als kind een gouden medaille wint is dat het mooiste wat er is. Als ik dan naar mijn eigen zoon van tien kijk, die alles wil winnen en als hij dan met een beker thuis komt, is dat het mooiste wat er is. Dan maakt het niet eens uit of het de Paralympische Spelen zijn of iets veel kleiner, daar denk je helemaal niet over na. Het was dus gewoon het winnen van een medaille. Het plezier dat ik heb gehad met mijn mede atleten was ook een heel positief punt.

I: Kunt u die dag nog herinneren dat u die medaille won?

R: Nee, dat is uit de oude doos, dat kan ik mij echt niet meer herinneren.

I: Wat was de impact van die medaille voor uzelf?

R: Nou je kreeg daarna heel veel publiciteit, ik werd sportman van het jaar in Ridderkerk, ik mocht met Beatrix het gemeentehuis openen. Ik kreeg allemaal cadeautjes van winkeliers, mensen wilden met je op de foto, je werd gehuldigd. Er kwam dus heel veel op je af. Dat was heel apart, in Ridderkerk was dat dan, dus vanaf dat moment was je gewoon een bekende burger. Dat was wel een hele verandering, maar wel een leuke. Voor mij was het toen tijd om te stoppen met zwemmen en verder te gaan met basketbal.

I: Bent u wel gewoon door gegaan met zwemmen?

R: Nee, nu weer wel voor de leuk, maar toen niet meer. Zwemmen was niks voor mij. Ik moest gewoon mijn ei kwijt bij het basketbal.

I: Wat was het gevoel voor u om op de Spelen te zijn?

R: Daar sta je als kind helemaal niet bij stil, je doet gewoon je ding, maar je weet wel dat het ontzettend leuk was. Je weet wel dat het een groot toernooi was. Op het moment dat je geselecteerd was dat je er naar toe mocht, waren je ouders nog blijer dan je zelf was bij wijze van spreken. Elke keer weer om geeft het een eergevoel om daar te staan met het nationale team.

I: Geeft het inderdaad ook zo'n vaderlands trots gevoel?

R: Ja voor mij wel, maar in mijn omgeving mis ik dat weleens. Ik had er vanmorgen toevallig met iemand een discussie over dat als je naar het valide basketbal kijkt en je vraagt aan een kind van 12/13 jaar wat het hoogtepunt zal zijn dan zeggen ze allemaal: 'Ik wil in de NBA spelen'. Ik snap dus niet dat die kinderen niet zeggen dat ze op de Olympische Spelen willen spelen. Bij basketbal wordt er amper over het nationaal team gesproken alleen maar over clubs en dat is wel een nadeel bij de basketbal sport, waardoor onze valide basketbal het hoogst haalbare haalt niet haalt. Tenminste wat in mijn ogen het hoogst haalbare is en dat is voor mij niet de NBA, maar op de Olympische Spelen staan. Dat komt omdat wij niet zo opgevoed zijn, het zit niet in onze cultuur, en bij andere takken van sport heb je dat wel. Daar willen ze naar de Olympische Spelen want dat is het hoogst haalbare, bijvoorbeeld bij zwemmen, roeien, hockey, dat zit er helemaal in. Bij basketbal zit dat er niet in, Paralympische sporters willen overigens allemaal naar de Paralympische Spelen. Dat is voor hen het hoogst haalbare, ze praten nooit over de club. Maar dat is bij de valide basketballers dus nog een probleem.

I: Kunt u misschien nog iets van de openingsceremonie van de Spelen van 1980 herinneren?

R: Ja een helikopter kwam de prinses brengen, dat was een hele happening. Allemaal hier op dat veld een rondje maken. Bij de sluiting was ik in slaap gevallen, dat weet ik ook nog wel. Toen was ik zo moe, want ik mocht wakker blijven van de coach en dat heb ik toen ook de hele nacht gedaan, maar toen sliep ik dus tijdens de sluiting. Bij de openingsceremonie was het gewoon vol en die duiven die los werden gelaten. Het Olympisch vuur, dat was gewoon heel erg leuk om mee te maken. Ik vond vooral alles leuk.

I: Het lijkt me dan ook wel heel apart om hier elke dag te zijn, komen dan ook herinneringen terug?

R: Ja, ik vind het wel ontzettend jammer dat er geen zwembad meer is, want wij traiden natuurlijk ook in dat zwembad. Dus dat is dan wel weer jammer. Voor mij is Papendal wel heel belangrijk, ik kom hier al vanaf 1977/1978 en nu is het gewoon fantastisch dat ik hier al zeven jaar mag werken en een contract heb tot en met Rio. Dit is eigenlijk gewoon mijn ding, ik woon ver weg en moet elke dag lang reizen, maar dat heb ik er wel voor over.

I: Ok, elke dag zeer vroeg opstaan dus.. We hadden het er trouwens net al over: het verschil tussen 1980 en nu, wat is het grote verschil?

R: Nou ik ben ouder.. Ik moet wel zeggen dat ik wel als topsporter getraind heb, daar hebben andere mensen soms wel een andere mening over. Maar als ik zie hoeveel ik heb getraind dan weet ik zeker dat sommige dat niet doen. Ik wil bestrijden dat mensen zeggen dat het toentertijd niks voorstelde. Ik was natuurlijk ook nog heel jong en ik leefde ook echte voor de sport. Ik ging wel naar school, maar sport ging altijd voor. Dus in die tijd, toen ik zo jong was, heb ik er alles aan kunnen doen. Ik heb altijd heel

veel getraind, dus voor mij was dat anders dan voor de meeste anderen. Een aantal andere Olympische Spelen heb ik gecombineerd met mijn werk, maar ik trainde wel elke dag.

I: Was de belevenis heel erg anders als zwemmer en als rolstoelbasketballer?

R: In 1984 ben ik mee gegaan als dertiende speler en heb ik ervaring opgedaan hoe het was als basketballer en in 1988 hebben we zilver gewonnen met de basketballers.

I: Was dat een hele andere belevenis?

R: Nou ik was natuurlijk een stuk ouder. We waren favoriet op een medaille te winnen daar en dat hebben we dus ook gehaald. Uiteindelijk verloren we de finale van Amerika, terwijl ik er van overtuigd ben dat we die wedstrijd hadden kunnen winnen. Toen was ik ook nog een jong broekie en tot de finale heb ik alles gespeeld. In de finale speelde ik minder en dat is wel jammer, maar ja dat was een beslissing van de coach. Daar wonnen we dus zilver en dat was natuurlijk hartstikke positief. Dan ben je 21 jaar. En ook toen heb ik elke dag getraind en dat heb ik eigenlijk gedaan tot en met 2004. Dus ik weet niet hoe het is om niet te trainen. Wij trainden altijd, alleen gingen dingen wel gecombineerd en op een gegeven moment heb je een leeftijd dat je ook veel doet met ervaring en dan train je anders. Alleen in de huidige tijd, toentertijd deden we niet aan fysieke training, alleen maar basketbal. In deze tijd, als ik nu kijk naar mijn selecties, die moeten nu een fysieke trainer hebben, want anders red je het nu niet. Je moet gewoon heel hard trainen om fit te zijn.

I: Wat is het verschil in belevenis als deelnemer en coach?

R: Nou als speler ben je alleen maar met jezelf bezig, en ook wel met je team, maar vooral zorgen voor jezelf dat je goed speelt en met de scores van anderen heb je niks te maken. Als coach zijnde heb je met een team te maken, je moet een team bouwen en daarnaast heb je je staf wat ook een team moet zijn. Ook organisatorisch naar het NOC*NSF toe komt er ook meer bij kijken, je hebt dus een hele andere verantwoordelijkheid. Het neemt niet weg dat ik als speler zijnde spelverdeler was dus je had wel de verantwoordelijkheid op het veld. Ik hield me niet bezig met hoe laat we gingen eten, of wat goed zou zijn in de planning, daar had je allemaal geen boodschap aan. Dat is wel de verandering nu als coach zijnde, als speler kon je lekker tekeer gaan op het veld, dat was je enige zorg. Nu als coach moet je 24 uur per dag op je hoede zijn, je bent altijd bezig, tenminste zo beleef ik het op de spelen met de voorbereiding om te presteren. Dat is toch wel wat anders dan als speler, dan kan je meer afstand nemen en leuke dingen doen, stappen etc., maar dat kan je dus niet doen als coach.

I: Bevalt het wel als coach?

R: Ja ik vind het leuk hoor, je bent de enige die zeker is dat je naar de Paralympische Spelen gaat, de selectieprocedure heb je al achter de rug. Jij bepaalt met overleg met je staf en dan ga je een team samen stellen en dan is het maar net wat jij denkt nodig te hebben om een zo goed mogelijk resultaat te behalen, wie het wordt. Dat vind ik ook leuk, om tegen mensen te zeggen dat ze niet geselecteerd zijn, want dat is gewoon een onderdeel van je job. Dat zijn de moeilijkste gesprekken die er zijn, want die zijn nooit leuk, maar ik vind het wel leuk voor mijn job, want het hoort er gewoon bij. Dat zijn de meest interessante ontwikkelingen die je mee maakt als coach zijnde.

I: Hoe belangrijk zijn de Paralympische Spelen voor u?

R: Nou kijk, ik denk altijd in cyclussen van 4 jaar, dus voor mij zijn de spelen het hoogst haalbare in de sport. Die heb je alleen maar om de vier jaar in onze tak van sport, je hebt natuurlijk ook de winterspelen, maar daar heb ik niks mee. Dus voor mij staat, ook vandaag, alles in het teken van Rio. Daarom was het voor mij ook heel belangrijk dat ik een contract tot Rio kreeg, zodat ik mijn lijn uit kan

zetten tot en met Rio. Voor een atletiek coach, een handbike coach, of voor een zwemcoach die gaan toch wel die coaches, en wij moeten ons als basketballers nog kwalificeren en dat is een heel ander verhaal. Wij zijn altijd afhankelijk van het jaar voor de Spelen of we een jaar later wel of niet naar de Spelen gaan. Dus wij moeten elk jaar presteren en daarom is het wel prettig omdat je zelf weet dat je een contract hebt tot Rio, dat je een team op kan bouwen voor Rio. We weten dat we het jaar voor Rio, tijdens het EK ons met de heren moeten kwalificeren, dan moeten we bij de eerste zes zijn en bij de dames bij de eerste drie. Dat moet je wel weer halen en dat is wel weer risicovol, dus we moeten niet inslapen ofzo we moeten altijd scherp zijn. Daarna zijn er geen kwalificatie trainingen meer, we moeten ons in 2015 plaatsen voor 2016 en als je dat dan niet redt om wat voor een reden dan ook, door blessures o.i.d. dan heb je een probleem.

I: Gehandicaptensport is dus ook topsport geworden de laatste jaren?

R: Ja maar dat was toen ook al, alleen toen kwalificeerden we ons gemakkelijk met basketbal want toen wonnen we alles. Net als de valide hockeydames, die kwalificeren zich altijd, want die zitten altijd bij de eerste vijf van Europa want ze hebben maar 4 landen. Ik zag het toen ook al als topsport, want ik classificeer dat aan de hand van trainingen.

I: Maar u snapt ook wel dat andere mensen dat misschien niet zo zagen?

R: Ja daar ben ik het ook helemaal mee eens, ik heb dat nu nog steeds bij sommige sporten. 'Doet ie aan topsport? Dat geloof ik niet'.

I: Maar wel vreemd dat er zo'n groot verschil kan zijn in verschillende sporten..

R: Ja maar ik heb in mijn team, toen ik zelf nog speelde, ook mensen van wie ik vond dat zij niet aan topsport deden. Die deden mee, maar die bedreven geen topsport, terwijl ze in het zelfde team zaten. Als ik naar rolstoelbasketbal 1988 kijk in Korea, ik kan zeggen dat ik aan topsport deed, maar een aantal jongens deden niet aan topsport. Die leefden er heel anders voor, basketbal stond bij hen niet op nummer 1. Maar door hun handicap en door hun basketbal kwaliteiten konden ze wel meedoen. Dat heb ik toen tot de laatste dag van de Spelen ervaren.

I: Het verschil tussen topsport en gewoon sport is dus dat bij topsport je sport op nummer 1 staat en dat je full time traint?

R: Ja inderdaad, dan heb je er alles voor over. Als je dan ook nog gaat winnen dan wordt het helemaal top. Maar ik ken ook mensen die bedrijven topsport, maar die winnen nooit, wat natuurlijk ook heel frustrerend is. Die winnen niet op de Paralympische Spelen of die komen helemaal niet op de Paralympische Spelen. Ik heb een paar jongens hier die echt topsport bedrijven en een paar die gewoon sporten. Je probeert het ze wel bij te brengen, maar dat stopt een keertje. Dan hoop je dat er betere komen, wij hebben natuurlijk met twaalf spelers of twaalf speelsters te maken bij de dames en van die twaalf zijn er een aantal die wel topsport bedrijven en een aantal niet. Dan is het jouw job als coach zijnde om dat te managen en dan is het jammer dat je geen grotere 'vijver' hebt zodat je meer keus hebt. Als je wel dertig meiden hebt, dan weet ik zeker dat er wel 12 topsporters zouden zijn. Dat is een ontwikkeling waar ik nu zelf ook mee bezig ben om het voor elkaar te krijgen dat ze allemaal topsporters zijn.

I: Ziet u ook wel de groei in gehandicaptensport?

R: Ja bij rolstoelbasketbal en bij andere takken van sport, maar dat komt ook door de professionaliteit dat het NOC*NSF heeft aangebracht. Andre Cats is natuurlijk een pre voor het aangepast sporten, dat

iemand zo enthousiast en gedreven is en op elke plek een coach heeft neergezet, die van wanten weet. Dat komt in principe van de valide sport vandaan, dus daar zijn wel aardige stappen in gemaakt.

I: Ziet u ook een cultuurverschil, een verandering van het publiek naar de gehandicaptensport toe?

R: Je houdt natuurlijk altijd de ‘oh wat goed dat ze dat kunnen’ mensen op de tribune, daar ontkom je nu eenmaal niet aan. Bij valide sporters zijn er ook wel eens mensen die niet voor de sport komen, maar alleen omdat ze moeten van de sponsors ofzo. De niet-sporters heb je altijd. Alleen zaten er bijvoorbeeld in Barcelona ook 12000 man op de tribune en die Spanjaarden waren echt basketbalpubliek, de tribune zat gewoon vol. Ik weet nog wel dat in Korea de tribune vol zat met kinderen, die waren verplicht om daar heen te gaan, dus dat was niet echt publiek, maar in Barcelona dus wel. In 1996 in Atlanta had je afwisselend publiek, maar er zat wel wat, maar dat was niet echt top. In Sydney zat weer alleen maar echt sportpubliek te kijken, en dat was ook beleving, niet alle wedstrijden helemaal vol, maar best wel wat publiek. Griekenland was weer wat minder, dan had je weer wat meer met scholen, schoolreisjes, dus dat was weer een wat ander soort publiek. Londen stak er met kop en schouders boven uit, mensen kwamen echt naar de sport kijken. Die ervaring had ik ook in Sydney en Barcelona toen ik zelf speelde.

I: Dat is wel echt heel mooi, en ja 2012 was natuurlijk heel groots.

R: Ja maar dat was weer meer de publiciteit van buiten af, de wedstrijden waren hetzelfde, maar nu was de tv erbij. Mensen gingen er daardoor veel meer over praten. Je had natuurlijk ook uitzendingen van de NOS, dus de beleving werd een stuk groter en voor onze tak van sport is dat natuurlijk gigantisch aan het groeien.

I: Wanneer was volgens u echt die ommekeer?

R: Je zag het voor Londen al groeien, de bonden zelf zijn er heel druk mee bezig geweest door de stap die het NOC*NSF heeft gemaakt naar ons toe om het te professionaliseren.

I: Want in 1980 was er nog niet zo heel veel media aandacht neem ik aan?

R: Nou hier in Nederland natuurlijk wel, omdat het in Nederland was. Zowel in de krant als op de tv, de NOS heeft er ook wel wat aandacht aan besteed. Ook al was het allemaal wel wat sporadisch, maar er werd wel wat uitgezonden.

I: En de jaren daarna?

R: In 1984 was het al wat minder en in ‘88 ook, in 1992 was het weer meer. Toen kon je mee liften met de Spelen, die toen heel goed waren met een paar goede resultaten van de valide sporten, dan wordt je meegezogen door de Spelen. In 1996 was het weer wat minder, de Spelen waren ook verder weg. 2000 hadden we fantastisch valide sport gehad met Inge de Bruijn en Pieter van de Hoogenband, Nederland leefde daar, dus daar konden we mee meeliften. 2004 was weer wat minder, maar dat heeft ook weer met de prestaties en de beleving van de Spelen daar zelf te maken. We waren alleen wel wat minder in de publiciteit, ja ik stond wel weer een keer in de krant, omdat ik het ergens niet mee eens was.

I: Dus Arnhem was wat betreft media aandacht wel een impuls voor de gehandicaptensport?

R: Ja, nu trekt het wel weer aan, en dat komt eigenlijk door de NOS omdat zij het veel meer uitzonden. In 2004 en 2008 hebben ze het wel geprobeerd, met BNN en dat soort tv uitzendingen. We kwamen toen wel op tv, maar niet bij de NOS en daar kijken toch meer mensen naar. Het is wel jammer dat het niet altijd alleen maar sport was, maar laten we hopen dat dat in Rio wel zo is. Het is fantastisch dat we dit

jaar op tv zijn geweest, ik zou de laatste zijn die iets anders beweert, maar het is nog niet volwaardige sport, nog niet gelijk getrokken met valide sport.

I: In welk opzicht is het nog niet gelijk getrokken?

R: Ja inderdaad, qua publiciteit nog niet.

I: Maar in sportief opzicht wel?

R: Ja, dan kan hier vooral zeggen dat het aardig gelijk aan het trekken is. Ik denk ook dat als dat niet zo is dat je ook vooral naar je zelf moet kijken. Als je nog achter gesteld wordt bij bepaalde dingen dan moet je in de spiegel kijken, want dan doe je dingen niet goed. Als we kijken wat voor een programma hebben, mogen we heel dankbaar zijn.

I: Wat dat betreft heeft invalide sport een hele grote sprong gemaakt dus?

R: Ja, een hele grote sprong. Echt een heel groot verschil met 1980, toen was het echt nog gehandicapten sport en dan praat ik niet over mijn eigen beleving, maar naar buiten toe en intern was het wel echt gehandicaptensport. Ik denk dat je nu gewoon echt topsport kan zien. Het leuke is dat we basketbal, we praten altijd over rolstoelbasketbal maar eigenlijk moeten we praten over basketbal in een rolstoel. Net als je rolstoeltennis hebt of tennis in een rolstoel, de dames doen rolstoeltennis en de heren doen tennis in een rolstoel.

I: Is dat dan weer het verschil tussen sport en topsport?

R: Nee, het is meer hoe je ernaar kijkt, als je de heren ziet tennissen, denk ik echt: '*als je daar een valide iemand tegen over zegt dat wordt het nog spannend*'. Bij de dames, met alle respect, is het maximaal een rally van twee slagen en dan is het klaar. Maar Esther heeft wel weer echt topsport bedreven, ik zou de laatste zijn die dat niet beweert. Alleen al haar wedstrijden won ze heel makkelijk, het was serveren en een keer terugslaan en het was klaar. Meer was het niet, totaal geen rally's. Daar moet je wel voorzichtig zijn met het beschrijven, rolstoeltennis is namelijk wel topsport voor de mensen die het als topsport zien of beoefenen, en sommige doen dat niet. Dat geldt dus ook voor rolstoelbasketbal.

I: Het gaat dus om de beleving?

R: Ja, inderdaad en die is bij sommige mensen anders.

I: Heeft u misschien nog een mooie anekdote over de spelen van 1980?

R: Ik heb samen met Willem te Laar de krant gehaald -hij en ik waren de twee kemphanen, hij was allen 5/6 jaar ouder en won alles, ik heb een gouden medaille omdat ik met hem mee mocht doen- samen op een foto in Arnhem bij het naambordje van een straat in Schaarbergen genaamd 'korte poten'. Dat was wel een leuke, we stonden dus onder dat straatbordje.

I: Geen suiker in bedden van andere sporters?

R: Ja, dat heb ik wel gedaan. Ik was een dondersteen natuurlijk, ik was dertien jaar. Bij collega sporters heb ik dus suiker in hun bed gedaan. Ik heb ook een keertje, dat was ook wel een goede, de ogen verstoppt van een collega zwemmer. Die had twee glazen ogen en die had ik verstoppt, die kon hij toch niet vinden. Dat zijn wel dingen die je bij blijven. Van onze coach Cor van der Velden mochten we de finale rolstoelbasketbal tussen Nederland en Israël niet zien, maar ik ben stiekem gaan kijken. Hij is er volgens mij nooit achter gekomen. Toen heb ik gezegd: daar wil ik ook een keer staan en dat is mij acht jaar later gelukt. Dat was het mooiste...

I: Ja het lijkt me ook heel mooi als je van je sport je werk kan maken en nu ook weer verder kan als coach.

R: Ik zei vroeger altijd dat het me zou gaan lukken, dat ik van mijn sport mijn werk ga maken. Mijn ouders werden natuurlijk gillend gek, ze dachten dat het mij nooit zou lukken met rolstoelbasketbal, maar het is me toch gelukt.

Interview met Erica Terpstra (lid stichtingsbestuur)

- Afgenomen te Scheveningen, 9 april 2013
- Zwemster bij de Olympische Spelen in Rome 1960 en Tokio 1964
- Tweede Kamerlid voor VVD in de periode 1977-1994
- Eerste voorzitter van de in 1977 opgerichte Federatie Sport Gehandicapten
- Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 1994-1998
- Voorzitter van NOC*NSF 2003-2010

Interviewer: Wanneer en hoe bent u voor het eerst betrokken geraakt bij de gehandicaptensport?

Respondent: De eerste keer dat ik een gehandicapte sporter tegen kwam was in 1960, tijdens de Olympische Spelen in Rome. Dat was nog in de tijd dat mensen met een handicap vaak ver weg in een tehuis in de bossen werden verzorgd. Je zag vrijwel nooit iemand in een rolstoel op straat. Toen kwam ik in Rome, waar ik zou zwemmen, Elka Gaarlandt tegen. Een Nederlandse zwemster die aan de Paralympics mee zou doen. Dat waren de eerste Paralympics toen, het was nog allemaal heel klein. We kwamen in gesprek en binnen twee minuten was die hele rolstoel van haar weg. Waren we gewoon twee zwemsters die met elkaar praatten. Dat vond ik zo bijzonder. Vanaf die tijd heb ik echt gedacht: wat gek dat je altijd dat etiket krijgt opgeplakt van 'gehandicapte'. Terwijl het in mijn optiek, gewoon gaat om mensen met toevallig een handicap. Toen ben ik mij gaan inzetten voor de gehandicaptensport. Ik ben de eerste voorzitter geworden van de Federatie Sport Gehandicapten. Dat was voordat ik in de Tweede Kamer kwam. Dat heb ik heel lang gedaan. De federatie was eigenlijk de voorloper van alles, de verstandelijke gehandicapten waren daarbij en de fysiek gehandicapten ook. Er was nog geen sprake van echt een sterke organisatie voor gehandicaptensport, het was allemaal heel erg amateuristisch. De intentie was geweldig, maar het was ook nog heel erg pril. Zo ben ik eigenlijk in de gehandicaptensport geraakt. Toen ik in de Kamer kwam heb ik vanaf 1977 onder andere gehandicaptenbeleid en -sport mogen doen. Niet de 'gewone' sport, maar wel gehandicaptensport. Want je moest niet denken dat als je zelf weleens goed hard heen en weer had gezwommen, dat je dan verstand van sport had?!

I: Destijds bestond gehandicaptensport zo goed als niet?

R: Het was heel pril. Maar we waren op wereldniveau een van de trekkers. We hebben dat eigenlijk gedaan samen met de Britten, die al veel eerder de Stoke Mandeville Games hadden. Dat was voor ons eigenlijk ook het begin van de gehandicaptensport.

I: Dus nadat u naar de Kamer ging kwam er wel meer aandacht voor gehandicapten sport?

R: Een beetje, maar niet spectaculair.

I: Dus dat is mede door u gekomen?

R: Laat ik zeggen dat ik heb meegeholpen. Het bestond eigenlijk nog niet in de opinie van de "gewone" sportwereld. Gehandicapten werden echt nog als zielig gezien, er heerste een hele andere cultuur.

I: Bent u zelf ook wel eens in Stoke Mandeville geweest?

R: Ja zeker. Ik heb die hele ontwikkeling meegemaakt. Als je ziet wat we nu met de integratie van gehandicaptensport binnen NOC*NSF hebben gedaan, dat alle faciliteiten nu gelijk zijn, ze krijgen dezelfde status, dezelfde kleding en alles, dat is prachtig. Dat hadden we toen niet kunnen denken, dat het uiteindelijk toch zo goed is geïntegreerd, en daar ben ik heel trots op.

I: Waren er andere gezichtsbepalende personen die, net als u, de gehandicaptensport stimuleerden?

R: Natuurlijk, zeker in het veld. Ik moet zeggen dat het toen een beetje begonnen is, zo was er in Den Haag een sterke trekker voor de sport voor verstandelijk gehandicapten.

I: We hebben het dus nog steeds over de jaren 70?

R: Ja, en verder hadden we dus hele kleine bondjes, hele kleine. Die waren allemaal aangesloten bij de Federatie Sport Gehandicapten.

I: En toen de Spelen..

R: Er ontstond een interessante ontwikkeling toen Moskou zei dat zij geen gehandicapten hadden en dus ook geen Paralympische Spelen konden organiseren. Dat was in de rest van de wereld schokkend, ook in de politiek sprak men er schande van.

I: Ook de sporters zelf?

R: Nee, meer de politiek en de gehandicaptenwereld. Het was echt schandelijk daardoor kwam er een heel breed draagvlak om het hier in Nederland te organiseren.

“De weigering van Moskou was echt schandelijk, daardoor kwam er een heel breed draagvlak om het hier in Nederland te organiseren.”

Het mocht destijds geen Paralympics heten, maar Olympische Spelen voor gehandicapten. Daar was echt een groot draagvlak voor en de hele Kamer vond het perfect dat wij dat deden, dat prinses Margriet ook de trekker werd. De voorzitter van deze club - het stichtingsbestuur - was de heer Fred van Emden de directeur van het Rode Kruis.

I: Hoe bent u in de stichting gekomen?

R: Gewoon als voorzitter van de Federatie Sport Gehandicapten.

I: Wat was uw rol precies in het stichtingsbestuur?

R: De spelen meehelpen organiseren. Nou ja, zoals je zo vaak in een stichtingsbestuur ziet, de echte dingen werden uitgemaakt tussen Van Emden (vz.) en Cor Dekking (dir.).

I: Zij hadden de meeste invloed?

R: Ja, ik moest zo lachen, Van Emden was directeur van het Rode Kruis en dat was echt nog zo'n ouderwets bolwerk van notabelen. Ik heb veel van hem geleerd, want vlak voor zo'n stichtingsvergadering belde hij ons allemaal op, één voor één, dan zei hij met zo'n gewichtige stem 'met Van Emden, ik wilde even met je overleggen want we zouden vandaag dit en dat besluit moeten nemen maar ik denk dat het het beste zus en zo kan'. Dat was geweldig, ja echt! Hij was echt nog zo'n, ja hoe noem je dat, een ouderwetse gezagsdrager!

I: Hoe was de samenwerking met de andere (valide) sportbonden?

R: Samenwerking met de valide sportbonden was er nog nauwelijks, het waren nog aparte werelden. De Spelen werden vooral dus door vrijwilligers geregeld, er waren er heel veel die mee wilden doen. Het was meer nog de Scouting dan de sportbonden die volop meededen.

I: De organisatie bestond grotendeels uit vrijwilligers?

R: Ja, maar dat is natuurlijk nog steeds zo en daar moet je trots op zijn.

I: Ook voor de 'gewone' Olympische Spelen?

R: Ja natuurlijk en ik maak me daar ook echt geen zorgen over als we ooit nog de Olympische Spelen hier gaan organiseren, dan krijgen we genoeg vrijwilligers. De Spelen werden door vrijwilligers geregeld, er waren er heel veel die mee wilden doen, vooral de Scouting zette zich in. Daar heb ik grote bewondering voor, echt prachtig. Wat ook heel leuk was, is het side effect voor al die jonge padvinders die meehielpen, voor hen was het vaak de eerste keer dat ze met gehandicapten mensen in contact kwamen. En ik heb vaak nog later met die mensen gesproken die zeiden: 'het was voor ons zo'n eyeopener, we hebben zelfs gedanst met mensen in een rolstoel', echt prachtig. Ik denk dat we ons daar altijd van onze beste kant hebben laten zien door de vrijwilligers. Ik weet nog wel dat er voor Assen in 1990 een hele lange wachtlijst was voor mensen die allemaal mee wilden helpen. Dat was ook omdat Arnhem zo'n ontzettend groot succes was geweest. En daar ben ik echt trots op.

I: Zij gingen gehandicapten dus ook meer als 'echte' mensen zien?

R: Ja, precies. Maar goed er was dus eigenlijk nog nauwelijks, in mijn herinnering althans echte inhoudelijke samenwerking met sportbonden. NOC en NSF en met name NSF, die hielp dus wel mee, omdat het ook breedtesport was, bovendien en op hun locatie Papendal! Maar tegenwoordig is alles helemaal geïntegreerd, gehandicaptensport is gewoon een integraal onderdeel van de sport, dat was toen nog niet. Absoluut niet.

I: Kunt u iets vertellen over de financiële middelen bijvoorbeeld, Telebingo?

R: Ik heb geen idee meer, ik heb nog zitten graven. Ik herinner me nog wel iets van Telebingo, met Mies Bouwman, maar het is een beetje weggezakt.

I: Was geld wel een probleem? Er werden landelijke acties gehouden zo ook 10 jaar later voor de wereldspelen in Assen.

“Wat op Papendal gebeurde was nog nooit vertoond, het was de eerste keer. Papendal was een voorbeeld en ook een inspiratie voor Assen.”

R: Ja, maar in Assen was het makkelijker dan in Papendal. Wat op Papendal gebeurde was nog nooit vertoond, het was de eerste keer. Papendal was een voorbeeld en ook een inspiratie voor Assen. Maar ik kan me voorstellen dat er wat landelijke acties waren en dat geld geen probleem was. Het hoeft ook allemaal niet zoveel te kosten.

I: Werd het wel gezien als topsportevenement?

R: Pas toen er spaarzaam op de televisie wat sportwedstrijden werden getoond kwam er meer aandacht. De grote trekker was een jongen met één been, hij kon zo vreselijk hoog springen. Daar sprak destijds heel Nederland over en toen opeens was het 'sport'.

I: Die basketbal finale, die was ook zinderend.

R: Ja natuurlijk. We hebben ook daarna een echte rolstoelcompetitie basketbal gehad. Ik heb toen mijn zonen meegenomen en een ervan was echt zo boos dat hij niet mee mocht doen. Dat was echt heel bijzonder, grote stadions vol met mensen die allemaal kwamen kijken naar die rolstoelbasketballers.

I: Heeft u heel veel wedstrijden gezien?

R: Ja bijna alle, ja ik was natuurlijk ook voorzitter van de Federatie Sport Gehandicapten, dus dat was wel logisch.

I: Er zijn veel politieke controverses geweest rondom Zuid-Afrika, hoe heeft u dat beleefd?

R: Nou dat was wel interessant. Ik was Kamerlid en ik was lang voordat ik in de Kamer kwam al in Zuid-Afrika geweest met de top van de zwemploeg. In 1961, na Rome, hebben we zes weken door Zuid-Afrika getoerd. Er was nog volop apartheid. Ik was toen student in Leiden en ik vond het schandelijk wat er gebeurde. Ik heb toen ook gezien dat gehandicaptensport het enige onderdeel in Zuid-Afrika was dat gewoon gemengd was. Ze stopten al die gehandicapten ongeacht kleur bij elkaar. Dus toen de discussie kwam dat onder invloed van de totale sportboycot voor Zuid-Afrika de Zuid-Afrikanen niet welkom waren, toen heb ik gestreden dat de Zuid-Afrikaanse gehandicaptensporters wel mee mochten doen. Ik zei: 'Het hakt er zo in in Zuid-Afrika dat gewone sporters niet mogen sporten in de wereld en wat zou het daarom mooi zijn als het enige voorbeeld dat wel gemengd is, dat gehandicapte sporters wel mee mogen doen op wereldniveau. Dat moet impact hebben.' Nou, die strijd heb ik absoluut verloren, dus dat ging niet door.

I: Zowel in de stichting als in de Kamer?

R: Ja. In de Stichting heb ik er echt voor gevochten. Eigenlijk geloofden ze het ook niet zo erg. Het was ook meer een kwestie van: dat komt omdat ze die gehandicapten gewoon allemaal op een kluitje zetten. Maar ze vonden het geen strategie of sportpolitiek of zo. Maar goed, het is niet gebeurd. En dat liep allemaal parallel met de Olympische Spelen in Moskou zelf. En dat was knap ingewikkeld.

I: Maar had u geen enkele medestander in het stichtingsbestuur?

R: Ik geloof dat Cor Dekking er nog wel iets voor voelde. Maar de rest was het eens met wat de politiek vond.

I: Terwijl de regering eigenlijk aangaf dat het stichtingsbestuur en het comité het zelf mochten weten, maar dat ze dan wel de financiële hulp zouden intrekken?

R: Ja klopt, maar dat was een beetje zo omdat ze dat ook gezegd hadden voor de gewone Olympische Spelen in Moskou. Ze hadden het standpunt dat Nederland net als Amerika niet zou moeten gaan, maar de sport mocht het zelf bepalen. Wij hadden in de aanloop van Moskou in de Tweede Kamer een comité opgericht (Comité Olympische Spelen en Mensenrechten), met onder andere Ed van Thijn. Ik zat daar ook in en was er voor om wel naar Moskou te gaan. Ik had gezien wat voor een impact de boycot van Melbourne had. Een dreun voor de sporters, maar geen enkel effect. Ik heb daar nog wel een mooi voorbeeld van. Toen ik voorzitter was van NOC*NSF heb ik de atleten van 1956 naar het Olympisch Stadion gehaald, mannen van tachtig met tranen in hun ogen, omdat ze uiteindelijk de erkenning kregen van destijds een verkeerde beslissing. Prachtig. Ik heb toen echt een rekening vereffend. Ik wist hoe vreselijk het voor hen was geweest om terug te moeten gaan. En bovendien ik ben van de dialoog, niet van het weglopen.

Ik was heel erg voor deelname dus ik deed volop mee in dat comité. En we hebben heel lang in de Kamer, in het Kamerdebat, met elkaar bereikt dat we dus wel allemaal naar Moskou zouden gaan. Totdat Sacharov verbannen werd naar Siberië, toen was er geen houden meer aan, dat was een regelrechte provocatie. Ik vond toen ook dat we niet meer mochten gaan. Dat vond de hele Kamer en toen heeft de regering uiteindelijk gezegd dat ze ook vonden dat Nederland niet moest gaan, maar dat NOC dat zelf moest besluiten. Toen is er een aparte ledenvergadering geweest en hebben alle bonden zelf kunnen aangeven of ze wel of niet gingen. Sommige teams gingen niet, bijvoorbeeld het hockeyteam. Al was dit niet uit principieel oogpunt, maar meer sportief. Amerika en Australië waren er bijvoorbeeld niet, er was geen sportieve competitie meer. Voor een deel zijn bonden en atleten dus wel gegaan, maar ja het was toch al zo goed als verpest. Die twee discussies liepen dus constant door elkaar heen.

I: Bent u destijds anders tegen politiek in sport aan gaan kijken?

R: Nou kijk, ik heb natuurlijk wel een dubbele pet op als Olympiër en als politicus/bestuurder, dat is knap lastig. Ik heb meegemaakt hoe het is om zelf stralend in Rome te zitten, terwijl iemand als Eef Kamerbeek, tienkamper, die al in Melbourne was en een telegram kreeg met ‘trek onmiddellijk je Olympische jasje uit en kom terug’, terwijl hij zoiets had als “verdikkeme in Melbourne had ik al kunnen knallen!” Vanaf dat moment ben ik steeds meer tegen boycotts geweest. Vooral omdat we in 1956 bijna als enige niet hebben meegedaan. Rusland en Hongarije waren er zelf wel en hebben zelfs nog tegen elkaar in de finalepoule gespeeld. Dus het heeft ook geen zin. Ben ik er anders tegen aan gaan kijken? Nee, ik ben vrij consistent. En dat betekent dat ik ook bij de discussies over Beijing, toen ik voorzitter was van NOC*NSF, iedere keer zei: we gaan niet boycotten.

I: U vindt dus dat de politiek zich er niet mee moet bemoeien?

R: Ja, je moet als politiek ruimte geven aan de sport.

I: Terug naar de Spelen van Arnhem, u gaf aan dat u bijna elke dag er was.

R: Ja, inderdaad.

I: Hoe was bijvoorbeeld de opening, professioneel en groots?

R: Het was wel groots natuurlijk, Van Emden organiseerde dat en prinses Margriet en de heer Pieter van Vollenhoven waren daarbij, het was dus groots. Iedereen die er moest zijn, zat op de tribune en dat was echt prachtig.

I: Was er ook veel publiek?

R: Bij de opening was er nog redelijk veel publiek, maar bij de wedstrijden daarna viel het bezoek heel erg tegen. In Seoul en Sydney coverde de EO de Paralympische Spelen en pas vanaf Athene 2004 is de NOS er echt mee bezig, wat voor meer publieke aandacht zorgt.

I: De maatschappij was er dus ook niet zo mee bezig, aangezien er weinig animo voor was?

R: Nou later wel, toen er opmerkelijke sportprestaties werden geleverd toen begon het wel aan te spreken.

I: U had het al over de hoogspringer, maar wat was voor u het sportieve hoogtepunt van de Spelen?

R: Ik vond de hoogspringer wel heel bijzonder, maar ik ben heel erg van de teamsporten. En het rolstoelbasketbal vond ik wel heel erg mooi. Misschien omdat, zoals ik aan het begin al zei over Elka Gaarlandt de zwemster die ik in Rome had ontmoet, bij rolstoelbasketbal zie je gewoon de beleving: dat is gewoon pure sport en toevallig zitten ze in een rolstoel. Maar het is zo knap wat ze doen. Ik heb later natuurlijk heel veel rolstoeltennis meegemaakt en meer van dat soort sporten, dat is echt prachtig.

I: Wat heeft qua organisatie de meeste indruk gemaakt?

R: De vrijwilligers, hun onvoorwaardelijke inzet, prachtig. En wat ik zeg: ik heb geen enkele twijfel over de inzet van vrijwilligers. Sport kan niet zonder! Ook bij de Olympische Spelen zijn vrijwilligers natuurlijk de backbone van sportevenementen. Van de 5 miljoen leden van het NOC*NSF zijn er 2,5 miljoen niet alleen sporters maar ook vrijwilligers, dat is natuurlijk fantastisch.

I: Leefden de Spelen ook wel? U gaf eerder aan dat naarmate de prestaties kwamen er meer publiek was.

R: Ja inderdaad, maar toch, en dat vind ik nog steeds, blijft de publieke belangstelling in Nederland nog wel achter bij de gewone Olympische Spelen. Het was nog in de tijd dat mensen met een handicap nog niet zo zichtbaar waren. In de Kamer heb ik op een gegeven moment een pleidooi gehouden dat kinderen met een handicap niet per definitie intramuraal moeten worden verzorgd, dat ouders kunnen kiezen of ze wel of niet hun kinderen thuis willen opvoeden. Ook heb ik het persoonsgebonden budget ingesteld als staatssecretaris zodat je en de regie en het bijbehorende geld er bij hebt.

Ik ben er nog steeds trots op dat wij die Spelen toen hebben overgenomen van de Russen, ik vond het zo schandelijk wat ze zeiden. Ze hadden natuurlijk geen gehandicaptensport. Maar dat hadden wij een beetje, maar ook nog niet echt zoals nu.

I: Bent u ook in het Olympisch dorp, in de Oranjekazerne geweest?

R: Ja, dat was ook geweldig. Kijk aan de sporters heeft het nooit gelegen. Die vonden het allemaal waanzinnig mooi. En dat is dan weer dezelfde ervaring die je als Olympiër hebt, om met elkaar daar te sporten en daar te zijn, dit te delen met elkaar is natuurlijk prachtig.

I: Was er trouwens tijdens de Spelen nog iets te merken van de boycot van Zuid-Afrika?

R: Nee de discussie was dood. Er is nog een incidentje geweest dat er sprake van zou zijn dat er twee of drie gehandicaptensporters uit Zuid-Afrika illegaal zouden komen. Dat is uiteindelijk voorkomen, ik herinner me nog de discussie, of, als ze er dan toch zouden zijn of ze dan niet toch zouden mogen meedoen. Ze kwamen niet en de discussie was voorbij.

I: Tijdens de openingsceremonie waren er vliegtuigen met protesttekst over Zuid-Afrika.

R: Dat is waar, nu je het zegt. Ja inderdaad. Ik ga dat boek toch maar weer eens lezen, het staat natuurlijk bij me in de kast, wat leuk!

I: Na de Spelen, hoe beoordeelde u de prestatie van Nederland om zoiets te organiseren?

R: Natuurlijk hartstikke mooi, maar dan had ik wel weer de pet op van toenmalige voorzitter van de Federatie Sport Gehandicapten.

I: Hoe werd er in de politiek over gesproken? Werd er überhaupt over gesproken?

R: Ja ik werd er toch wel op aangesproken, met gedeelde trots.

I: Denkt u dat dit evenement Nederland op de kaart heeft gezet wat betreft gehandicaptensport?

R: Nou in iedere geval wel de mensen die er bij betrokken waren, zeker. Kijk dit is natuurlijk een heel positief visitekaartje dat is afgegeven en ik vind weleens dat we dat vergeten! Ook bij de huidige discussie over het Olympisch Vuur (voor 2028) die nu bijna uit is. Zo'n groot sportevenement is prachtig! Je ziet hoe dan sport toch kan binden, is dat heel mooi.

I: Kunt u misschien die Olympische Spelen in Papendal in drie woorden beschrijven?

R: Poeh, dat is trots. Ik vond dat er een imago was van trots, van nationale trots ook wat sport betreft. Van geweldige goede intenties en pionieren. Nou daar moet je het mee doen.

I: Wat denkt u dat de betekenis is van de Spelen van 1980 voor de gehandicaptensport in Nederland?

R: Het is zeker de *cradle* geweest, ja het wiegje. Voor mensen die er door gegrepen werden, iets van: 'zie je wel het kan'. Niet alleen wij kunnen het wel, maar het kan. Gehandicaptensport kan gewoon een plek hebben in de sportwereld en daar zijn we verder op door gaan borduren.

I: Hoe ziet u de ontwikkeling van toen naar nu?

R: Ja dat is onvoorstelbaar na 1980, begon de gehandicaptensport te groeien en ook volwassen te worden. Toch duurde het nog tot de Olympische Spelen in 2000 in Sydney dat we echt officieel plannen begonnen te maken voor de integratie van gehandicaptensport in de valide sportwereld. Er waren toen eigenlijk maar een paar sportbonden die er aanvankelijk wat voor voelden of al bezig waren de gehandicaptensport te integreren. Let wel Nederlandse sportbonden. We zijn de eerste in de wereld waar de gehandicaptensport zo ver is gekomen. Ik denk dat de hele integratie zo'n 8 jaar heeft geduurd en wie een heel groot compliment van respect moet krijgen is de toenmalige voorzitter van de gehandicaptensport, de heer Henny Jacobse, een geweldige vent met visie. Hij zei: 'ik ben bereid ons op te heffen'. Als hij er niet geweest was dan was het ons nooit gelukt. Daar heb ik grote bewondering voor.

Interview met Wim Ludeke (vrijwilliger)

- Afgenomen in Arnhem, 23 mei 2013
- Bestuurslid NOC*NSF en voorzitter van het Nederland Paralympisch Comité
- Lid van College van Bestuur bij de Onderwijsspecialisten

Interviewer: Sinds wanneer bent u betrokken bij de gehandicaptensport en hoe kwam u er in aanraking mee?

Respondent: Ik ben in 1977 afgestudeerd aan de academie voor Lichamelijke Opvoeding. Daar hadden we een docent dat was Arie Klapwijk, dokter Klapwijk. Hij is de grondlegger geweest van Het Dorp in Arnhem, het wooncentrum voor gehandicapten. Hij doceerde anatomie en gezondheidskunde en was kinderrevalidatie arts en hij brak altijd een lans voor vakleerkrachten bewegingsonderwijs binnen het speciaal onderwijs. Het werken met lichamelijke gehandicapten was toen absoluut nog niet gewoon. Dat heeft mij heel erg gegrepen en tegen mijn afstuderen aan had ik mij eigenlijk wel voorgenomen dat dat een richting was waarop ik wel op zou willen. Soms moet je een beetje geluk hebben in het leven. Toen ik afstudeerde ging men hier in Arnhem het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs voor lichamelijk gehandicapten splitsen, dus er kwam een nieuwe school. Men had toen een vakleerkracht nodig. Ik heb daar op gesolliciteerd, ik had daar ook stage gelopen in mijn studietijd en daar ben ik toen aangenomen. Dat was eigenlijk niet alleen mijn kennismaking, maar ook mijn bewuste keuze om iets met bewegingsonderwijs en sport te doen binnen het speciaal onderwijs.

I: Toentertijd was het nog helemaal niet zo groot?

R: Helemaal niet, om het even te schetsen: ik weet nog dat een studiegenootje en ik stage wilden lopen in onze academietijd bij het bijzonder onderwijs. Toen werd dat gezien als iets extra's en niet in positieve zin, want we moesten het in onze eigen tijd doen. Het telde niet mee voor je stage. We moesten daarnaast nog ergens anders stage lopen. Dat zegt wel iets over hoe het er toentertijd bij stond. Het was helemaal niet gebruikelijk om dat te doen. Ik ben vanuit die positie ook de sport binnen gerold, heb veel gedaan met elektrisch rolstoelhockey. Ook hebben we met wat collega's de jeugdsport voor gehandicapten opgezet, in de jaren 70/80. Ik heb vrij veel in het basketbal gedaan, ik heb een rolstoelbasketbal team in Arnhem getraind. Begin jaren '80 heb ik dat gedaan, dat ging wel goed, ze promoveerden in 3 jaar tijd en speelden daarna op het hoogste niveau. Daar heb ik veel tijd aan besteed, daarna ben ik nog een tijdje trainer geweest van het Nederlands jeugdteam rolstoelbasketbal. Ik heb daar dus vrij veel in gedaan.

I: Hoe bent u betrokken geraakt bij de Spelen van 1980?

R: Ik basketbalde zelf ook bij een valide vereniging in Arnhem. Toen het duidelijk werd dat Arnhem de Spelen ging organiseren, zijn de lokale basketbalverenigingen benaderd om het rolstoelbasketbal deel te organiseren van de Spelen. Ik ben dus via de vereniging, maar ook wel omdat men wist dat ik veel deed met gehandicapten en rolstoelbasketbal, daar toen bij gevraagd.

I: Als scheidsrechter, of wat was uw taak?

R: Nee niet als scheidsrechter, wij waren verantwoordelijk voor de totale organisatie. De indeling van de poule, het regelen van de accommodatie maar ook alles daar om heen. De jurytafel, het hele reilen en zijlen, de Rijnhal werd door ons 'gerund'.

I: Door alleen maar vrijwilligers?

R: Als je kijkt naar de Spelen van 1980 dan zijn die eigenlijk voor een groot deel door vrijwilligers georganiseerd. Tussen Arnhem en Defensie

“Defensie was de ruggengraat van de Spelen.”

was er altijd al een sterke band, in de buurt staan ook veel kazernes. Er heerst een goede relatie op sportgebied. Je had ook een organisatie van burgers en militairen die sportevenementen organiseerden in Arnhem. Dat zag je ook op de Paralympics; het eigenlijke organisatiecomité bestond voor een groot deel uit militairen. Zoals bijvoorbeeld Henrik Meijers, de sportofficier en Cor Dekking van de marine. Meijers was de grote trekker en Defensie was de ruggengraat van de spelen. Door die goede relatie wisten deze mannen heel snel de verbinding te vinden met de Arnhemse sportwereld voor de praktische invullingen van de organisatie, zoals het organiseren van het rolstoelbasketbal.

I: Deed de organisatie ook meer om de maatschappij erbij te betrekken?

R: Nou dat was meer omdat het ook gewoon in Arnhem werd gehouden, de lokale betrokkenheid van Arnhem was heel groot. Natuurlijk was er ook een uitstraling naar de rest van het land. De achtergrond waarom de Spelen naar Nederland kwamen en de enorme tijdsdruk hielpen daar in ook mee. Achteraf gezien is het echt een unicum dat er in zo'n korte tijd zo'n groot evenement georganiseerd is, grotendeels door vrijwilligers. Natuurlijk had het bij lange na niet de grootte wat het nu heeft en zeker ook niet de professionele uitstraling en dergelijke. Maar wat ik ermee wil zeggen is dat het investeren in draagvlak onder de bevolking en de parallelprogramma's dat daar in mijn herinnering niet echt sprake van was. Men had de volle aandacht en energie nodig had om die Spelen sportief goed te organiseren.

“Achteraf gezien is het echt een unicum dat er in zo'n korte tijd zo'n groot evenement georganiseerd is, grotendeels door vrijwilligers.”

I: Heeft u in voorbereidingen ook iets meegekregen van de kwestie Zuid-Afrika?

R: Ja dat speelde heel nadrukkelijk, omdat het Zuid-Afrikaanse team zou trainen en gehuisvest zou worden bij ons op school. Wij werden toen onmiddellijk in die discussie gezogen van 'maar weet dat er van alles en nog wat speelt, en we moeten ze eigenlijk boycotten'. We hebben toen een standpunt ingenomen van 'ok hetzij zo, maar dat is voor ons geen reden om geen zaal beschikbaar te stellen voor de Zuid-Afrikaanse ploeg'.

I: Uiteindelijk kwamen ze niet..

R: Nee klopt, maar dat speelde inderdaad wel echt toen.

I: Ook op nationaal niveau?

R: Ja zeker ook, de hardliners vonden natuurlijk dat je daar de lijn heel hard moest trekken of het nu om gehandicapte- of valide sporters ging. Waar natuurlijk wel iets in zit. Maar de Arnhemse organisatie van de Spelen neigden heel sterk naar dat ze welkom waren, als ze wilden komen. Het grote verschil met de gewone Spelen is dat de oorspronkelijke gedachte van verbinding en verbroedering en elkaar ontmoeten heel erg binnen de Paralympics speelde. Dat proef je ook vandaag de dag nog. Toch wel een dimensie anders dan de valide Spelen.

I: Minder een winnaarsmentaliteit?

R: Nee dat niet, al is dat ook wel heel erg veranderd denk ik. Qua insteek professionaliteit en benadering zit de Paralympische sport heel erg dicht bij de Olympische, zo niet gelijk. Het niveau is zo gigantisch toegenomen dat is niet meer te vergelijken met 1980. Maar als je kijkt naar Londen, iedereen zegt dat ook die beide spelen meemaken dat het gewoon een andere sfeer is. Het is laagdrempelige, minder verziekt door commercie, het is een andere atmosfeer.

I: Meer puur sport?

R: Ja klopt en ook meer hangend naar de oorspronkelijke Olympische gedachte.

I: Om terug te gaan naar de Spelen van 1980: u gaf al aan dat de professionaliteit niet erg hoog was, waar kon u dat aan merken?

R: Nou, het zat meer in het niveau van sporters. Ik denk dat heel veel onderdelen en uitvoering een redelijk amateuristisch karakter hadden, geen topsportkarakter in ieder geval. Het was meer voor de fun. Er zat ook veel meer in van 'goh wat knap dat ze dit kunnen'. Arnie Bolt sprong bijvoorbeeld 2.20 en dat was wel een fenomeen, een uitzondering. Natuurlijk had je nog wel andere uitzonderingen die er qua performances heel goed uitzagen. Ik zag laatst wat beelden en foto's en je kon met name aan het aantal Rode Kruis begeleiders zien dat men toentertijd heel anders met gehandicapten omging. Er was heel veel begeleiding en zorg. Om een fictief voorbeeld te noemen: de basketballers werden getraind door een Rode Kruis medewerker die van alles van handicaps wist, maar niks van basketbal. Dat heeft zich volledig gekeerd. Nu heb je topspecialisten op elk gebied, die alles weten over die sport. Wat er aan een handicap komt kijken, leren ze er wel bij. Het is dus een totaal andere benadering.

I: En qua organisatie, hoe professioneel was dat?

R: Dat vond ik wel goed, daar was ik wel van onder de indruk eigenlijk. Het was een vrij groots evenement, zeker als je naar de opening en sluiting kijkt. Dat liep allemaal op rolletjes. Het is wederom niet te vergelijken met nu. Nu wordt iedereen urenlang van de accreditaties en de pasjes etc, het is nu een stuk ingewikkelder. Toen kon iedereen nog gewoon in en uit lopen. Ik weet nog wel dat we heel nieuwsgierig waren en een week voor de Spelen met een paar mensen gewoon naar de Oranje Kazerne reden om te kijken hoe dat allemaal geregeld was en hoe dat nu in zijn werk ging.

I: Hoe zag de Oranje Kazerne eruit?

R: Er waren tenten neergezet, het gros liep gewoon op de Kazerne voor zover ze dat qua aanpassingen konden. Volgens mij waren er ook barakken neergezet voor degene die dat niet konden.

I: En u had het net al over de opening, hoe was dat?

R: Dat zag er gewoon wel gesmeerd uit. Prinses Margriet was er bij, een defilé, het was volgens mij slecht weer. Het was heel druk bezocht en een sportevenement waardig. Het speelde zich allemaal af in de kuil van de atletiekbaan op Papendal. Als je nu gaat nadenken over hoe dat toentertijd allemaal kon. Dat geeft ook wel aan hoe het eruit zag, het was volgebouwd met tribunes.

I: Weet u bijvoorbeeld ook hoe ze met die tegenslag van het weer omgingen?

R: Nou ik weet nog wel, want door het weer was er maar weinig publiek bij de buitensporten. De

“Door het weer was er maar weinig publiek bij de buitensporten. De belangstelling viel daardoor tegen.”

belangstelling viel daardoor tegen. Ik weet nog wel dat er bij atletiek de eerste dagen nog wel wat mensen waren, maar dat liep door de week heen steeds meer af. Het was een vrij troosteloze bedoeling in mijn beleving. Dat was doodzonde...

Die takken van sport die binnen waren, waren wel heel populair. Vooral bij rolstoelbasketbal omdat Nederland het zo goed deed, was de belangstelling enorm. De Rijnhal was helemaal uitverkocht en op het laatste moment was er zelfs besloten dat het op tv zou worden uitgezonden. Die laatste wedstrijd was het echt giga druk, dat was ongekend. De sfeer was ook geweldig. Dat is ook een beetje inherent aan de sport, mensen gingen kijken naar iets wat ze niet kennen. Die sport heeft het in zich om in 5

minuten de rolstoel te doen vergeten. Je zit dan niet meer naar gehandicaptensport, maar naar gewoon sport te kijken. Dat speelde zich daar ook heel nadrukkelijk af en dat ging ook rond. Het Nederlands team deed erg goed en daardoor was er alleen maar meer belangstelling. Met ongekende toestanden om de laatste avond in de zin van dat er gesproken werd van het neerzetten van extra tribunes. Een ongekende vraag naar kaarten. Dat was men natuurlijk niet gewend bij gehandicaptensport.

I: En hoe was dat verder in de Rijnhal?

R: Daar was veel publiek. Ik ben ook nog naar Veenendaal naar het zwemmen geweest. Daar was het ook druk, ten minste in hoeverre het druk kan zijn in een zwembad aangezien er niet zo heel veel publiek bij kan zijn. Daar was wel veel belangstelling voor. Voor zitvolleybal ook, bij zaalsporten überhaupt wel.

I: De geringe belangstelling was bij de buitensporten dus voornamelijk te wijten aan het weer?

R: Ja inderdaad. Maar voor de binnensporten was er dus redelijk wat belangstelling.

Weet u of dat nationaal zo was of vooral Arnhem en omstreken?

Nee toch wel nationaal. Het kreeg wel een bepaalde aandacht. Toen de opening geweest was en het daarna echt begon was er ook wel vanuit het hele land belangstelling. Het was natuurlijk ook helemaal iets nieuws, iets onbekends.

I: Werd de rolstoelbasketbal finale trouwens door de NOS uitgezonden?

R: Ja.

I: Was er verder op de NOS nog iets van aandacht voor?

R: Nee volgens mij niet echt, wel van de opening, maar niet zoals nu. Nu, in 2012, is het ook nog maar 2 keer een half uur per dag qua aandacht. In die tijd was het dus niet echt het volgen van de wedstrijden etc.

I: Ook niet in de kranten?

R: Ja dat wel, maar dan ook vooral lokale pers. De Arnhemse Courant en dergelijke hadden het groots aangepakt. Landelijke dagbladen minder, wel af en toe uitslagen en een foto. Het was wel beperkt.

I: Zijn jullie tijdens de Spelen nog problemen tegen gekomen?

R: Nee eigenlijk niet, als we kijken naar basketbal hadden we wel moeite om de trainingen allemaal goed rond te krijgen, de trainingsaccommodatie etc. Maar dat is allemaal goed opgelost. Dat gaf wel organisatorische problemen, maar verder niet. Als vrijwilliger kreeg je trouwens ook kleding daardoor was iedereen ook goed herkenbaar.

I: Er was dus wel een goede duidelijke organisatie?

R: Ja absoluut. Alles was goed geregeld, er waren bijvoorbeeld lunchpakketen geregeld voor de vrijwilligers. Daar zat ook weer een heel militair apparaat achter.

I: Wie regelde dat eigenlijk, wie was jullie aanspreekpunt?

R: Hendrik Meijers stond helemaal boven ons, ik kende hem van Arnhem als sportofficier. Voordat ik naar de academie ging moest ik in dienst en werd ik sportofficier bij de Oranjekazerne. De lijnen liepen direct naar hem. Ons aanspreekpunt was iemand van de vereniging, die het daar weer naar anderen overbracht. Maar het hele sportieve deel zat absoluut bij Hendrik Meijers.

I: En wat was de rol van Cor Dekking dan?

R: Hij was meer overall, wat algemener. Net als Van Emden. Wij hadden voornamelijk te maken met Hendrik Meijers. Tijdens de Spelen was er een coördinator voor het rolstoelbasketbal aangesteld, met wie wij direct contact hebben. Die coördinator was iemand van de basketbalvereniging hier in Arnhem.

I: Kunt me misschien ook iets vertellen over hoe het voor de rolstoelbasketballers was om bij de spelen te zijn?

R: Dat was echt wel belangrijk voor hen. Ik kende die rolstoelbasketballers wel toen in die tijd, die waren al jaren bij elkaar. Zij kenden het lot van een gehandicapte sporter, namelijk dat er nooit belangstelling was. Zij waren fanatiek en erg blij dat ze in die finale kwamen. Als er dan opeens heel veel mensen op de tribune zaten en er was landelijke belangstelling, dat was natuurlijk heel mooi voor hen, dat was ongekend. Ze waren vooral heel erg trots. Bij de sporters werd het naar mijn idee ook echt beleefd als goede Spelen voor de standaard die men toen gewend was. Alles was goed geregeld en er was overal aan gedacht. Het vervoer liep goed, er werden steigers gebouwd waar nodig. Organisatorisch liep het heel goed. Het was absoluut een succesvolle Spelen.

I: Wat denkt u dat de impact was van de Spelen zowel sportief als maatschappelijk gezien?

R: Ik denk dat alle Spelen wel bijdragen aan een ander beeld van gehandicapten. 90% van de Nederlandse bevolking heeft niks met gehandicapten te maken en dan is het opeens twee weken langs de hele tijd op tv en in de kranten. Dan is het heel nadrukkelijk in beeld en dat roept een enorme impuls op van: 'Goh nooit geweten dat die mensen dat konden.' Toen werd getoond dat gehandicapten geen zielige mensen waren, maar dat ze ook volwaardig tegen elkaar konden strijden in de sport. Dit zie je nog steeds. Er komt steeds meer acceptatie in de landen waar de Paralympische Spelen plaatsvinden. In 2012 was Londen een ongekend succes met zo veel belangstelling, wat heeft bijgedragen aan een andere kijk op het gehandicapt zijn. Dat was in 1980 misschien minder, maar het heeft zeker wel zijn impact gehad.

I: Heeft u gemerkt dat er na de Spelen meer animo was voor gehandicaptensport?

R: Ik denk niet dat wij nu veel meer aanmeldingen kregen, ten minste niet dat ik ervaren heb. Qua openbaring naar de maatschappij toe was het wel heel groot, vooral toen. We gaan nu ook met NOC*NSF kijken naar hoe we de belangstelling tussen de Spelen vast kunnen houden. Voort te kunnen borduren op de Spelen van 2012, om dat vier jaar lang vast te kunnen houden. Het is nu tijdens de Spelen volop in de belangstelling, maar dan zijn de Spelen afgelopen en dan zakt het helemaal in. Daar tussenin zakt de belangstelling. Dat zie je ook met Olympische sporten als roeien. Dat is toch wel een beetje het fenomeen dat er bij hoort, maar waar wel meer uit kunnen halen, zeker op het gebied van gehandicaptensport. Eigenlijk moeten de Spelen de climax zijn van een bepaalde lijn en dan moet je daar weer op kunnen voortborduren op scholen etc. We zijn nu dus heel erg druk bezig met de zichtbaarheid en al in een heel vroeg stadium beginnen met promoten. Net als de Engelsen gedaan hebben met de 'superhumans'. Die hebben ze gelanceerd met prachtige spotjes. Die figuren zag je twee jaar van te voren al op billboards en bij praatprogramma's, dus er werd echt awareness gecreëerd.

*I: Dat doet u nu bij NOC*NSF?*

R: Ja ik zit bij het bestuur van NOC*NSF, dat is gewoon een integraal bestuur. Wij mogen ook meepraten waar de ijsstadions komen etc., maar iedereen heeft wel een bepaalde portefeuille en dat is bij mij dus gehandicaptensport. Ik ben voorzitter van het NPC-Nederland. En bij NOC*NSF zijn we nu dus aan het bedenken hoe we de Paralympics beter kunnen neerzetten.

I: Krijgen de Paralympische Spelen dan meer aandacht of is het dan toch meer gericht op de breedtesport?

R: NOC*NSF heeft natuurlijk heel nadrukkelijk zijn topsport en NSF is dan meer breedtesport. Ik vind eerlijk gezegd dat op dit moment dat het heel erg gericht is op de top, heel erg gericht op de Olympische tak. Ik vind ook dat we ons iets meer moeten richten op de breedtesport. Er zit te veel verschil in wat bijvoorbeeld Rita doet en wat André doet en hier moet een duidelijkere lijn in komen.

I: Hoe zou u de Spelen van 1980 typeren in 3 woorden?

R: Sfeervol, als ik toch een klein beetje negatief mag duiden: wat kneuterig..

I: Sportief gezien?

R: Gewoon het totale evenement, maar ik moet eerlijk zijn dat ik dat ook relateer met wat ik de jaren daarna gezien heb. Het was toch wel innoverend voor die tijd, voor Nederlandse begrippen, wat ze daar internationaal hebben neer kunnen zetten dat was wel innoverend.

I: De kneuterigheid kwam misschien ook wel omdat dit echt de eerste keer was dat dit gebeurde in Nederland?

R: Ja inderdaad, een beetje dat amateuristische. Het waren mijn eerste spelen en als ik dan kijk na Amerika vier jaar later dan was dat misschien nog wel kneuteriger. Dat die Spelen opgesplitst moesten worden was al helemaal een ramp. Pas in 1988 heeft het voor het eerst de verbinding gekregen met Olympisch. En de eerste Spelen waren pas in 1960, het was dus relatief allemaal heel jong.

Pas in 2004 is het bij NOC*NSF erbij gekomen, en pas in 2012 hebben we daar naar mijn mening de vruchten van geplukt. We zijn daar uniek in, al heeft Noorwegen het wel, Amerika kent het ook wel maar niet zo geïntegreerd als in Nederland.

I: Merkt u bij het NPC ook dat het gemakkelijker gaat?

R: Nee, helemaal niet. Dat is een aardig fenomeen dat je nu aankaart. Het IPC heeft eigenlijk een omgekeerde ontwikkeling meegemaakt. Die is steeds meer de richting op gegaan van een eigen identiteit, heel bewust. De Paralympics zijn het showmoment voor de gehandicapten, de gehandicapten als human being hoe ze zich presenteren wat ook geresulteerd heeft in eigen logo's etc. Ze willen niet vereenzelvigd worden met de Olympische Spelen. We hebben dat heel nadrukkelijk gezien met betrekking tot de ringen. Het is ook het IPC die met het eigen logo kwam, misschien omdat ze bang waren om ondergesneeuwd te worden door het IOC. Misschien dat Nederland ook wel te geïntegreerd denkt, maar ik vind het persoonlijk heel jammer.

I: Hoe bent u eigenlijk terecht gekomen bij het NPC?

R: Ik zat, toen ik met de jeugdsport bezig was, bij het bestuur van de NIS, daar ben ik na een tijdje uit gegaan. Vlak voor Sydney ben ik gevraagd door de NEBAS om de portefeuille topsport te gaan doen binnen de gehandicaptensport. In 2000 gelijk al werd een overeenkomst getekend tussen NEBAS, VWS en NOC*NSF om een organisatorisch integratie project in te gaan. In de tweede fase ben ik daar voorzitter van geweest, tot op een gegeven moment het NOC*NSF-bestuur graag een afgevaardigde wilde hebben van de gehandicaptensport en dat ben ik toen gaan doen. Ik ben er dus eigenlijk meer ingerold. ik vind overigens dat NOC*NSF dat ook echt goed gedaan heeft. Van het begin af aan werd ik gezien als medebestuurder. De NEBAS had er waarschijnlijk meer moeite mee, ze vonden het op een of andere manier bedreigend. Na een tijdje zat mijn termijn erop bij de NEBAS, ik had een dubbelfunctie en dat kon eigenlijk niet, en toen ben ik formeel naar NOC*NSF gegaan. De gehandicaptensport deed er toch wel moeilijk over dat ik toentertijd naar beide vergaderingen ging, dat was wel vreemd. Onder de

vleugels van NOC*NSF komen was het beste wat de gehandicaptensport kon overkomen. Het loopt niet op alle fronten nog even goed, maar op sportief gebied en in beeldvorming hebben we er alleen maar voordelen van gehad.

I: Het is dus een goede keuze geweest?

R: Ja, absoluut.

Interview met Willem Wichhart (medewerker Nationaal Sportcentrum Papendal)

- Afgenomen in Arnhem, 4 juni 2013
- Werkzaam sinds 1974 op Nationaal Sportcentrum Papendal

Interviewer: Waren de Olympische Spelen van 1980 de eerste keer dat u in aanraking kwam met mensen met een handicap?

Respondent: Nee, daarvoor had ik al op medisch revalidatie centrum Groot Klimmendaal gewerkt met mensen met een handicap. Wij zijn daar zelfs begonnen met een instuif voor gehandicapten. Ik kende het dus al wel, ook de gehandicaptensport had ik wel vaker gezien. Nu ben ik natuurlijk dagelijks mee in aanraking aangezien het sinds 8 jaar geïntegreerd is.

I: Wat was uw rol bij de Olympische Spelen voor gehandicapten in 1980?

R: Ik was toentertijd al medewerker van het Nationaal Sportcentrum Papendal, voor met name de logistieke en technisch facilitaire zaken. Mensen als Hendrik Meijers waren mijn gesprekpartners toentertijd. Er waren veel mensen uit het leger, zij regelden onder andere de huisvesting.

I: Hendrik Meijers was dus uw contactpersoon?

R: Hendrik Meijers was de initiator, de organisator die toentertijd de Vierdaagse in Nijmegen organiseerde. Dat was de man met de meeste ervaring op het gebied van grote logistieke projecten. We keken ook echt tegen hem op. Ik was gewoon medewerker in dienst van Papendal bij de technische dienst. Toen meneer Hendrik Meijers kwam, of kapitein Meijers, zo hiërarchisch was het toen, moest je echt doen wat hij zei. Dat botste soms nog wel, zo'n streng regime. Het was echt het leger, en dat was ik niet gewend omdat ik nooit het leger in ben geweest.

I: Met hoeveel mensen zat u in een team?

R: De technische dienst bestond uit 4 man en dan had je nog mensen van het 'groen' die het terrein beheerden, zij waren met z'n twaalf. Daarnaast huurden we nog mensen in van een installatiebedrijf. Het leger hielp natuurlijk ook mee.

I: Wat was de rol van defensie bij de Spelen?

R: De meeste mensen, of organisatoren, hadden wel een defensie achtergrond, maar de meerderheid bestond uit vrijwilligers, manschappen uit het leger. De Oranjekazerne was het Olympisch dorp. Defensie hielp bijvoorbeeld met aanpassingen voor gehandicapten. Nu hebben we altijd van die lage bussen waar gehandicapten gemakkelijk in kunnen. Toen hadden we nog hoge bussen waardoor er een soort van perrons gebouwd moesten worden, dat deden mensen van het leger. Wegen aanpassen, tenten bouwen. De hele bermen moesten wij kaalscheren omdat er tribunes op moesten staan. Ik mocht zelf de vlam aansteken toen hij binnenkwam, daar staat een duivenwagen en op het moment dat die duiven werden losgelaten, vielen er een paar direct dood naast me neer, die waren gebakken door het vuur.

“De meeste mensen, of organisatoren, hadden wel een Defensie achtergrond, maar de meerderheid bestond uit vrijwilligers.”

I: Hoe was die openingsceremonie verder?

R: Ik zat dus meer in de facilitaire kant, we hadden toen Jongenelen videoproductie die alle opnames over de gehele wereld uitoenden. Dat was toen echt uniek, want dat bestond voor de gehandicaptensport eigenlijk nog niet.

I: Hoe waren de voorbereidingen?

R: Als je bijvoorbeeld kijkt naar de opbouw van de Spelen dan ging niet dat niet altijd even goed. Je had een 'multidisciplinair' team met allemaal verschillende vakgebieden en dat botste soms nogal. Iedereen had zijn eigen hiërarchische beweging wat voor moeilijkheden zorgde, want je moest samenwerken om het evenement op te zetten. Dan praat ik over de samenwerking tussen de gemeenten, sportcentrum Papendal, Defensie en het organiserend comité daarachter. Dat was wel lastig, er waren meerdere kapiteins op het schip, de koers veranderde continu.

I: U had dus te maken met Hendrik Meijers en niet met Van Emden?

R: Nee, ik denk dat Van Emden er meer boven stond. Wij hadden meer de dienstverlening naar de sporters toe op het terrein van Papendal. We waren bijvoorbeeld verantwoordelijk voor een gehele kermis en de tenten voor de internationale journalisten.

I: Was er veel belangstelling van de media?

R: In het begin niet, maar Arnhem, Gelderland en later ook heel Nederland liep wel warm. Zeker toen we de halve finale bij het rolstoelbasketbal wonnen. Het was vechten om een kaartje toen, het was makkelijker om een business seat voor Ajax te krijgen. Om maar aan te geven hoe groot de belangstelling was. Het was echt vol.

I: Dus toen de prestaties kwamen, kwamen de mensen?

R: Nee, ik denk meer door de publiciteit. Langs de Rijn werden op een gegeven moment allemaal vlaggen neergehangen. Heel veel Arnhemmers vonden de Spelen toen nog een verspilling van geld. Nadat de opening geweest was, kwam er meer belangstelling. Vooral omdat het op tv te zien was geweest en dat er ook nog uitzendingen over de Spelen waren op tv.

I: Hoe moet ik die uitzendingen zien, waren ze uitgebreid?

R: Nee, het waren echt korte terugblikken, we spreken dan over minuten. De highlights, dat waren flitsjes. Ook de kranten gingen zich er mee bemoeien, toen kwamen de mensen wel. Al denk ik wel dat de meeste mensen uit de regio kwamen.

I: Hoe was dat geregeld, waren er speciale supporters bussen?

R: Er was natuurlijk openbaar vervoer en er liep een pendel. We hadden voor de supporters natuurlijk tribunes opgezet. De sporters konden dus pendelen naar de accommodaties. Het Olympisch dorp was dus in Schaarsbergen en van daar uit moesten ze of naar Veenendaal, de Rijnhal en Papendal.

I: Dus de zwemmers moesten toch wel een eindje rijden of verbleven zij niet in Schaarsbergen?

R: Ja ook zij verbleven in Schaarsbergen, maar ze trainden op Papendal en de wedstrijden hadden ze dus in Veenendaal. De toplocatie was toch wel echt de Rijnhal, daar gebeurde het meest.

I: Hoe zag het Olympisch dorp er eigenlijk uit?

R: Er stonden heel veel tenten, er was een plaza met horeca etc. en podia en tenten voor de catering.

I: Hoe was dat trouwens in het Olympisch dorp, was daar elke avond iets te doen?

R: Ja er was elke avond wel iets voor de sporters te doen. Er waren optredens, Maywood had bijvoorbeeld opgetreden. Wij konden daar niet heen, alleen de sporters. Soms lukte het ons trouwens wel om even een kijkje te nemen. Wat ook heel erg leuk was, was dat de rolstoeldansers gingen dansen en dat het echt jongens, meisjes bij elkaar waren.

I: Zijn jullie eigenlijk nog problemen tegen gekomen tijdens de Spelen?

R: Niet veel, maar soms waren er wel praktische dingen waar gewoon niet goed over nagedacht was. Bij de opening bijvoorbeeld waren er turnsters en die moesten 's avonds meteen in Denemarken zijn, maar we hadden geen voorzieningen voor hen. Toen moest er snel geregeld worden dat ze naar de kazerne konden na hun optreden, zodat ze zich daar konden opfrissen. We hadden in de Rijnhal een klein probleem. Goalball, tafeltennis en gewichtheffen werden naast elkaar uitgeoefend. Dan was er zo'n herrie in de sporthal dat de sporters bij goalball het belletje in de bal niet konden horen. Dus moesten we 's avonds en 's nachts bezig met het isoleren van de ruimte. Zo waren er wel meer dingen, je was dus echt dag en nacht bezig. Ik moet ook zeggen dat ik helemaal uitgeput was na de Spelen. Ik was de laatste twee dagen dan ook ziek en heb de sluitingsceremonie daardoor niet meegemaakt.

I: Sliep u ook op het terrein?

R: Nee, ik ging gewoon naar huis, maar je maakte wel echt hele lange dagen.

I: Waren er nog andere problemen waar jullie tegen aanliepen?

R: Nou bij de opening deed Jongenelen-video weer de opnames. Toentertijd zaten we aan het eind van het netwerk van de PGM, een energiebedrijf, met een eigen hoogspanningsruimte en dan gaat het met omvormers gewoon naar wat jij thuis hebt aan stroom. In het weekend is er echter minder vraag naar energie en schalen zij af. Wij begonnen te draaien en toen wilden de omvormers niet draaien en dat zou de hele productie niet gaan. Dat waren echt zweetmomenten, want dat zou echt heel veel geld kosten. Als we niet zouden kunnen uitzenden zou het ons miljoenen gekost hebben. Uiteindelijk is alles wel gaan draaien, maar dat was wel het ergste moment dat ik heb meegemaakt. Wat een stress. Ik zit nu 39 jaar op Papendal, maar dat vergeet je nooit meer.

I: Wanneer zijn jullie eigenlijk begonnen met de voorbereidingen?

R: Volgens mij niet zo heel lang van te voren, ik denk eind 1977, begin '78. Er was wel een behoorlijk team dat daarmee aan de gang ging. Dat ging in het begin wel heel erg snel. Maar alles moet natuurlijk goed verlopen en mooier, dus er is altijd veel te doen, vooral vlak voordat het begint.

I: Vergaderden jullie vaak?

R: Ja best vaak. Het was dus heel hiërarchisch, ieder deed zijn eigen ding, maar het werd wel heel duidelijk besproken. De zaken werden bekeken vanuit verschillende invalshoeken. In het grote overleg werd alles bespreekbaar gemaakt.

I: Hoeveel mensen waren betrokken bij dat overleg?

R: Ik denk dat dat rond de zes of acht mensen waren. Maar dat weet ik niet meer zeker. Het grote verschil met nu is dat communicatie onderling moeilijker was. Je had geen mail of mobieltje. Je besprak de zaken samen, maakte afspraken en ging weer. Ik weet niet of het slechter was, maar het was gewoon anders. Het was misschien wel wat duidelijker, maar dat kwam misschien ook omdat het zo hiërarchisch was. Hendrik Meijers zorgde daar wel voor en ik vond dat wel prettig. Ik weet nog heel goed dat op het moment dat de sporters eraan kwamen, het pas echt begon. Elk team heeft zijn eigen eigenwijsheid en eigenaardigheden en toen werd de organisatie pas echt getest. Nu heb je dat natuurlijk ook, maar is er meer een format.

I: Heeft u ook iets meegekregen van Zuid-Afrika?

R: Ja natuurlijk hoorde je zo links en rechts wel iets over de boycot. Je zit dan in een roes van 'wij moeten er een mooi feest van maken' en dan is er een land dat niet mee mag doen.. Het is heel dubbel dat dat zo speelde.

I: Waren jullie ook extra getriggerd door de weigering van Moskou?

R: Nee, ik heb dat niet echt zo beleefd. Waar Nederland wel in uitblinkt is dat wanneer het ergens voor gaat, er ook echt goed voor gegaan wordt. We zeuren en mopperen wel, maar we zijn wel goed in het neerzetten van evenementen. Wat wel zo is, is dat het toen misschien meer vanuit emotie dan uit ratio gebeurde. Het moest gewoon gebeuren en iedereen deed mee. Iedereen ging ervoor en pakte zaken meteen aan, dat kwam misschien ook door de druk die er op lag.

I: De weersomstandigheden waren slecht toen, zijn daar nog extra maatregelen voor genomen?

R: Ja er moesten wel wat aanpassingen gedaan worden. Het hele 'kermisterrein' liep onder door de regen. Daar kon je amper komen en dan ga je maatregelen nemen dat het water weg kan lopen. Ook moest de frequentie van het busvervoer worden aangepast, omdat het te koud was en de mensen te lang buiten stonden. Ook de 'oprijbanen' voor de bussen werden door de regen glad en dan moest je daar weer dingen voor regelen. Zo ging je eigenlijk maar door. In het dorp gold hetzelfde, door de regen werd het ook lastig om je met rolstoel te voortbewegen. Maar niemand die echt over het weer zeurde, het was nu eenmaal zo.

I: Wat is het grote verschil tussen 1980 en nu?

R: Het grote verschil tussen toen en nu is dat de klassen heel anders ingedeeld waren, er waren heel veel klassen en dus ook heel veel medailles te behalen. Nu is dat veel beter ingedeeld. Een ander groot verschil is, ik ben vorig jaar in Londen geweest, dat het nu echt pure topsport is. Dat zie je echt. In 1980 was het, ik mag het eigenlijk niet zeggen omdat het niet respectabel naar de mensen is die toen meededen, gewoon niet echt sport. Maar ik kom natuurlijk vanuit de valide sport en dan zeg je al snel dat er maar één echte Olympische Spelen is. Die spelen kan je niet bereiken met een handicap, maar dat is puur mijn eigen denken. Wat me ook wel opvalt is dat er veel meer emotie is bij de Paralympische Spelen, dat merkte ik in Arnhem ook. Emotie zie ik als het delen van lief en leed, maar ook delen van loyaliteit en dat zie ik bij de aangepaste sport veel sterker. Als een valide sporter eenmaal iets gepresteerd heeft, wordt hij wat egoïstischer en dat heeft een paralympische sporter minder. Een valide sporter is egoïstischer en dat moet misschien ook wel. Eerlijk is eerlijk als een valide sporter een medaille haalt is die één minuut van hem en daarna van Nederland. Een paralympiër mag hem houden, want drie weken later weet niemand het meer. Dat is wel een wereld van verschil en daarom is het zo mooi dat ze hier samen lopen. De integratie is echt een goede beslissing geweest, en daar was 1980 wel echt het begin van. Al stond het toen nog echt in de kinderschoenen. Andre Cats bij ons is echt een mensen mens, en Maurits Hendriks is weer een type die echt alleen voor de medailles gaat. Valide sport is harder.

I: Kunt u zich nog iets herinneren van de beleving van de deelnemers aan de Spelen van 1980?

R: Ze waren heel blij naar elkaar, de emotie werd geuit, er was ook veel respect voor elkaar. Ze waren bovendien heel erg vereerd dat ze mochten deelnemen, dat zeker.

I: En het publiek?

R: Het publiek was wel terughoudend aan het begin. Je zag een verandering optreden van ‘ontlopen’ naar ‘helpen’. Mensen werden bekend met gehandicaptensport. De ‘normale’ maatschappij ontmoette de gehandicaptensport. Onbekend maakt onbemind, maar de Spelen zorgden ervoor dat het ‘normaler’ werd. Men wist eerst ook helemaal niet hoe ze er mee om moesten gaan.

Ik weet nog wel dat we met wat jongens van de PTT aan het voetballen waren en toen kwamen wat

“Je zag een verandering optreden van ‘ontlopen’ naar ‘helpen’. Mensen werden bekend met gehandicaptensport. De ‘normale’ maatschappij ontmoette de gehandicaptensport. Onbekend maakt onbemind, maar de Spelen zorgden ervoor dat het ‘normaler’ werd.”

mensen met een beperking aan die mee wilden doen. Een daarvan wilde op het doel staan. Eerst werd nog heel voorzichtig op doel geschoten, maar na een tijdje ging iedereen weer voluit. Toen was de beperking er niet meer. Arnhem was dus wel echt het begin dan van de maatschappelijke acceptatie, het begin van de integratie.

I: Kunt u de Spelen misschien in 3 woorden omschrijven?

R: Voor mijzelf was het een uitdaging, spannend en het mooiste wat ik ooit meegemaakt heb. Ik ben er ontzettend trots op. Dat hebben we toch maar even neergezet met z’n allen.

Typerend voor de Spelen was dat we in een te korte tijd, een groots evenement hebben neergezet. Het sleutelwoord was dan echt samenwerking. Iedereen stond er en stond altijd klaar.

Omgaan met een mensen met een handicap vond ik trouwens wel mentaal lastiger, omdat je je niet kon verplaatsen in de situatie.

I: Al met al waren de Spelen van 1980 geslaagd?

R: Ja, als medewerker van Papendal met de betrokken partijen hebben we naar mijn mening een geweldig evenement opgezet. We hebben daarna ook geëvalueerd met alle betrokken partijen. Er was natuurlijk wel het een en ander wat anders kon of moest. Het was natuurlijk wel de eerste keer dat zoiets in Nederland werd opgezet en de doelgroep was helemaal nieuw, daardoor moest er veel geïmproviseerd worden. Het was sowieso de eerste keer dat Papendal zoiets groots opzette.

I: Hoe hebben jullie het als medewerkers/organisatie afgesloten?

R: Wij hebben het natuurlijk als medewerkers van Papendal ook gezamenlijk met een hapje en een drankje afgesloten.

Samenvatting van een interview met HKH prinses Margriet (beschermvrouw Spelen) en Erica Terpstra

- Afgenomen in Huis Het Loo, Apeldoorn, 24 mei 2013
- HKH prinses Margriet beschermvrouw van de Spelen
- Erica Terpstra lid stichtingsbestuur

De aanleiding

Het was door haar werk voor het Rode Kruis dat prinses Margriet al voor 1977 in aanraking was gekomen met de gehandicaptensport en de Spelen voor gehandicapten. Prinses Margriet zat samen met Erica Terpstra in het bestuur van de stichting die speciaal voor de organisatie van de Olympische Spelen voor gehandicapten was opgericht op 1 december 1977. Een initiatief van de Nederlandse Invaliden Sportbond die de organisatie van deze Spelen toegewezen kreeg in juli 1977. Als voorzitter van het stichtingsbestuur werd de heer A. (Alfred) van Emden, oud-directeur-generaal van het Nederlandse Rode Kruis, benoemd.

Prinses Margriet en Erica Terpstra herinneren zich beiden nog goed hoe de weigering van ‘Moskou’ om de Spelen voor gehandicapten te organiseren, in Nederland juist zorgde voor een breed draagvlak voor de Spelen. *“Nederland zou laten zien dat de Spelen doorgang moesten vinden en dat ons land daartoe in staat was”*, aldus beiden.

Organisatie en bestuur

Het organiseren van de Spelen voor gehandicapten in 1980 was voor de betrokkenen echt ‘pionieren’. Het was immers de eerste keer dat zo’n groot gehandicaptensport evenement in ons land gehouden zou worden. Daarom stelde het bestuur met spoed een organisatiecomité in dat bestond uit een groep regelaars die het programma technisch in elkaar moest zetten. Daarbij hoorde ook de hele logistiek. Een enorme klus aangezien er bijna 2000 sporters met een handicap gedurende 15 dagen gehuisvest en vervoerd moesten worden.

De leden van het stichtingsbestuur wilden dat de Spelen voor een echte doorbraak zouden zorgen in de wijze waarop op dat moment tegen gehandicapten(sport) werd aangekeken. Daarom werd besloten het zo groots mogelijk aan te pakken. Voorzitter van Emden vervulde een sleutelrol in het geheel. Hij zorgde er onder andere via zijn relaties met de AVRO en Mies Bouman voor dat met het spel Telebingo de benodigde gelden voor de Spelen werden ingezameld. *“Door zijn netwerk bij het Rode Kruis wist hij altijd wel bij wie hij moest zijn om iets voor elkaar te krijgen”*, herinnert prinses Margriet zich.

Het bestuur stond onder zware tijdsdruk om een dergelijk groot evenement te organiseren. Het feit dat het hen lukte om in zo’n korte tijd de Spelen te hebben opgezet vervulde het bestuur met veel trots. *“Eigenlijk is de feitelijke organisatie pas 1,5 jaar van te voren gestart”*, benadrukt Erica Terpstra.

Het ministerie van Defensie werd ook snel bij de Spelen betrokken. Dat gebeurde al vaker bij reguliere sportevenementen. De Oranjekazerne in Arnhem als Olympisch dorp was zonder meer een vondst, nergens anders in Nederland had toentertijd zo’n groot evenement in zo’n korte tijd opgezet kunnen worden.

Het organiseren ging gepaard met veel improvisatie, wat het volgens prinses Margriet ook weer erg interessant maakte. *“Er stonden zoveel mensen achter en iedereen wilde er een groot succes van maken, de organisatie kreeg daarom ook maar weinig ‘nee’ te horen.”*

De rol van de vrijwilligers bij de Spelen komt veelvuldig ter sprake. Zo waren er heel veel scouts als hulp en begeleider betrokken, die aldus prinses Margriet allemaal in zelf meegebrachte kleine tentjes sliepen, wat door de weersomstandigheden tijdens de Spelen niet erg comfortabel was. *“De vrijwilligers kwamen uit het hele land, dat toont aan hoe breed de Spelen leefden onder de bevolking”.*

Beeldvorming gehandicapten

De Spelen zorgden ervoor dat de sporters als groep heel direct in contact kwamen met de samenleving en vice versa. In die tijd werden mensen met een handicap ook in Nederland vaak afgeschermd van de maatschappij. Ze werden gezien als zielig en werden ondergebracht in grote instellingen of tehuizen buiten de dorps-of stadscentra met als resultaat dat ze ‘vrijwel onzichtbaar’ waren. Prinses Margriet: *“Door de Spelen stonden ze opeens volop in de belangstelling. Het evenement liet zien dat mensen met een handicap of beperking zich uitstekend kunnen redden en kunnen meedoen in de samenleving. De Spelen waren wat dat betreft echt een eye opener voor velen. Toentertijd stonden niet (of minder)-valide mensen in feite buiten de maatschappij en dát veranderen vonden wij als stichtingsbestuur enorm belangrijk. Sport is het instrument geweest om te laten zien wat mensen wél kunnen in plaats van te benadrukken wat ze niet kunnen. Dat maakt het bijvoorbeeld ook interessant voor werkgevers om mensen met een beperking in dienst te nemen, ze ervaren hoe bijzonder en hoe groot hun doorzettingsvermogen is. Door sport is die integratie op gang gekomen, al kan dat nog steeds veel beter.”*

De rol van de beschermvrouw

Prinses Margriet was gevraagd als beschermvrouw van de Spelen van 1980. Dit was bepaald geen ‘papieren’ functie, de Prinses was in die rol nauw betrokken bij het bestuur en zij was bij elke vergadering aanwezig. Een van haar taken was de media te interesseren voor de gehandicaptensport en dat lukte bijzonder goed; zowel kranten als radio en tv schonken veel aandacht aan de Spelen. Erica Terpstra geeft aan dat de publieke belangstelling gaandeweg ook groeide als gevolg van de geweldige sportieve prestaties die werden geleverd.

Tijdens de opening van de Spelen hield prinses Margriet als lid van het Koninklijk Huis en beschermvrouw van de Spelen een toespraak. Nationale trots overheerste op die dag.

Het Olympische gedachtegoed leeft volgens prinses Margriet en Erica Terpstra bijzonder sterk in de wereld van de gehandicaptensport en mede daardoor werden de Spelen van 1980 een succes en hebben zij een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling van de Paralympische Sport.

Prinses Margriet bezoekt nog altijd de Paralympische Spelen, die sinds 1980 een enorme groei hebben doorgemaakt. Het sportevenement heeft een steeds hoger niveau gekregen, zowel wat betreft de sportieve prestaties als qua organisatie. *“Zowel toen als nu geven de Spelen mij heel veel energie. De sporters en de supporters, de hele sfeer er omheen geeft heel positieve impulsen. Het is buitengewoon om te ervaren waar mensen toe in staat zijn en welk effect dat heeft op hun leven. De levenshouding, het optimisme, de drijfveren van de sporters, die inspireren mij telkens weer.”*

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl